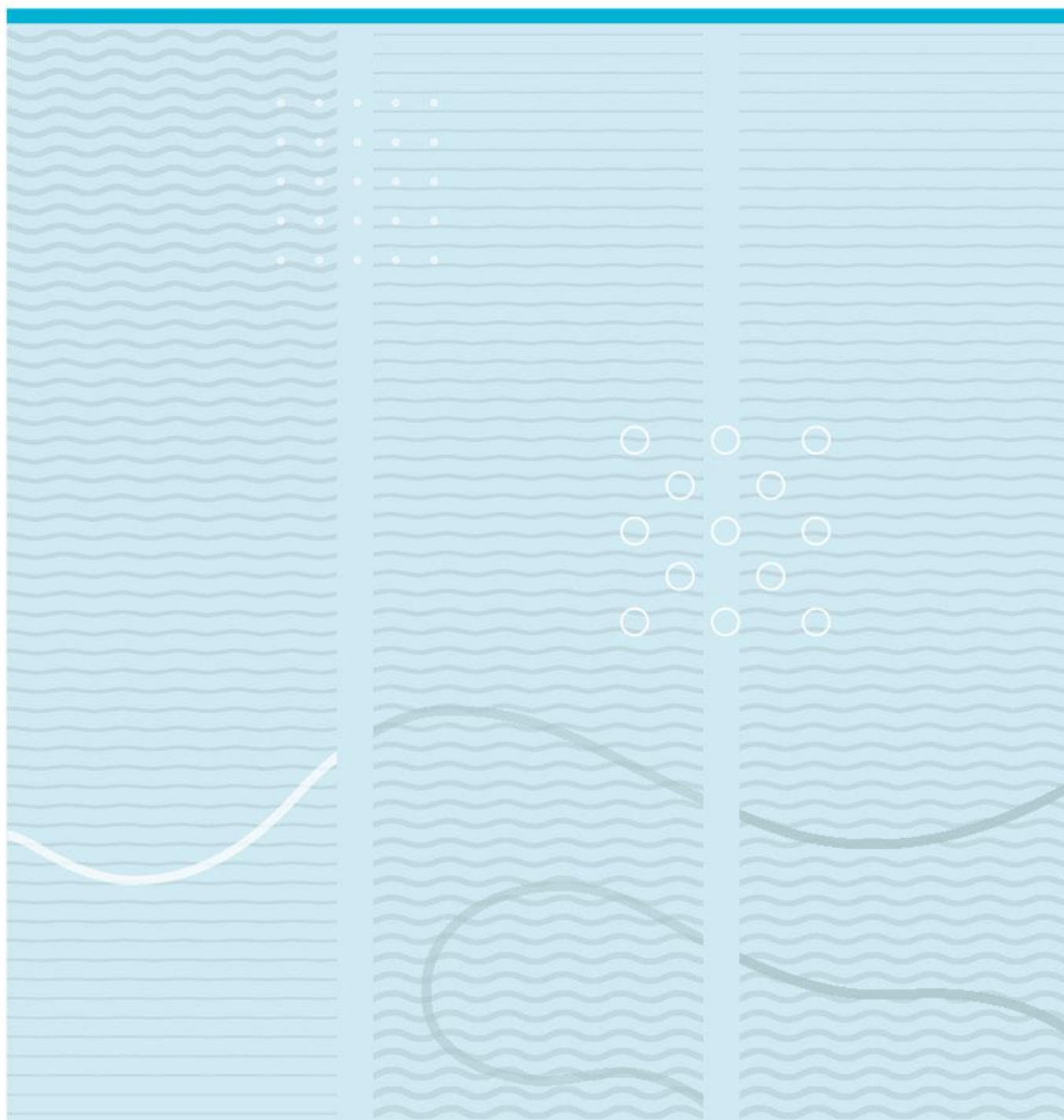

Knut Fredrik Madsen

Kristelig Folkeparti og oljepolitikk

En analyse av Kristelig Folkeparti sin tilnærming til norsk petroleumsindustri fra 1979 – 1985

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for Handelshøyskolen
Institutt for økonomi, historie og samfunnsvitenskap
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2023 Knut F. Madsen

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Sammendrag

Denne masteroppgaven tar for seg temaet *oljepolitikk* og det politiske partiet *Kristelig Folkeparti* i tidsrommet 1979 – 1985. *Hva og hvorfor* Kristelig Folkeparti mente det de gjorde i fire spesifikke saker fra denne tidsperioden vil være hovedpunktet for forskningen. Oppgaven har som formål å belyse hvilke faktorer som ledet Kristelig Folkeparti til de beslutningene som ble tatt i de fire sakene. De fire sakene er utvidelsen av norsk sokkel nord for 62. breddegrad, reformeringen av Statoil, utvidelsen av oljeraffineriet på Mongstad og operatørskiftet på Statfjord-feltet. Disse fire sakene var viktig for Norge fordi de representerte utviklingen videre inn i oljealderen.

Kristelig Folkeparti er et parti som ble stiftet i 1933 i Hordaland, partiet ble et riksdekkende parti etter 1945 og hadde sin velgerbase på Sør- og Vestlandet. KrF var et parti som kunne kategoriseres som et kristentkonservativt- og periferorientert parti. Hvordan forholdt et slikt parti seg til den nye oljenæringen som oppsto på Vestlandet på 1970-tallet? Et sentralt spørsmål i denne oppgaven er hvilke begrunnelser som KrF hadde for sine politiske valg, hva og hvorfor begrunnet partiet sine meninger i?

Norsk oljealder startet så smått i 1969 med funnet av Ekofisk. Dette funnet ble starten på den norske petroleumsindustrien og oppgaven tar for seg de politiske utviklingene som fant sted i 1979 – 1985. Dette tidsrommet er viktig fordi det tar for seg den perioden hvor aktiviteten på sokkelen og inntektene til staten økte kraftig. Samtidig som aktivitet og inntekt økte, var diskusjonene om videre utvikling og utvidelse av norsk petroleumsindustri et viktig tema i Norge på dette tidspunktet. Disse diskusjonene var KrF med på og sammen med de andre ikke-sosialistiske partiene. Fra 1981 var KrF et støtteparti til Høyres regjering, ledet av Kåre Willoch. Fra 1983 – 1986 gikk KrF og Senterpartiet inn i denne regjeringen.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	8
1.1	<i>Norsk oljeindustri, starten på et eventyr</i>	8
1.2	<i>Forskningsstatus</i>	11
1.3	<i>Problemstilling og avgrensinger</i>	14
1.4	<i>Kildebruk og metode</i>	15
2	Norsk oljehistorie og Kristelig Folkeparti, en god match?	18
2.1	<i>Oljen, bra eller dårlig for KrF?</i>	20
2.2	<i>Oljepolitikk og distriktspolitikk</i>	22
2.3	<i>Forvalteransvar i Kristelig Folkepartis partiprogram</i>	23
2.3.1	<i>Hva betyr de to termene?</i>	24
2.3.2	<i>Kristelig Folkeparti i møte med økonomisk vekst</i>	25
2.4	<i>Borgerlig samarbeid på slutten av 1970-tallet og starten av 1980-tallet</i>	26
3	Politikken blir til handling, partiprogrammene fra 1969 - 1985	30
3.1.1	<i>Kristelig Folkepartis utvikling av forvaltertanken i partiprogram</i>	32
3.2	<i>Stortingsperiode 1969 – 1973, en beskjeden start</i>	33
3.2.1	<i>Grunnsynet til Kristelig Folkeparti 1969 – 1973</i>	33
3.2.2	<i>Hva mente Kristelig Folkeparti i 1969 – 1973</i>	34
3.2.3	<i>Bruken av forvaltertanken</i>	35
3.3	<i>Stortingsperiode 1973 – 1977, starten av KrFs oljepolitikk</i>	36
3.3.1	<i>Perioden med mye usikkerhet</i>	36
3.3.2	<i>Olje og energi</i>	37
3.3.3	<i>Forvaltertanken i møte med en ny næring</i>	38
3.3.4	<i>Viktige elementer fra 1973 – 1977 – programmet</i>	39
3.4	<i>Stortingsperiode 1977 – 1981, nytt program samme konflikter</i>	40
3.4.1	<i>Oljen og samfunnet, 77 – 81</i>	40
3.4.2	<i>Fiskerinæringen, 1977 – 1981</i>	42
3.4.3	<i>Forvaltertanken med mer kjøtt på beinet?</i>	42
3.4.4	<i>Analyse av 1977 – 1981 programmet</i>	43
3.5	<i>Stortingsperiode 1981 – 1985, perioden for samarbeid</i>	45
3.5.1	<i>Fiskerinæringen</i>	46
3.5.2	<i>Oljen og samfunnet, 1981 – 1985</i>	47

3.5.3	Analyse av 1981 – 1985	48
4	Kristelig Folkepartis uttalelser og innhold	50
4.1	<i>Innst. S. Nr. 179.</i>	51
4.2	<i>Forhandlinger i Stortinget nr. 151.</i>	53
4.3	<i>Opprydding av havbunnen i Nordsjøen</i>	60
4.4	<i>Alexander Kielland-ulykken</i>	62
5	Borgerlig samarbeid i oljepolitikken	68
5.1	<i>Kristelig Folkeparti og Mongstad, en god tanke men et dårlig resultat</i>	68
5.2	<i>Willoch, KrF og Mongstad</i>	71
5.3	<i>Reformen av Statoil, Operatørskapet på Statfjord og Kristelig Folkeparti</i>	72
5.4	<i>Reformen av Statoil i 1984, Høyre som pådriver</i>	73
5.4.1	<i>Borgerlig samarbeid</i>	74
5.5	<i>Statoil-reformen</i>	75
5.6	<i>Operatørskapet på Statfjord</i>	77
5.6.1	<i>To synspunkter ett parti</i>	78
5.6.2	<i>Kristelig Folkeparti og konflikter</i>	80
5.7	<i>Løsningene på sakene, hvem vant?</i>	82
6	Konklusjon	84
7	Referanser.....	89

Forord

Til Pappa. Jeg tenker på deg hver dag. Du ble tatt fra oss for tidlig. Denne er til deg.

Med denne oppgaven, så avsluttes et kapittel av mitt liv og et nytt starter. Jeg vet ikke hvordan jeg kan beskrive den reisen som har skjedd de siste fem årene. Et fantastisk studieliv, Covid og utveksling i USA var noe jeg ikke så for meg før jeg da jeg søkte meg inn på Høyskolen i Sørøst-Norge i 2017. Å kunne gå ut fra Universitetet i Sørøst-Norge med en bestått mastergrad og en lektorutdannelse er noe jeg ikke trodde skulle skje.

Denne oppgaven er resultatet av et års arbeid i møte med kildemateriale som til tider ikke har vært samarbeidsvillig. Oppgavens essens er der, men ikke slik jeg så for meg da jeg startet. En takk til veilederen min Eivind Thomassen, som har vært til både hjelp og frustrasjon (mest hjelp). En takk sendes også til mine kolleger på Borre Ungdomsskole og mine mange venner fra Universitetet i Sørøst-Norge, jeg tror ikke jeg kunne ha klart dette uten dere. Takk til Mamma og min stefar Terje som alltid har vært der når jeg hadde noe nytt å melde.

Selve oppgaven er et arbeid som bygger på en særlig interesse for politikk og oljehistorie. Grunnleggende kunnskap om disse feltene kan være nyttig å ha, men det trengs ikke. Denne avhandlingen kunne ikke ha vært mulig dersom ikke Stortinget hadde digitalisert sitt materiale. Annen litteratur som biografier og arkivbesøk har gitt denne oppgaven en bedre befestet tyngde enn det en kunne ha fått fra Stortingets materiale alene. Alle feil og mangler tar jeg på egen kappe.

Horten, 14. mai 2023

Knut F. Madsen

Forkortelser:

St. Meld. Nr. – Stortingsmelding nummer

Innst. S. Nr. – Innstilling til Stortinget nummer

S. Tid - Stortingstidene

KrF – Kristelig Folkeparti

1 Innledning

1.1 Norsk oljeindustri, starten på et eventyr

Denne avhandlingen handler om det politiske partiet Kristelig Folkeparti, og hvordan dette partiet skapte sin oljepolitikk i Norge på slutten av 1970-tallet og frem til partiets inntog i regjeringen Willoch i 1983. Mer spesifikt så skal et av oppgavens kjernesporsmål være å se på hvordan partiet argumenterte rundt utvidelsen av norsk sokkel nord for 62. breddegrad. Var partiet for eller mot utvidelse og hvordan begrunnet partiet sitt ståsted? Målet med denne avhandlingen vil være å se om Kristelig Folkeparti har endret standpunkt om oljepolitikken sin gjennom 1970- og 1980-tallet, gjennom å se på uttalelser i Stortinget og sammenligne uttalelsene med enkelte oljepolitiske saker som ble behandlet på tidlig 1980-tall.

I perioden 1970- og tidlig 1980-tallet ble grunnlaget for den norske petroleumsvirksomheten lagt. Denne perioden var viktig rent politisk, men også for de generelle rammebetingelsene for norsk oljeindustri. Fra funnet av olje i 1969 var det store diskusjoner i det politiske Norge. Diskusjon om hvor det skulle være lov å lete etter olje og gass, hvordan Norge skulle bruke pengene fra sokkelen og hvem som skulle jobbe på sokkelen var sentrale spørsmål i oppstarten. Fra den første oljen ble funnet i 1969 til det ble tillatt å prøveborre i Midt- og Nord-Norge gikk det totalt 11 år. På 11 år gikk oljepolitikken fra å være mer eller mindre politisk ønsketenkning til et av de mer betente og mest debatterte sakene i Norge. Mye forarbeid som ledet til at oljen kunne bli funnet ble lagt lenge før 1969. Perioden som denne oppgaven handler om, omhandler det neste steget, steget fra en tidlig etableringsfase og over til en formalisert og endelig petroleumsnæring. I denne nye formaliseringsfasen ble mange nye og viktige beslutninger tatt som vi i dag lever med. De ikke-sosialistiske partiene på Stortinget var på starten av 1980-tallet viktig inn i denne prosessen.

Kristelig Folkeparti var en av mange politiske aktører i perioden på slutten 1970-tallet og starten av 1980-tallet, Arbeiderpartiet var toneangivende frem til 1981, med regjeringsmakt fra 1971 – 1972 og fra 1973 – 1981 mens Høyre og de andre ikke-sosialistiske partiene var toneangivende fra 1981 – 1986. Kristelig Folkeparti var i forskjellige regjeringer fra 1965 – 1971 og fra 1972 – 1973. Fra 1965 – 1971 var KrF med i en borgerlig fireparti regjering, Borten-regjeringen, som satt frem til den gikk i oppløsning i 1971 på grunn av intern

og ekstern uenighet om EF. Etter folkets nei til EF i 1972 satt KrF i Korvald-regjeringen, en regjering som hadde de primære nei-aktørene fra EF-striden. Denne korte regjeringen satt til etter valget i 1973 og hadde som mål å forhandle frem en handelsavtale med EF. Lars Korvald fra Kristelig Folkeparti var statsminister i denne regjeringen. Kristelig var også en viktig bidragsyter til at det ble et borgerlig samarbeid i fra 1981 og frem til Willoch-regjeringens fall i 1986. Etter valget i 1981 og frem til 1983 var KrF et støtteparti for regjeringen Willoch og fra sommeren 1983 gikk KrF inn i Willoch-regjeringen og var en del av den til regjeringens avskjed i 1986.

Kristelig Folkeparti ble dannet i 1933 som en reaksjon på den økende graden for sekularisering. KrF ble ikke et landsdekkende parti før i 1945. Partiet ble skapt som en protest og hadde sin velgerskare fra det kristelige segmentene på Vestlandet.¹ Partiet var på mange måter et kristelig distriktparti som hadde røtter tilbake til haugianerne. Dette kristelige bondeorienterte partiet ville holde på de gamle tradisjonene og hva kunne et slikt tradisjonalistisk parti mene om oljepolitikk? At partiet var nødt til å ta stilling i oljepolitiske spørsmål var viktig, fordi starten på den norske oljealderen skjedde i de områdene hvor Kristelig Folkeparti sto sterkest. Det som gjør Kristelig Folkeparti interessant fra et akademisk ståsted er å se på hvordan partiet ordla seg i partiprogrammer og hvordan partiet ytret seg i Stortinget når spørsmål om utvidelse nord for 62. breddegrad eller saker fra Nordsjøen oppstår, men også hvordan partiet begrunner sitt oljesyn i møte med den etablerte sokkelen i Nordsjøen. Hvordan oppstår og hvordan endrer Kristelig Folkepartis syn på oljepolitikken utover 1970-tallet og inn til 1980-tallet? Dette er et av aspektene som skal bli sett nøyere på.

I denne oppgaven vil det fire viktige saker være i fokus og en forklaring på hva de fire sakene er før en går inn i materien er en god start. De fire oljepolitiske sakene som var viktig i denne perioden var :

1. Utvidelsen av norsk sokkel nord for 62. breddegrad
2. Reformeringen av Statoil
3. Utvidelsen av Mongstad-raffineriet
4. Operatørskiftet på Statfjord

En kort forklaring av de fire sakskompleksene:

¹ Grindheim et al. (2017). s. 72 + 73.

1. Utvidelsen nord for 62 breddegrad var en sak som ble diskutert gjennom hele 1970-tallet og den endelige utvidelsen ble fattet i 1980. Konflikten var slik, norsk sokkel var i starten kun i Nordsjøen og opp til 62. breddegrad. Denne breddegraden var tilfeldig satt og det ble etterhvert meninger om en burde eller ikke åpne opp for at det skulle letes etter olje i Midt-Norge og i Nord-Norge. Diskusjonen om utvidelse ble etterhvert en diskusjon som gikk inn under vekst-vern-dimensjonen.
2. Reformen av Statoil var et politisk ønske fra Høyre, en av KrFs samarbeidspartnere. Ønsket om å reformere Statoil hadde økt på slutten av 1970-tallet og frem til 1984. Frykten blant Høyres, men også andre borgerlige politikere, var at Statoil hadde for mye makt. Da ren markedsrett i form av gitte prosenttildelinger i hver blokk og i form av den massive inntekten som firmaet kom til å få. Høyre fryktet at et (statelig) firma med så stor makt kunne gjøre Statoil gjorde dårlige økonomiske valg som ville gå på skattebetalernes bekostning. Ønsket var da å kutte og stykke opp Statoils makt slik at firmaet ikke ble en slags stat innen for staten.
3. Utvidelsen av Mongstad-raffineriet var en konflikt som bygde på distriktpolitiske hensyn og konflikten med Statoil. Statoil og KrF ønsket å bygge ut Mongstad, mens Willoch og Høyre ønsket ikke å bygge ut Mongstad.
4. Etter Statoil-reformen kom en ny konflikt med Statoil inn i det borgerlige regjeringssamarbeidet, hvem skulle styre driften på Statfjord-feltet. Statoil, Senterpartiet og deler av Kristelig Folkeparti mente at Statoil skulle få overta Statfjord-feltet, mens Regjeringen mente at Mobil skulle fortsette driften fordi Statoil ikke var modent nok til å drifte et så stort felt.

Til slutt er begrepene forvalteransvar og forvaltertanke. Begge disse begrepene betyr det samme og kommer fra kristendommen. De to begrepene bygger på to forskjellige tolkninger av bibelske tekster. En hvor Gud har skapt alt og gitt mennesket i ansvar å passe på skaperverket for Gud. Den andre er at mennesket er en del av skaperverket og ikke over skaperverket.² Begge disse to tolkningene gir mennesket ansvaret om å ta vare på natur, hverandre og ikke ødelegge det som Gud har skapt. Forvaltertanken og forvalteransvaret er to begreper som ofte brukes om hverandre men de blir brukt om de samme

² Aanesen (2022). Natursyn i Kristendommen.

problemstillingene. Disse to begrepene brukes ofte i diskusjoner som kan handle om miljø og i diskusjonene rundt de oljepolitiske sakene så var forvaltertanken aktivt brukt inn i debatten om utvidelsen av 62. breddegrad.

1.2 Forskningsstatus

Det finnes mye fagstoff laget av andre forskere om oljehistorie og oljepolitikk. Kort fortalt er forskningen variert i fokusområde og mangfold. Dette er bøker som Statoils historie, generell sokkelhistorie, forskning som har fokusert på et eller flere politiske partier og bøker om spesifikke områder med betydning for oljesektoren, for å nevne noen. Alle disse publiserte bøkene, forskningsartiklene og mastergradene fokuserer ofte på et spesifikt tema, og da ikke på Kristelig Folkeparti. Kristelig Folkeparti har ikke vært et eget forskningsobjekt innen oljehistorie. Derfor er kan forskningsstatusen deles inn i to deler. Forskning på oljepolitikk og forskning på Kristelig Folkepartis oljepolitikk.

To mastergrader som kan plasseres inn i forskning på oljepolitikk er *Høgres syn på statleg eigarskap i norsk oljeverksemd 1970–1984* av Håvard Brede Aven fra 2014, og *Borgerlig samarbeid 1977 – 1983 Ultimatum og pragmatisme i et politisk samarbeid* av Ragnar Holst Larsen.³ Disse to masteroppgavene er forskjellige men kjernen i forskningen deres er å se på hvordan partiet, eller partiene, på borgerlig side forholdt seg til hverandre på. Begge disse avhandlingene representerer forskning som ikke direkte forsket på Kristelig Folkeparti men hvor Kristelig Folkepartis meninger har vært en viktig faktor for hva som ble resultatet av forskningen. Avens masteroppgave har partiet Høyre som forskningsobjekt, her er Høyres skepsis til Statoil satt under lupen. Der Aven nevner eller skriver om Kristelig Folkeparti er dette gjerne knyttet til uenigheter om enkeltsaker eller om det generelle borgerlige samarbeidet. Er det nyttig i forhold til hvordan Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet samarbeidet om forskjellige oljepolitiske spørsmål. Tidsrommet som Aven har begrenset seg til omfatter perioden fra 1970 – 1984. Larsen sin masteroppgave tar for seg det viere borgerlige samarbeidet fra perioden 1977 – 1983. Hans tidsperiode er preget av Høyrebølgen og hvordan de borgerlige partiene først ikke klarte å samle seg etter valgseier i 1981 også samlingen i 1983. Larsens masteroppgave har hovedfokuset på det bredere

³ Aven (2014). + Larsen (2009).

samarbeidet mellom de borgerlige partiene Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre. Partiet Venstre er lite omtalt og dette begrunner Larsen i partiets størrelse. Larsen belyser i sin avhandling de utfordringer som fantes i de borgerlige partiene på 1970- og 1980-tallet og hvor viktig abortspørsmålet var. Jeg har selv bare valgt å fokusere på oljepolitikk i denne avhandlingen, men Larsen viser flere gode eksempler om hvor viktig også andre politiske spørsmål var i denne perioden. Begge avhandlingene forsker ikke direkte på Kristelig Folkeparti, men partiet blir behandlet som en viktig aktør i beslutningsprosessene som partiet er med på. Rent konkret blir også KrFs forskjellige posisjoner begrunnet, dog ikke i like godt som hoved forskningsobjektet.

Annen type forskning på oljehistorie er forskning som har enkeltsaker som hoved objekt. Denne type forskning ser på en enkelt sak og tar for seg sakskomplekset og hvor aktører har posisjonert seg enkeltsaker. Dette er for eksempel en mastergrad fra 1987 av Arve Omdahl som går gjennom diskusjonen rundt selve beslutningsprosessen om 62. breddegrad nord, denne mastergraden omhandler den brede politiske utviklingen hos norske partier.⁴ Samt bøker som omhandler Kristelig Folkeparti selv, men da ikke om spesifikt *bare* oljepolitikk. Omdahls avhandling tar for seg den gradvise meningsendringen om norsk sokkelutvidelse og hvordan det alltid var et flertall for en utvidelse i Stortinget, men at dette flertallet ikke fikk gjennomslag på grunn av forskjellige faktorer.

Boka *Kristelig Folkeparti : Mellom tro og makt* hvor Olav Garvik var redaktør og som omhandler fragmenter av Kristelig Folkeparti som en institusjon.⁵ Garviks bok var et verk produsert til Kristelig Folkepartis 50-årsjubileum, hvor Garvik var redaktør og forskjellige forfattere bidro til kapitlene. Garviks bok er ikke direkte forskning men boka har som mål å fremheve Kristelig Folkepartis begrunnelser, da ideologisk og praktisk politisk. I denne boken var et kapittel viet til KrFs ideologiske begrunnelse forvaltertanken og hvordan partiet brukte dette synet inn i aktiv politikk. Forvaltertanken som blir diskutert i kapittelet som omhandler Kristelig Folkepartis oljepolitikk og forvaltertanken og KrFs oljepolitikk blir koblet sammen. Dette verket er et av få som omhandler en dypere ideologisk begrunnelse for nettopp hvorfor KrF mente det de gjorde om oljepolitikk. Kapittelet ble skrevet av journalist Bjørn Hansen

⁴ Omdahl. (1987). *Oljeboring nord for 62 breddegrad : analyse av en beslutningsprosess*.

⁵ Garvik. (1983). *Kristelig folkeparti : mellom tro og makt*. Cappelen.

(1938 -) og forfatteren legger vekt på hvordan Kristelig Folkeparti bruker og begrunner sine kjernesaker i henhold til forvaltertanken.

Annen forskning som er relevant om Kristelig Folkeparti eller om mer generell oljepolitikk og oljehistorie. Dette er bøker som Eivind Thomassens bok *Statoil og Equinor. 1 : Middel og mål : 1972-2001* (2022),⁶. Boken til Thomassen handler konkret om Statoil og ble mye brukt i se senere kapitlene om Mongstad, Statoil-reformen og operatørskapet på Statfjord. Thomassens doktorgradsavhandling fra 2020 med tittelen *The Crude Means to Mastery Norwegian national oil company Statoil (Equinor) and the Norwegian State 1972–2001* (2020) var utgangspunktet for boken.⁷ Thomassens bok er et verk som ikke ser på en enkelt sak, men på en enkelt aktør i norsk oljepolitisk setting, Statoil. Boken tar for seg Statoils dannelse og historien til firmaet fra 1972 til 2001 og tar for seg viktige hendelser. Hendelser som Kristelig Folkeparti var en av mange beslutningstakere for. Thomassens bok tar høyde for å fortelle om hva som har skjedd om Statoil.

Boka til Stein Rokkan og Henry Valen *Regional contrasts in Norwegian politics* (1964).⁸ Denne boken aktualiserer hvordan norsk politikk primært var definert ut i fra gitte faktorer som region, religion og yrke. Rokkan og Valens verk har i sin analyse et bredt fokus på politiske partier, men går også inn på Kristelig Folkeparti. Dette gjør Rokkan og Valen og de viser da hvor Kristelig Folkeparti henter sine kjernevelgere i fra.⁹ Dette er forskning ikke direkte omhandler oljepolitikk, men som omhandler de norske politiske partiene hvor Kristelig Folkeparti blir diskutert i stor grad. Rokkan og Valen bruker ofte Kristelig Folkeparti til å begrunne statistiske forklaringer på deres hypoteser. Noe som i seg selv ikke høres så viktig ut, men de tall og begrunnelser som Rokkan og Valen beskriver er veldig detaljerte i hvem som stemte på KrF og hvem som da partiet skulle appellere til. Sagt på en annen måte er Rokkan og Valens forskning bekreftelsen på hvorfor KrF var så opptatt av saker som distriktpolitikk, jordbruk, kristendom og abort, nettopp fordi deres velgere innehadde slike meninger.

Partiprogrammet er hentet fra Stortingsbiblioteket og er en digitalisering av programmet som er gjort manuelt. Det kan forekomme skrivefeil, men disse skrivefeilene er

⁶ Thomassen (2022).

⁷ Thomassen (2020).

⁸ Rokkan, S. & Valen, H. (1964).

⁹ Rokkan, S. & Valen, H. (1964). s. 182 – 197.

ikke av en stor betydning fordi essensen i det som blir skrevet ikke endres av en skrivefeil her og der.

1.3 Problemstilling og avgrensinger

Avhandlingen handler om hva Kristelig Folkeparti mente om norsk oljepolitikk på slutten av 1970-tallet og starten av 1980-tallet. Særlig vil oppgaven sammenligne argumentasjonen rundt oljepolitiske saker som Kristelig Folkeparti tok stilling til i fra perioden 1979 – 1985. Mer spesifikt så handler oppgaven om hva Kristelig Folkeparti mente i fire oljepolitiske saker fra 1979 – 1985. Disse fire sakene var :

1. Utvidelsen av norsk sokkel nord for 62. breddegrad
2. Reformeringen av Statoil
3. Utvidelsen av Mongstad-raffineriet
4. Operatørskiftet på Statfjord-feltet

Årsaken til tidsrommet er, fra 1973 – 1981 var Arbeiderpartiet det dominerende partiet når det gjaldt oljepolitikk, da spilte ikke Kristelig Folkeparti en like stor rolle. Fra 1981 ble det et borgerlig flertall på Stortinget og Kristelig Folkeparti ble et viktig parti i denne perioden. 1985/1986 er det tidspunktet hvor oppgaven slutter fordi det var dette tidspunktet hvor Willoch-regjeringen, som KrF var en del av, gikk av og en gikk tilbake til en arbeiderparti dominans frem til 1989. Innenfor tidsrommet 1979 – 1985 ble fire viktige oljepolitiske saker vedtatt og disse fire sakene ville ha stor betydning for både hva og hvordan norsk oljepolitikk skulle bli formet i perioden etter 1985.

Kortere sagt er oppgavens problemstilling dette :

Hva mente Kristelig Folkeparti i fire spesifikke oljepolitiske saker fra 1979 – 1985?

Når Kristelig Folkeparti mente noe, så legger jeg i det at det var medlemmene på Stortinget, partiledelsen og i fra andre organer som sentralstyret og landsmøte i KrF som sto for hva partiet mener. Årsaken til at jeg i hovedsak fokuserer på hva Kristelig Folkeparti ytret ut av oljepolitiske meninger er fordi det var enklest mulig for å unngå forvirring og for å vise hvor Kristelig Folkepartis oljepolitikk divergerte fra andre ikke-sosialistiske partiers ståsted. Den andre årsaken for å se på hva KrF uttrykte er at jeg ikke fikk sentrale aktører til å stille til

intervju.¹⁰ Det er slikt med politiske partier at en ikke alltid er like enig i hva partiet mener i en sak og det var også uenigheter innad i Kristelig Folkeparti angående oljepolitikken på 1970- og 1980-tallet, men jeg har valgt å fokusere på de offisielle, vedtatte og ytrede meningen som stortingsrepresentanter har kommet med som grunnlaget for partiets linje. Da vell vitende om at det har pågått diskusjoner på bakrommet om hva en enkelt representant har ment og hva den enkelte representanten har ment at partiet skal mene. Jeg har altså valgt å se på Kristelig Folkeparti som en organisasjon og politisk enhet enn heller å se på enkeltmennesker. Når da Kristelig Folkeparti stemte om spesifikke saker i Stortinget så stemte ikke partiet som enkeltrepresentant 5 eller 8, men som representant for Kristelig Folkeparti og derfor har jeg valgt denne vinklingen. Ved å legge vekt på hva Kristelig Folkeparti mente har jeg lagt vekt på hva partiet stemte for og uttalelser i forskjellige saker som omhandler oljenæringen.

1.4 Kildebruk og metode

I denne avhandlingen er det brukt et variert kildemateriale. Dette kildemateriale er stortingsdokumenter, interne dokumenter fra Kristelig Folkeparti, partiprogram fra Kristelig Folkeparti, arkivmateriale og bøker skrevet om Kristelig Folkeparti samt selvbiografier. Ikke alt handler spesifikt partiets meninger i oljepolitikken, men alle kildene representerer forskjellige ledd i et forsøk på å skape et oversiktlig og helhetlig bilde av Kristelig Folkepartis oljepolitikk på 1970- og 1980-tallet.

Det vil være ryddig å diskutere kort hvorfor jeg har valgt å vektlegge de kildene jeg har brukt. Som jeg var inne på tidligere så fikk jeg ikke sentrale aktører til å stille til intervju. Dels fordi noen av hovedaktørene takket nei til å stille til intervju, og dels fordi aktører har avgått med døden. Dette gjorde at jeg ikke fant det naturlig å gå inn på interne uenigheter i KrF fordi jeg ikke kunne gå inn i materien uten beretninger fra flere av hovedaktørene. De beretninger ville ikke ha gitt et helt og representativt bilde. Andre kilder som regjeringsnotater fra Willoch-regjeringen var heller ikke tilgjengelig og etter å ha vært i dialog med Statsministerens kontor ble jeg gjort oppmerksom at regjeringsnotatene fra Willoch-regjeringen vil bli publisert i 2026. Dette avslaget kom på grunn av at regjeringsnotater skal holdes hemmelig i 40 år og kun ved spesielle behov kan enkeltaktører søke om innsyn, en

¹⁰ Se 1.5 kilder og validitet.

mastergrad var ikke godt nok. Derfor ble det heller ikke muligheter for å se på hvordan de oljepolitiske sakene ble jobbet med innad i Willoch-regjeringen.

Jeg har ikke fått tilgang til kilder som hadde vært nyttig og som kunne ha gitt andre perspektiver enn de jeg har funnet. At enkelte aktører ikke ønsket å stille til intervju får en ikke gjort så særlig mye med, en får heller ikke gjort så mye med at kildematerialet som en søker er hemmeligstempelt. Begrunnelsen fra Statsministerens kontor var følgende :

“Dokumentene omfattet av Kåre Willochs depoterklæring frigis ikke før i 2026. Tilgang til dokumentene før den tid forutsetter, for så vidt gjelder referater og notater fra tiden etter regjeringsutvidelsen i 1983, samtykke av de til enhver tid fungerende lederne i Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti.”¹¹

“De [SMK] er gjennomgående tilbakeholdne med å tilrå at det gis innsyn i r-notatene.

...

...I dette ligger det en vurdering at terskelen for å innsyn ligger svært høyt, og det skal svært gode grunner til for å gi innsyn ifm. en masteroppgave.”¹²

Veien gikk da utenom intervju og regjeringsnotater og heller over på mer håndfast og tilgjengelig kildemateriale. De mer håndfaste kildene var da enklere å håndtere på grunn av tilgjengelighet. De mer håndfaste kildene var partiprogram og dokumenter fra Stortinget.

Et spørsmål oppstår når uttalelser i Stortinget og interne dokumenter har sitt opphav i fra partiprogrammet. Det spørsmål er følgende, hvorfor skal en se på noe annet enn partiprogrammene da? Det svaret vil jeg komme til senere i avhandlingen når jeg begrunner valget jeg har gjort om å presentere enkelte saker som har blitt diskutert i Stortinget. Men en kortfattet begrunnelse er å se om det er en forskjell mellom hva som blir sagt og stemt over i Stortinget og hva som står i partiprogrammet.

Det finnes både masteroppgaver og bøker om oljehistorie men ingen som konkret tar for seg Kristelig Folkeparti alene. Andre verk er selvbiografier som for eksempel tidligere formann Kåre Kristiansen eller tidligere statsminister Kåre Willoch har skrevet. De kildene er i seg selv spennende å lese, bøkene inneholder mye informasjon om aktørene i en oljepolitisk kontekst. Det selvbiografiene er viktig for er at de som skrev bøkene og aktørene som blir omtalt i

¹¹ Mailkorrespondanse med Statsministerens kontor. 22.11.2022.

¹² Mailkorrespondanse med Kristelig Folkeparti, Høyre og Senterpartiet. 05.12.2022.

boken ofte er primæraktører i og rundt KrF. Disse aktørene har bidratt og formet politikken som for eksempel partiprogrammene og er derfor en viktig brikke i analysen om partiet. Som historiker er en også pliktig til å informere om at en selvbiografi er nettopp en *selv*biografi, og noen aktører har valgt å legge fokus på spesifikke hendelser og mindre på andre. Med andre ord så er det ikke vanlig at en selvbiografi er kritisk ovenfor forfatterens selv. Men bare fordi en forfatter kanskje ikke er like kritisk ovenfor seg selv som andre aktører var, så gir selvbiografier leseren en et innblikk i hvordan forfatteren selv oppfattet situasjonene som det ble skrevet om, i enten andre verk, bøker eller forskningsartikler.

To sentrale metoder for denne avhandlingen er bruken av referater fra Stortingets talerstol og Kristelig Folkepartis stortingsprogrammer. Referatene fra Stortinget er tilgjengelig på Stortingets nettside og referatene er hentet i fra saker som omhandler spesifikke diskusjoner i fra Stortingets debatter om forskjellige oljesaker. Kristelig Folkepartis stortingsprogrammer for perioden 1969 – 1985 er tilgjengelig fra Norsk senter for Forskningsdata. Arkivmateriale er hentet fra Riksarkivet.

Partiprogrammene er tatt i bruk for å vise en generell holdning som Kristelig Folkeparti hadde ovenfor oljeindustrien og for å vise endringer i hvordan valgte å ordlegge seg på. Partiprogrammene er tatt med fordi de viser helheten av det Kristelig Folkeparti sto for politisk i de gitte periodene som partiprogrammet er laget for. En gjennomgang i hvordan partiprogrammene forandrer seg i løpet av perioden 1969 – 1985 vil være sentral i å dokumentere Kristelig Folkepartis holdningsendringer knyttet oljenæringen. Innleggene i fra Stortinget har som formål å vise mer eksplisitt hvordan representantene for Kristelig Folkeparti ordlegger seg i saker som i historisk sammenheng har relevans for utviklingen av norsk oljeindustri. Hensikten med å ha både partiprogram og innlegg fra Stortinget er for å understreke at den politikken som partiet vedtok som sine stortingsprogrammer også blir fulgt opp i Stortinget.

2 Norsk oljehistorie og Kristelig Folkeparti, en god match?

Dette kapitlet vil ta for seg en introduksjon inn i norsk oljehistorie og oljepolitikk, det borgerlige samarbeidet på slutten av 1970-tallet og starten av 1980-tallet, hva forvalteransvar er for noe og til slutt Kristelig Folkepartis partiprogram. Her vil grunnlaget for diskusjonen om de fire oljepolitiske sakene bli lagt. Formålet med dette kapitelet er å orientere leseren om forskjellige faktorer som spilte inn i hvordan KrF landet på de standpunkt som de gjorde.

Norsk oljehistorie startet med den kjente historien, offentliggjøringen om funn av olje på norsk sokkel på lillejulaften i 1969. Når dette funnet ble gjort kjent så ble denne hendelsen starten på den norske oljealderen som vi nå 50 år senere fortsatt lever i. De funn som ble gjort skjedde i Nordsjøen og søken etter oljerikdommene i 1969 fant sted *bare* i Nordsjøen. Nordsjøen er begrep om et område som strekker seg fra det sydlige Norge og opp til den 62. breddegrad nord. Akkurat denne grensen ble etterhvert en viktig sak for oljenæringen. 62. breddegrad nord går ved Nordfjorden i gamle Sogn og Fjordane, nå regionen Vestland. Under denne grensen var det lov å utvinne olje og over denne grensen var det ikke lov. Denne relativt tilfeldige grensen ble satt når Norge forhandlet frem kystgrensen med andre land som Danmark, Tyskland og Storbritannia. Disse avtalene ble forhandlet på et tidspunkt hvor fiskenæringen var i fokus og ikke det ikke var snakk om en oljeindustri i Nordsjøen. Sagt med andre ord er Nordsjøen det maritime området som strekker seg fra sør i Norge til midten av Vestlandet. Avtalen som ble forhandlet frem hadde intensjonen om å definere Norges maritime grenser, denne definerte grensen ble et naturlig startpunkt når spekulasjonen om olje på norsk sokkel kom på 1960-tallet. På grunnlag av avtalene så ble norsk suverenitet i Nordsjøen klart definert og det var innenfor dette definerte området at prøveboring etter olje og gass fant sted på slutten av 1960-tallet, og hvor betydelige funn ble oppdaget av Phillips Petroleum i 1969.

Funnet av olje i Nordsjøen skapte en ny debatt i Norge, fantes det mer olje og gassressurser nord for den 62. breddegrad? Hvis det fantes olje og gass, hvorfor ble det ikke startet søk og hvilke områder skulle Norge åpne opp for produksjon av olje og gass? Disse spørsmålene om utvidelse ble diskutert i norsk offentlighet gjennom 1970-tallet og det endte med at Norge åpnet opp for søk av olje og gass i Norskehavet/Haltenbanken (Midt-Norge) og i Nord-Norge (Tromsøflak 1) fra 1980. I dag er det produksjon av olje og gass i Nordsjøen,

Norskehavet og i Nord-Norge, ressursene fra disse områdene genererer i dag desidert mest inntekter for staten Norge. Området hvor det er oljeproduksjon er nesten hele den norske kysten, med unntak av områdene Lofoten, Vesterålen og Senja. I 2023 er det i Lofoten, Vesterålen og Senja er det ikke lov å drive med hverken konsekvensutredning, prøveboring eller produksjon av olje og gass. Dette er politiske valg som Norge har tatt. Det finnes fortsatt en diskusjon i dag om en skal åpne opp for konsekvensutredning og etterhvert prøveboring i disse tre områdene, men selv om det er parlamentarisk flertall på Stortinget, og det har vært det i mange stortingsperioder, så har ikke Lofoten, Vesterålen og Senja blitt åpnet opp for produksjon av olje og gass. Mye av retorikken som brukes i debatten om Lofoten, Vesterålen og Senja kan en finne igjen i fra de diskusjonene som fant sted i Norge på 1970-tallet når politikerne i Norge diskuterte om vi skulle åpne for produksjon i Midt-Norge og Nord-Norge.

Rent politisk har det ofte vært parlamentarisk flertall i det norske Storting for utvidelser av norsk oljeindustri til Lofoten, Vesterålen og Senja, men dette har ikke skjedd på grunnlag av partier som er kan defineres som verne-partier. Slike partier finnes på sosialistisk og ikke-sosialistisk side, disse verne-partiene defineres ofte som partier som ønsker å verne om natur i bytte mot økonomisk vinning av en naturressurs og slike partier finnes på sosialistisk og ikke-sosialistisk side.¹³ Verne-partiene har gjennom perioden i fra tidlig 1960-tall til i dag ikke hatt parlamentarisk flertall, men har brukt sin posisjon som king-maker i norsk politikk for sosialistisk og ikke-sosialistiske regjeringer for å fremme sine posisjoner. Vernet av Lofoten, Vesterålen og Senja er og har vært en slik sak. Rent parlamentarisk er det flertall i dag på Stortinget for å gjennomføre en konsekvensutredning med forbehold om prøveboring, men dette flertallet finnes ikke i en av de to naturlige blokkene i norsk politikk, på grunn av den viktige posisjonen som verne-partiene har som king-makere. I hver forhandling har regjeringer fra begge blokker forhandlet vekk utvidelsen av norsk sokkel i bytte mot andre seiere i andre saker.

Kristelig Folkeparti var et at de partiene på ikke-sosialistisk side som har markert seg i debattene om hvor norsk oljeindustri skal være og hvilke områder som industrien skal få jobbe i. Partiet var i starten positivt innstilt til opprettelsen oljeindustrien på 1970-tallet og var kritisk til utvidelsen av oljeindustrien nordover. Ved å se på Kristelig Folkeparti og hvordan de har utviklet sin oljepolitikk gjennom slutten av 1970-tallet og starten av 1980-tallet så kan

¹³ Saers (2017). Vekst-vern-dimensjonen.

en få en innsikt i hva et politisk parti legger i bunn for å ikke utvide norsk oljeindustri. Kristelig Folkeparti var et parti som begrunnet sitt ståsted i denne perioden i en ideologisk grunnleggende tanke, da forvaltertanken. Dette er et tankesett som i økonomisk perspektiv er kritisk til økonomisk vekst for vekstens skyld. De som innehar forvaltertanken ønsker at økonomisk vekst ikke skal komme på bekostning av følgende punkter : naturen, det allerede etablerte og komme fremtidige generasjoner til gode. I en oljepolitisk setting så brukes ofte forvaltertanken som et miljøpolitisk redskap. Denne bruken av forvaltertanken er noe som Kristelig Folkeparti brukte på forskjellige måter i oljedebatten på 1970-og 1980-tallet.

2.1 Oljen, bra eller dårlig for KrF?

Rent konkret så er mye av det publiserte om oljehistorie en fortelling om stadig utvidelse av norsk oljesektor og den veksten sektoren opplever. Dette er et inntrykk som en får gjennom den norske oljehistorien, men dette synet tar ofte ikke med den opposisjonen som fantes i Norge til den norske oljeindustrien. Kristelig Folkeparti er et parti som oftere sto i opposisjon til utviklingen av norsk oljeindustri på 1970- og 1980-tallet, men da ikke som en direkte miljøopposisjon slik som for eksempel Venstre og Sosialistisk Venstreparti. Kristelig Folkeparti var kritisk særlig i debatten som var knyttet til utvidelsen av norsk sokkel nord for 62. breddegrad, ikke på grunnlag av miljøutslipp, men på grunnlag av konkurransen om arbeidskraft og distriktshensyn. Kristelig Folkeparti er et interessant parti fordi dette partiet var, og fortsatt er, *ikke* i mot norsk oljeindustri i prinsippet. Men var spesielt kritisk til den utvidelsen til Midt-Norge og Nord-Norge på starten av 80-tallet og er i dag kritisk til en videre geografisk utvidelse av norsk sokkel. På 1980-tallet var partiet vekst-positiv, fordi partiet ønsket nye arbeidsplasser og ny velstand som følge av oljeindustrien, men også på samme tid vekst-negativ på grunnlag som vi senere skal komme til. Enda en grunn til at Kristelig Folkeparti var et spesielt parti å følge i denne perioden var fordi partiet satt med statsministeren i fra 1972 – 1973 etter EF-neiet og gikk senere inn i Willoch-regjeringen i 1983 – 1985. Disse årstallene kan fremstå som langt fra hverandre og lite relevant men partiet var maktsøkende og villig til å gå i regjering sammen med andre politiske partier som ikke delte det samme syn om norsk oljepolitikk som Kristelig Folkeparti selv hadde.

Så hva er Kristelig Folkeparti? Partiet som har hatt tradisjonelt sin velgerbase på Sør- og Vestlandet, partiet ble grunnlagt som en protest i 1933 på grunnlag av intern uenighet i

partiet Venstre. Partiet hadde i perioden etter sin grunnleggelse sin velgerbase fra jordbruket, fiske og forskjellige bedehusmenigheter i bygde-Norge på Sør- og Vestlandet.¹⁴ Gjennom prinsipp- og partiprogram på fra 1945 og frem til 1985 hadde KrF poster som omhandlet distriktpolitikk.¹⁵ Partiet har gjennom sine partiprogram fra etter krigen og frem til 1985 bekreftet sitt hovedformål som var og er å opprettholde og bygge videre på kristne verdier. Størrelsesmessig på Stortinget har parti variert i antall mandater som har representert partiet, men partiet lå stødig og variert innenfor 8 – 12 prosent fra 1945 til Kjell Magne Bondevik ble statsminister i 1997. Valget i 1973 gikk Kristelig Folkeparti frem og fikk 11.9 % av stemmene, dette valget ble en seier for KrF men Arbeiderpartiet fikk danne ny regjering og Lars Korvalds regjering gikk av. Kristelig Folkeparti har også primært hatt sin hovedtyngde av stortingsrepresentanter som har representert valgdistrikter som omfatter Sør- og Vestlandet, eller med andre ord området av norsk sokkel som er betegnet som Nordsjøen. Kristelig Folkeparti har ofte definert seg selv og blitt definert av andre som et sentrumparti. Dette er en politisk beskrivelse som ikke er rent definert, men partiet var ikke å regne med som medlem av den sosialistiske eller den ikke-sosialistiske blokken på Stortinget. Kristelig Folkeparti har som oftest samarbeidet mest med de andre ikke-sosialistiske partiene, da mest kjent med Kjell Magne Bondevik og Lars Korvald som statsministere og partiet har deltatt i andre ikke-sosialistiske regjeringer som for eksempel Lyng-regjeringen, Borten-regjeringen, Willoch-regjeringen, Syse-regjeringen og nå sist Solberg-regjeringen.¹⁶

I perioden fra 1979 – 1985 hadde Kristelig Folkeparti tre partiledere. Dette var Lars Korvald som gikk av som partileder i 1979, Kåre Kristiansen fra 1979 – 1983 og Kjell Magne Bondevik fra 1983 – 1995. Kristiansen sto i konflikt med Bondevik om ledelsen av partiet på starten av 1980-tallet og dette påvirket den interne maktkampen i partiet.¹⁷ Lars Korvald var landets statsminister fra 1972 – 1973. Kåre Kristiansen som var partileder fra 1979 – 1983 ble olje- og energiminister i Kåre Willochs regjering i 1983 og hadde denne ministerposten frem til regjeringens avgang i 1986. Kjell Magne Bondevik ble utnevnt til Kirke- og

¹⁴ Berglund, 2006, s. 56 – 58.

¹⁵ Kristelig Folkeparti, Prinsippogram 1933 + Kristelig Folkeparti, Prinsippogram 1936.

¹⁶ Kjell Magne Bondevik var statsminister i to forskjellige perioder, fra 1997 – 2000 og fra 2001 – 2005. Lars Korvald var statsminister etter EF-striden i fra 1972 – 1973. Kristelig Folkeparti deltok i regjeringssamarbeidet med Lyng-regjeringen i 1963, Borten-regjeringen fra 1965 – 1971, Willoch-regjeringen parlamentarisk fra 1981 og gikk inn i 1983 – 1986 og Syse-regjeringen fra 1989 – 1990.

¹⁷ Garvik (1983). s. 159 – 171.

undervisningsminister i 1983 og satt frem til regjeringens avgang i 1986. Asbjørn Haugstvedt fra Hordaland og Odd Vigestad fra Møre og Romsdal representerte partiet i Industrikomiteen og etter valget i 1981 var det bare Asbjørn Haugstvedt som representerte KrF i det nye Energi- og industrikomiteen frem til 1983 da Haugstvedt ble utnevnt til Handels- og sjøfartsminister. Fra 1983 var Kristelig Folkepartis representant i Energi- og industrikomiteen Svein Alsaker fra Hordaland.

Kristelig Folkeparti ble tuftet på kristne verdier og som hovedsakelig har rurale velgere. Rurale velgerne jobber i primærnæringene, jordbruket og fiske. Hadde velgergrunnet til Kristelig Folkeparti ha noe å si for hvorfor partiet posisjonerte seg i den utvidede debatten om norsk oljepolitikk på 1970- og 1980-tallet?

2.2 Oljepolitikk og distriktpolitikk

Et annet aspekt som en må ha med seg i arbeidet om Kristelig Folkepartis oljepolitikk er å samtidig se på distriktpolitiske hensyn og tanker som Kristelig Folkeparti og andre partier kan ha hatt i møte med oljeindustrien. Oljens distriktpolitiske aspekt var et dilemma som alle politiske partier måtte forholde seg til når diskusjonene om lokalisering av hovedbaser og arbeidsplasser skulle fordeles.

Et eksempel på en lokaliseringskonflikt innen oljesektoren var hvor en skulle ha en hovedbase for Midt-Norge. En konflikt som sto om hvor i Midt-Norge en baseby skulle ligge, Ålesund, Kristiansund eller i Trøndelag. Det endte med Kristiansund.¹⁸

Selve installasjonene ute på sokkelen kan en ikke direkte flytte, men hvor offshore virksomheter kunne etablere seg og hvor frakt til og fra sokkelen av både arbeidere og ressurser skulle finne sted. Pluss hvor en skulle plassere diverse oljerelaterte anlegg på land var av distriktpolitisk interesse. Dette var et spørsmål som mange partier og også Kristelig Folkeparti måtte forholde seg til. En slik oppgave var av stor distriktpolitisk relevans for alle partiene. Stavanger ble etterhvert en oljeby for aktiviteten i Nordsjøen. Diskusjonen om hvilket området i de nye områdene som skulle tildeles industrianlegg på land var noe som sto høyt på den distriktpolitiske agendaen. For Kristelig Folkepartis del var partiet i bunn og grunn positivt innstilt til oljenæringen, men gjennom partiprogrammene sine fra perioden

¹⁸ Hegerberg (2004) s. 46 – 49 + 51 – 52.

1973 – 1985 var partiet også av den oppfatning at utvidelse nord for 62. breddegrad ikke måtte skje på bekostning av allerede etablerte næringer i distriktene. Kristelig Folkeparti fryktet at den nye oljenæringen som kom til å etablere seg i nordområdene kunne få en slags gjøkunge-effekt¹⁹, hvor da det lokale og regionale næringslivet ble utkonkurrert av oljenæringen på et rent økonomisk plan og for arbeidskraften i distriktene. Andre politiske partier hadde samme dilemma som Kristelig Folkeparti, men Kristelig Folkepartis løsning var noe unikt i møte med de andre partiene på Stortinget. Når da partiet var så kritisk til utvidelse av norsk sokkel så var det naturlig å stille spørsmål ved om partiet var like kritisk til oljenæringen i Nordsjøen.

Et aspekt å ha med seg er at det alltid finnes ulik oppfatning av hvilke politiske løsninger som kan være den rette. Når uenigheter intern i partier blir store nok så kan de meningsbærende aktørene ofte kategoriseres i fløyer. Så nært sagt alle politiske parti og organisasjoner kan sies å ha i varierende grad fløyer, også i Kristelig Folkeparti. I et relativt lite parti som Kristelig Folkeparti kan ofte slike fløyer bestå av én eller flere personer i motsetning til større grupper i større parti. For Kristelig Folkeparti var fløyene i oljepolitisk sammenheng knyttet primært hvor representantene kom fra og holdningene i partiet gikk også over partigrænser slik en så med Svein Alsaker og Reidar Due i saken om endringen i operatørskapet på Statfjord.²⁰

2.3 Forvalteransvar i Kristelig Folkepartis partiprogram

I dette segmentet skal termene *forvalteransvar* og *forvaltningsøkonomi*. Dette er to termer som er noe som går igjen når en ser på hva partiet skrev i partiprogrammene sine og hvordan de argumenterte i Stortinget. Hvordan og hvorfor Kristelig Folkeparti kom til de konklusjonene de gjør i debatten om utvidelsen av norsk sokkel nord for 62. breddegrad, og ble begrepene brukt til å definere politikken rundt oljenæringen i Nordsjøen? De to termene nevnes ikke ordrett spesielt ofte når det kommer til oljepolitikk, men de kildene som brukes bærer preg av disse to tankene og derav også hva Kristelig Folkeparti mente rent politisk. Dette kommer av

¹⁹ Gjøkunge-effekten var et term som ble skapt av tidligere Unge Høyre leder Terje Osmundsen i boken hans *Gjøkungen : Skal Statoil styre Norge* (1981).

²⁰ Willoch (1990). s. 294 – 298.

at partiet gjennom interne dokumenter og i sin forklaringer i partiprogrammene deres bygger sin politikk ut i fra disse holdningene. Det er i hovedsak forvaltningsansvar som nevnes i partiets forskjellige partiprogrammer og når denne termen brukes så brukes det i den generelle overordnede delen til partiprogrammet. Begge termene kommer fra et kristendemokratisk ståsted.

2.3.1 Hva betyr de to termene?

Vi kan starte med den termen som ble mest brukt. Det er forvalteransvar. Dette er en term som stammer fra kristen etikk og moral. Forvalteransvar er én av de tre grunnleggende verdiene i et kristendemokratisk samfunn.²¹ De to andre er *det kristne menneskesynet* som er synet på menneskets verdi sett opp i mot Gud, at mennesket ikke har en satt verdi i forhold til hva mennesket kan klare eller yte, men heller det at mennesket er unikt og umulig å sette en verdi på fordi mennesket er skapt av Gud. Nestekjærlighet er den siste grunnleggende punktet og det bygger på det kristne menneskesynet i at hvert menneske har en uendelig verdi og bygger på en lik holdning om menneskeverdet og at alle mennesker skal behandles likt uansett hvilke faktorer en kan måle et mennesket etter.²²

Den siste grunnleggende verdien i den kristendemokratiske tankegangen er da synet på forvalteransvaret. Forvalteransvaret kommer av synet på hvorfor mennesket er satt på jorden og hvordan en skal handle. I den kristne tro er mennesket satt på jorden (Skaperverket) av Gud. Fordi mennesket ikke eier Skaperverket men på sett og vis leier det, gjennom sin eksistens på Jorden. Fordi mennesket er en forvalter og ikke en eier så har mennesket et ansvar om å ikke utnytte mer av de ressursene som finnes i Skaperverket enn det Skaperverket kan generere tilbake. Fordi mennesket er en leietaker som har fått tilgang til alle ressursene så stiller kristne et ansvar for forvaltningen av tilgjengelige ressurser oven for Gud selv. Forvalteransvaret brukes gjerne av kristendemokrater i diskusjoner som omhandler miljøvern, men også i møte med hvordan et samfunn har som ansvar om å ikke ødelegge allerede eksisterende samfunnsformer. Dette fører til at det blir sett på som viktig å bevare det som allerede eksisterer til fordel for noe ukjent og nytt, hvis en kan tenke seg at det vil gå på bekostning av, eller for å være forsiktig, allerede eksisterende strukturer.²³

²¹ Krfu. Forvalteransvar.

²² Aanesen (2022). Kristendommens natursyn.

²³ Ibid + Krfu. Forvalteransvar.

Forvalterøkonomi derimot er et begrep hvorav forvalteransvaret utgår, men ved å bytte ut ansvar med økonomi så får termen en annen betydning. Der hvor forvalteransvar kan kombineres med kapitalistiske markeder, så vil ikke en forvaltningsøkonomi kunne kombineres med et kapitalistisk system. Dette kommer av at et kapitalistisk system alltid skal søke mest mulig profitt og vekst, mens innenfor forvaltningsøkonomien så skal vekst kun skje dersom den veksten kommer uten at det går på bekostning av allerede eksisterende faktorer og ikke bruker mer ressurser enn det som er tilgjengelig. Kristelig Folkeparti har som andre partier en ideologisk forankret politikk hvor idealet skal være en forvaltningsøkonomi. Det store *men* er at partiet anerkjente at deres syn om forvaltningsøkonomi ikke er forenelig med datidens situasjon og at en da skulle gå for det nest beste som var et forvalteransvar. Dette er fordi det var mer forenelig som politikk og det gjorde at partiet ikke ble et konstant nei-vekstparti i møte med partier som representerte høyre- og venstresiden i norsk politikk. Denne tolkningen kommer fra Kristelig Folkepartis egne dokument fra 1992 hvor de diskuterer forvaltningsøkonomi og forvalteransvar i møte med en global verden.²⁴

Denne tolkningen av forvaltertanken og forvalteransvar kommer fra en rekke kilder fra forskjellige tidsperioder. Det som er viktig å nevne er at Kristelig Folkeparti har brukt forvaltertanken til å definere sin politikk også før oljen ble en viktig del av den norske økonomien. Kristelig Folkepartis dokument som heter *Vår distriktspolitikk* fra 1972 og partiets interne dokument fra 1992 omtaler forvaltertanken inn i møte med en oljenæring og deres definisjoner var lik.²⁵

2.3.2 Kristelig Folkeparti i møte med økonomisk vekst

Kristelig Folkeparti var et parti som hadde en ideologisk bunnet holdning i sitt forvalteransvar, dette kan en komme frem til gjennom å lese hva partiprogrammene sier. Dette er noe som partiet refererte til i interne dokumenter²⁶, publiserte verker og partiprogram.

Forvalteransvaret i møte med økonomisk vekst ville da skape potensielle problemer. Når debatten om oljeutvinning i nord pågikk så viste partiet på en side til et ønske om utvidelse i sine partiprogrammer, men at det ikke skulle komme på bekostning av lokalt næringsliv i de nye områdene. Nettopp dette ble ikke nødvendigvis konkret argumentert rett ut i fra et

²⁴ Kristelig Folkeparti, 1992. Forvaltningsøkonomi (internt dokument).

²⁵ Kristelig Folkeparti (1972) + Kristelig Folkeparti (1992).

²⁶ 1972 og 1992 + Gruppemøtenotater fra RA/PA-1044/A/Ab/L0001 Sak. 80:15.

forvalterperspektiv, men det er implisitt at det er forvalteransvaret som var det førende grunnlaget som partiet hadde fått sitt ståsted i fra. Dette er noe som jeg skal poengtere senere i forskjellige uttalelsene fra representantene i Stortinget. Dette er en annen måte å argumentere innenfor vekst-vern-aksen.

Et poeng er at forvalteransvar som oftest brukes av kristendemokrater i politiske problemstillinger, for eksempel konfliktaksen vekst versus vern. Vekst-vern-aksen i Norge går på tvers av de politiske blokkene og gir også en indikator på hva og hvordan et parti ønsker å skape økonomisk vekst og til hvilken grad et parti er villig til å la økonomisk vekst gå på bekostning av naturen.²⁷ Kristelig Folkeparti er et parti som er å finne på den ikke-sosialistiske siden i norsk politikk. Det var partiet også på slutten av 1970-tallet og ut 1980-tallet. Partiet er et sentrumparti og har samarbeidet til venstre og høyre i det politiske landskapet, men partiet har tendenser til å samarbeide med andre ikke-sosialistiske partier. Hensikten ved å nevne Kristelig Folkepartis politiske ståsted i Norge er fordi konfliktaksen vekst-vern-dimensjonen går på kryss og tvers av den normale høyre-venstre delingen av det politiske Norge. Av de ikke-sosialistiske partiene i norsk politikk er partiet Høyre, det ikke-sosialistiske partiet som defineres inne på vekst-siden. Partiet Venstre er et av de andre ikke-sosialistiske partiene som en trygt kan plassere inn i vern-siden. Kristelig Folkeparti er ikke like enkel å plassere i en av de to leirene og da spesielt ikke innenfor oljepolitikk. Kristelig Folkeparti var entusiastisk i den tidlige fasen på å opprette oljenæringen i Nordsjøen, da med forbehold om sikkerhet og ansvarlig drift. Senere så endret partiet syn videre utvikling i oljenæringen. I den videre analysen av Kristelig Folkepartis partiprogram så vil spørsmålet vekst-versus-vern og hvor KrF kan defineres inn, være det som vil være et fokus.

2.4 Borgerlig samarbeid på slutten av 1970-tallet og starten av 1980-tallet

I norsk parlamentarisk historie etter andre verdenskrig var det kun Det norske Arbeiderpartiet som har hatt rent flertall på Stortinget. Arbeiderpartiet hadde rent flertall fra 1945 til 1961. Etter valget i 1961 har ingen norske politiske parti hatt rent flertall i Stortinget og partiene har måtte forhandle seg i mellom om maktposisjoner. På den ikke-sosialistiske siden besto

²⁷ Saers. (2017). Politiske skillelinjer.

partiene av Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Anders Langes Parti²⁸/Fremskrittspartiet (fra 1973 og utover), disse partiene kan kalles ikke-sosialistisk og borgerlige, noen av partiene foretrekker borgerlig mens noen foretrekker ikke-sosialistisk. Disse partiene var i perioder like uenige med hverandre som de var med Arbeiderpartiet og til andre tider mer enige med hverandre. Det borgerlige samarbeidet startet på ekte etter Kings Bay-saken hvor de fire borgerlige partiene Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre samlet seg etter mistillitsforslaget mot Gerhardsen-regjeringen i 1963. Selv om den borgerlige regjeringen måtte gå av etter kun fire uker var dette starten for et reelt borgerlig samarbeid, etter krigen. Etter valget i 1965 var ble det et borgerlig flertall på Stortinget og de fire borgerlige partiene gikk sammen for å skape Borten-regjeringen, denne regjeringen satt frem til den måtte gå av i 1971 på grunn av uenigheter om EF. En ny ikke-sosialistisk regjering kom etter Norges nei til EF i 1972, den regjeringen besto av de ikke-sosialistiske partiene som var skeptisk til at Norge skulle gå inn i EF. Disse partiene var Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, da uten Høyre. De borgerlige partiene samlet seg sammen igjen før valget i 1977, da uten Venstre. Disse tre partiene var utgangspunktet for den kommende Willoch-regjeringen som ble kom i 1981.

For å i det heletatt komme inn på hvordan de borgerlige partiene kunne samarbeide så er Hilmar Rommetvedts begrep *konfliktdimensjoner* en viktig term å ha med. Det er syv punkter :

1. Sentrum vs. periferi
2. sosiokulturell målsettinger, da riksmåls- og nynorsktilhengere
3. Moral knyttet til produksjon, kjøp og salg av alkohol
4. Statskirken og lekmannsbevegelsen vs. religiøst passive individer
5. Konflikt i fra varehandelen fra primærnæringer vs. bynæringers markedsinteresser, kontroll på pris av varer
6. Konflikten mellom lønnstakere og arbeidsgivere samt fagorganisert arbeiderklasse mot næringslivets organisasjoner

Hentet fra Rommetvedt.²⁹

²⁸ Full tittel på partiet: Anders Langes Parti til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep (ALP).

²⁹ Rommetvedt. (1984). s. 16 + 17.

For at de borgerlige partiene skulle kunne samarbeide måtte uenighetene i disse syv punktene ikke være så store at et samarbeid ikke kunne bli mulig. Før valget i 1977 var Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet blitt enig om et eventuelt samarbeid hvis det ble valgseier. Det ble ingen valgseier i 1977 men de tre borgerlige partiene gikk sammen om langtidsprogrammet for 1978 – 1981.³⁰ Da valgte partiene å skrive om saker hvor de var enig seg imellom og hvor de markerte en opposisjon til regjeringen. Samarbeidet før valget i 1977 og under den påfølgende perioden gjorde at samarbeid etter valget i 1981 var mer naturlig.

En annen stor sak som påvirket det borgerlige samarbeidet var en som gikk under Rommetvedts konfliktdimensjon punkt 4 moralitet i henhold til religion, var kvinnekampen og kampen om selvbestemt abort. Abortsaken var et eksplosivt tema på 1970- og 1980-tallet. Selv om selvbestemt abort ble gjort lovlig i 1975 var saken betent også under de borgerliges regjeringssonderinger i 1981.³¹ Da ønsket ikke Kristelig Folkeparti å gå inn i en regjering som ikke kunne fjerne retten til selvbestemt abort.³² Selv om de forskjellige borgerlige partiene ofte var uenig om enkelte saker var de ofte mer enig seg i mellom enn med Arbeiderpartiet. I valget i 1977 valgte Kristelig Folkeparti å løfte opp abortkampen noe partiet tjente godt på, i motsatt ende gjorde markeringen at KrF ble malt inn i et aborthjørne.³³ Kristelig Folkeparti markerte seg i 1981 med at partiet ikke kunne tre inn i en regjering hvor selvbestemt abort var lovlig.³⁴ Denne skvisen gjorde at Kristelig Folkeparti valgte å stå utenfor regjeringskontorene fra 1981 til 1983.

I norsk politikk har det tradisjonelt vært to blokker. En sosialistisk og en ikke-sosialistisk. Den sosialistiske blokken har tradisjonelt tilhørt Arbeiderpartiet og andre sosialistiske partier som Sosialistisk Venstreparti og andre kommunistiske partier som Rødt. På ikke-sosialistisk side har en todeling, mellom sentrumspartier og borgerlige partier. Sentrumspartiene har tradisjonelt vært Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, mens de borgerlige partiene har vært Høyre og etterhvert Fremskrittspartiet. Det største skille mellom et sentrumsparti og et borgerlig parti er at et sentrumsparti kan samarbeide både til venstre og til høyre i det norske politiske landskapet. I realiteten har det ikke vært to venstre-høyre blokker slik som i USA eller Storbritannia men to blokker som samarbeider med et (ofte) skiftende politisk

³⁰ Innst. S. Nr. 440. (1976 – 1977). S. 13 – 44.

³¹ Furre. (1992). s. 415 – 417.

³² Furre. (1992). s. 424 – 425.

³³ Rommetvedt. (1984). s. 32 – 35.

³⁴ Rommetvedt. (1984). s. 35 – 37.

sentrum. I dag samarbeider Senterpartiet med norsk venstreside mens Venstre og Kristelig Folkeparti samarbeider med høyresiden, i 1977 var samarbeidsklimaet helt annet. De ikke-sosialistiske partiene sto sammen mot Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

3 Politikken blir til handling, partiprogrammene fra 1969 - 1985

I dette delkapittelet skal Kristelig Folkepartis valgprogram løftes frem og diskuteres, da spesifikt hvordan partiet velger å ytre seg i forholdet mellom oljen og andre næringer og perspektiver. Dokumentene som er hentet er i fra Stortingsbiblioteket og fulle titler på publikasjoner vil være navngitt i starten for senere å bli titulert som programmet for den spesifikke perioden.

Et vedtatt partiprogram fra et hvert politisk parti er det gjeldende dokumentet som et parti i Norge går til valg på å få gjennomføre. Det betyr at det som står i et partiprogram er de løftene som partiet lover til sine velgere at partiet skal gjennomføre til beste evne, dersom det kan gjøres. Hvordan partiet får gjennomslag for sine forslag kan det være mange måter for, men i hovedsak så får et parti gjennomslag for sin politikk gjennom å føre partiet i en posisjon hvor det vil være mulig å gjennomføre punktene fra partiprogrammet. Gjerne i en regjering eller i samarbeid med en regjering, eller andre partier på Stortinget. I norsk parlamentarisme etter andre verdens krig har det ikke vært tradisjon for at et politisk parti har rent flertall på Stortinget alene.³⁵ Gjennom samarbeid og kompromisser så går to eller flere partier sammen for å danne regjering og da diskuteres henholdsvis partiprogrammene og hvor forenelig de er, sammen med personlige relasjoner. Fordi at partiprogrammet har en tyngde ovenfor velgerne og partiet selv så har det også en betydning av at et vedtatt partiprogram har partimedlemmene i ryggen og at et flertall av partiets egne er for det som står i partiprogrammet. Det vedtatte partiprogrammet vil da også være det dokument som partiet skal politisk følge i den gitte stortingsperioden og da også stemme i henhold til hva partiprogrammet sier. Så må det sies at det ofte er intern uenighet i et parti blant enkelte medlemmer om spesifikke saker men dette løses oftest på bakrommet.

For Kristelig Folkepartis del er oljepolitikk noe som først kommer inn i partiprogrammene på 1970-tallet og i analysen som skjer senere i avhandlingen så vil en da se på hva som står i partiprogrammet og hva som har endret seg. Men det aller viktigste med et partiprogram er at det er det ledende dokumentet som et parti skal regjere eller stemme etter.

³⁵ Arbeiderpartiet hadde i en periode rent flertall på Stortinget etter andre verdenskrig, men i 1961 omsider tapte partiet dette flertallet men fortsatte å ha jevnlig regjeringsmakt men da i mindretall.

Andre kilder som uttalelser i Stortinget og andre interne dokumenter følger også det politiske partiprogrammet som er vedtatt. Andre kilder som bøker om partiet og selvbiografier fra enkeltmennesker har jeg valgt å tolke inn i hvordan de meninger og tanker som blir fremmet er med på å utvide den generelle forståelsen om hva Kristelig Folkeparti mente i oljepolitisk sammenheng på 1970- og 1980-tallet. Det må da også understrekes kildenes validitet og at en hver aktør har som formål å fortelle eller mene sin sannhet og at en aktørs sannhet om et tema kan være forskjellig fra en annen aktørs sannhet. Det betyr på ingen måte at en mening er mer riktig enn annen, men heller at det var nyanser i hvordan partiet mente og gikk frem i spørsmålet om oljepolitikk og andre saker.

Hensikten med å se på hvordan Kristelig Folkeparti velger å ordlegge seg i sine valgprogram er fordi valgprogrammet har to hensikter. Den første er at det er det faktiske ønskene til et politisk parti på hva partiet skal enten jobbe for, eller mener om, politiske saker. Dette gjør det relativt enkelt å forstå for en velger hva partiet mener om en spesifikk sak eller mer generelt om hvordan et parti forholder seg til seg selv og det politiske landskapet. Det andre punktet som et valgprogram har er at det viser de beslutningene som flertallet i partiet har stilt seg bak. Med andre ord er det innenfor rimelighetens grenser å si at representantene som stiller til valg for KrF er enig i partiets valgprogram. Det vil også forventes at de valgte politikerne stemmer i henhold til hva partiet og partiprogrammet tilsier. I analysen om partiprogram skal fokuset ligge på hvordan partiet Kristelig Folkeparti stiller seg til oljeutvidelsen nord for 62. breddegrad og hvordan andre faktorer kan bidra til partiets syn. Rent spesifikt så vil partiprogrammene som blir omtalt og diskutert være i fra tidlig 1970-tall til midten av 1980-tallet. Oljenæringen var konkret sagt ikke-eksisterende i den første perioden på 1970-tallet, men utvikler seg gradvis og dette er noe også Kristelig Folkeparti må forholde seg til etterhvert som utviklingen på norsk sokkel skjer.

Et annet poeng å nevne når en analyserer et partiprogram er å se på *hvor* i programmet posten som skal analyseres er. Et politisk partis partiprogram vil legge sine kjerne- og kampsaker fremst i partiprogrammet og sine «mindre» viktige saker lengre bak i partiprogrammet. Olje og oljenæring er noe som blir flyttet rundt i de forskjellige periodene som skal analyseres. Dette kan komme av en rekke faktorer, når programmet er laget, hvilke konflikter som er gjeldene når programmet skal skrives og hvordan partiet ønsker å kategorisere oljen. I starten er kunnskapen om oljen og oljens muligheter relativt liten sammenlignet med senere programmer og det er noe som blir tydelig når en leder enkelte

perioders programmer. Men hvor posten som analyseres står i selve partiprogrammet er også en faktor å ha med når en ser på politiske partiprogram. Dette kommer av den enkle grunnen at en velger eller partimedlem ønsker å fronte sine hjertesaker først i sitt program for å lokke inn til debatt eller diskusjon.

3.1.1 Kristelig Folkepartis utvikling av forvaltertanken i partiprogram

I analysen har jeg sett hvor termen forvalteransvar kan ha blitt brukt, dette er i hovedsak på to spesifikke områder. Det første området er i introduksjonen til partiprogrammene og det andre er i kapittelet som omhandler olje og oljepolitikk. Termer som forvalter og forvaltertanke kom ikke inn i Kristelig Folkepartis partiprogram før perioden 1973 – 1977 og forble en fast term i de resterende partiprogrammene 1977 – 1981 + 1981 – 1985. Et poeng å nevne om termen er at den først kommer inn etter at Norge har funnet olje på norsk sokkel. For programmet 1973 – 1977 så dukker ordene forvaltertanken for forvalter opp én gang hver. Det første oppstår i introduksjonen hvor partiet presenterer sitt ideologiske ståsted og at forvaltertanken står sterkt osv. Den andre gangen hvor termen blir brukt er i kapittelet om olje og energi, hvor partiet har gjort det klart at det ønsket en oljepolitikk som passet inn med partiets ønske om forvaltertanken. Det vil også være et fokusområde å se på hvordan forvaltertanken kan ha blitt ført inn i hvordan partiet velger å omtale fiskerinæringen og landbruket.

Helt konkret så brukes de to termene i et scenario hvor partiet ønsker å definere sin politiske og ideologiske holdning. Ved referansene i 1973 – 1977 til at mennesket er skapt av Gud og har tilgang på Skaperverket så viste partiet at det ønsket måtehold i møte med ressursene som Norge hadde tilgjengelig. Partiet viste også dette måteholdet senere i partiprogrammet hvor partiet da bruker termen i forbindelse med hvordan Kristelig Folkeparti ønsket at den fremtidige oljepolitikken skulle bli, da også velger jeg å tolke Kristelig Folkepartis bruk av termen som et ønske om måtehold. Fordi partiet presenterer et ønske om at også fremtidige generasjoner skal ha nytte av de ressursene som kommer til gode. Videre skal vi se på hvordan partiet kan ha brukt de forskjellige termene i de forskjellige tidsperiodene.

3.2 Stortingsperiode 1969 – 1973, en beskjeden start

Det første stortingsprogrammet som omtaler oljenæringen er for perioden 1969 – 1973. Dette var det programmet som omfattet den perioden når de første oljefunnene skjedde på norsk sokkel. I dette programmet var det ingen referanser til noe oljepolitiske saker, dette kom av den enkle grunn at kunnskapen om oljen, som befant seg på norsk sokkel ikke var etablert enda. Hensikten med å ha med et program som ikke har noen former for oljepolitiske saker er å se på de andre grunnleggende faktorene som hvordan partiet begrunner sitt grunnsyn, hvordan partiet ser på fiskerinæringen og distriktpolitikk.

3.2.1 Grunnsynet til Kristelig Folkeparti 1969 – 1973

Kristelig Folkeparti startet sitt partiprogram med å begrunne sitt grunnsyn. Partiet tilsier seg den kristne tro og innen for den kristne tro er alle mennesker skapt av Gud. Kristelig Folkepartis syn på den kristne allmektige Gud legger til rette et fokus hvor Gud og alle hans kreasjoner er den grunnleggende tanken i hvordan partiet ser på livet, og hvordan samfunnet skal ty seg i henhold til den kristne tro. Dette høres meget svevende ut, men partiet bruker to avsnitt i starten av partiprogrammet på å begrunne sitt kristne ståsted gjennom å vise til sin sjef, da Gud med stor G.³⁶

Når da partiet har fått begrunnet hvilken makt den legger til grunn for sin politiske ideologi så kommer det neste punktet som er hovedoppgaven som Kristelig Folkeparti så som viktigst i 1969 – 1973. For Kristelig Folkeparti var de tre viktigste mål var å bygge et kristent samfunn hvor kristenmoral er i sentrum, to at sysselsettingen skulle bli høyere og at svakere grupper skulle tjene på økonomisk vekst og tre at Norge skulle jobbe for en de-eskalering av den kalde krigen.³⁷

Særlig punkt to er av interesse fordi det går inn under økonomisk vekst. Partiet viser til at det ønsket størst mulig økonomisk vekst som mulig men at den økonomiske veksten skulle være *forsvarlig*. Med forsvarlig begrunnet partiet det med at de mer svakerestilte gruppene i samfunnet var de som var hengende etter samfunnsutviklingen.³⁸ Dermed kan en si ved å se på Kristelig Folkepartis hovedintensjon med partiprogrammet er at den økonomiske veksten

³⁶ KrF, Stortingsprogram 1969 – 1973. Introduksjon

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

som partiet ønsker, skulle være rettet mot heller grupper som ikke hadde nytt godt av den økonomiske veksten som fant sted i Norge etter krigens slutt i 1945. I det senere kapitlet om økonomisk politikk så nevnes ikke forvaltertanken eller forvalterøkonomi. Partiet gikk inn for det de kalte for *fortsatt sterk vekst*.³⁹ Partiet gir tydelige signal gjennom sitt partiprogram for 1969 – 1973 at det gikk inn for vekst i økonomien og ikke vern. Partiet tydeliggjorde at den veksten skulle komme de svakerestilte til gode men det var ikke noe negativitet knyttet til en generell økonomisk vekst for Norge som nasjon.

3.2.2 Hva mente Kristelig Folkeparti i 1969 – 1973

Kristelig Folkeparti markerte seg i stortingsperioden 1969 – 1973 som et parti som i økonomisk sammenheng posisjonerte seg trykt inne i vekst-leiren. Partiet hadde klare ønsker om at hvem den fremtidige veksten skulle komme til gode for og begrunner også dette i introduksjonen av sitt partiprogram. Kristelig Folkeparti kan i denne perioden kategoriseres som en kristendemokratisk parti som legger den grunnleggende kristne moral inn i hvordan de ønsket at samfunnet skulle styres og organiseres. Partiet ønsket å fremme kristne verdier og tradisjoner som kan styrke den generelle befolknings tro på kristenlivet. Et av disse punktene er hvordan partiet aktivt legger sine holdninger om svakerestilte i samfunnet. Partiet ønsket å ta vare på de som var svakerestilte, da sikter partiet til funksjonshemmede og funksjonsnedsatte mennesker, men en kan tolke dette begrepet i et videre aspekt også.

Selv om det ikke er noen kunnskap om det finnes olje og gass ressurser på norsk kontinentalsokkel så er perspektivet som KrF legger til grunn at økonomisk vekst er i og for seg et positivt gode og at dette er enda mer positivt i partiets øyne dersom det ganget de partiet ønsket å hjelpe. Når partiet *går inn for fortsatt sterk økonomisk vekst*⁴⁰, så kan dette være en av mange forklaringer på hvorfor Kristelig Folkeparti kan ha vært positivt innstilt til opprettelsen av norsk oljeindustri på starten av 1970-tallet. Dette kan være at det passet for partiet innenfor de rammene som har blitt nevnt eller helt andre faktorer, som synet på kontinuerlig økonomisk vekst i etterkrigsårene og åpenheten ovenfor nye næringer som kunne bidra til enda mer økonomisk vekst.

³⁹ KrF, partiprogram 1969 – 1973. Økonomisk politikk – en sunn samfunnsøkonomi

⁴⁰ Ibid.

Hva som er politiske valg og hva som er tidsåndens preg er usikkert men for en historiker i 2022/2023 så fremstår Kristelig Folkepartis syn på økonomisk vekst i for stortingsperioden 1969 – 1973 som et fokusområde for partiet. Ut i fra hva partiet skrev var et av de tre viktigste målene for stortingsperioden og hvordan partiet presenterte sitt syn på den økonomiske politikken styrker denne påstanden. Det burde nevnes at partiet gikk inn for sterk økonomisk vekst samtidig som KrF ønsker å ta vare på og styrke svakerestilte gruppers posisjon men helhetsinntrykket var at den økonomiske veksten var langt fremme på partiets agenda.

3.2.3 Bruken av forvaltertanken

I partiprogrammet til Kristelig Folkeparti som strekker seg fra 1969 – 1973 så brukes ikke termen i partiprogrammet. Men bare fordi termen forvaltertanke/forvalteransvar ikke brukes i et partiprogram så betyr det ikke at Kristelig Folkeparti ikke mener at termen er viktig. Men et argument som kan presenteres om bruken av termen er at det settes inn i partiprogrammet når oljepolitikken er blitt en politisk realitet og utvidelsen nordover ble et etterhvert hett tema i norsk offentlighet. Ved at Kristelig Folkeparti ikke valgte å bruke termene i sitt politiske program for 1969 – 1973 så kan en så fast at den politiske konflikten rundt vekst-vern-aksen ikke var like spent som den etterhvert skulle bli i Norge utover 1970- og 1980-tallet. Denne argumentasjonsrekken er ikke i seg selv et fasitsvar men en kan si at Kristelig Folkeparti ikke synes det var relevant å bruke termene fordi det ikke var noen konkret politisk vinning av å markere partiet med en ideologisk tyngde som bruken av forvaltertanken/forvalteransvar tilegner et politiske parti. Dette kan komme av den politiske hensikten med et partiprogram, som en kan argumentere for er til for å skille et politisk parti fra et annet. Når et parti som Kristelig Folkeparti i senere partiprogrammer begrunner forvalteransvaret som en av de grunnleggende ideologiske grunnsteinene for partiet så vil det være naturlig å stille spørsmål til hvorfor partiet ikke brukte termen i tidligere partiprogram.

Jeg velger derfor å tolke inntoget av forvaltertanken/forvalteransvaret i senere partiprogrammer som en følge av den skiftende offentlige debatten knyttet økonomisk vekst og diskusjonene rundt vekst-vern-aksen og at disse politiske problemstillingene ikke var så relevante i perioden 1969 – 1973 at partiet ikke følte behovet for å inkludere termene inn i selve partiprogrammet. Mitt inntrykk av hvor Kristelig Folkeparti lå i vekst-vern-dimensjonen er at partiet lå mer i vekst-leiren enn vern-leiren. Dette synet kommer av hvordan partiet

ordla seg i kapittelet sitt om økonomisk, hvor partiet ønsket økonomisk vekst og at denne veksten helst skulle komme svakerestilte grupper til gode.⁴¹ Denne tolkningen betyr ikke at partiet var mot all slags form for ukontrollert vekst, men at partiet ikke kom med spesifikke motsetninger som var knyttet den økonomiske veksten. Det er noe som partiet senere vil være tvilsomme til, da knyttet til utvidelsen av norsk sokkel nordover for den 62. breddegrad.⁴²

I et partiprogram så skal et parti legge ned de viktigste punktene som det politiske partiet mener er viktig, derfor kan det tolkes at Kristelig Folkepartis valg om å ikke innlemme termen forvalteransvar to veier, enten at partiet ikke synes dette var viktig nok i et partiprogram eller at det ikke var et stort nok markeringsbehov for Kristelig Folkeparti å bruke termen slik de kommer til å gjøre i senere partiprogram. Bare fordi partiet ikke velger å bruke forvaltertanken i sitt offisielle partiprogram så betyr det ikke at partiet ikke mente for perioden 1969 – 1973 at det ikke var et viktig grunnlag for partiet. Distriktsmeldingen fra 1970 til Kristelig Folkeparti er en tydelig indikasjon på at forvaltertanken er et viktig prinsipp for partiet men at dette ikke var noe partiet følte var nødvendig å legge til i 1969 – 1973 programmet.

3.3 Stortingsperiode 1973 – 1977, starten av KrFs oljepolitikk

3.3.1 Perioden med mye usikkerhet

I programmet for stortingsperioden 1973 – 1977⁴³ så finnes det et kort og konsist kapittel om *olje og energi*. Dette kapittelet er det nest siste i hele programmet. Den siste posten er *natur og miljøvern*. Kapittelet om olje og energi er en sammensveising av synet som Kristelig Folkeparti hadde om oljen og en videre diskusjon om hvilke energikilder landet skulle ha. Det kan virke forvirrende at Kristelig Folkeparti velger å koble disse to temaene sammen, på en side var diskusjonen om energiutvinning og da spesifikt vannkraft et hett tema på 1970-tallet.⁴⁴ Oljen nevnes i hovedsak som en kilde for energi eller arbeidsplasser og det er ikke noe

⁴¹ Kristelig Folkeparti, partiprogram 1969 – 1973. Økonomisk politikk – en sunn samfunnsøkonomi

⁴² Kristelig Folkeparti, Vår distriktpolitikk 1972. s. 8 – 24.

⁴³ Partiprogrammet er digitalisert og sendt på mail. Det kan forekomme enkelte skrivefeil i selve programmet men det store og det hele så endrer det ikke massivt på hva partiet mener. Valgprogrammet kan skaffes ved å sende en henvendelse til Stortingets bibliotek.

⁴⁴ Altasaken er en av disse konfliktene som pågår på tidspunktet når partiprogrammet skrives og videre utover på 70-tallet.

konkret som blir sagt angående selve oljeutvinningen. Dette kommer av at de regler som ble etablert utover 1970-tallet var pågående eller ennå ikke planlagt.

Totalt er det 6 avsnitt i kapittelet olje og energi. Avsnitt én omhandler diskusjonen rundt andre energikilder. Avsnitt to handler spesifikt om olje og gassfunnene. I dette avsnittet sier Kristelig Folkeparti at de store funnene av olje og gass vil styrke landets økonomi og gi muligheter for å skape nye arbeidsplasser. Partiet bruker ordet *bør*, når de skriver at staten burde være medvirkende til undersøkelser for olje og gass nord for 62. breddegrad. Partiet skriver at denne kunnskapen må til slik at landet får en oversikt over de oljeressursene som landet har til rådighet. I avsnitt tre står det at partiet skal forvalte de fremtidige olje og gass ressursene med *forvaltertanken* og at denne tanken er viktig for partiet. Avsnitt fire handler om lokalsamfunnets rolle og Kristelig Folkeparti skriver at myndighetene skal være den part som skal stimulere til lokalt engasjement ved undersøkelser etter olje. Avsnitt fem handler hvem som skal jobbe med undersøkelsene og Kristelig Folkeparti bruker igjen ordet *bør*, når de viser til at staten burde samarbeide med bedrifter og aktører som allerede har kunnskap på feltet og at de undersøkelser som skal skje skal skje med distriktpolitiske hensyn. Det siste og sjette avsnittet handler om hvordan partiet ønsker at utformingen av oljeindustrien skal være. Partiet bruker ikke mer konkrete ord enn *god planlegging*. Da med hensikt å skape gode kår for både samfunn og miljø.⁴⁵

Videre går partiprogrammet inn i spesifikke punkter som partiet ønsker å gå inn for. Disse punktene er noe som Kristelig Folkeparti bruker i senere program og gjør det enkelt for en leser å orientere seg om hva partiet mener om saken som blir omtalt. En kritikk av dette systemet er at ofte så dekker ikke KrFs punktsystem hele aksene av et felt, men heller de viktigste så leseren er nødt til å tolke seg frem til hva partiet mener om en sak ut i fra hva punktene sier.

3.3.2 Olje og energi

Punktene i partiprogrammet for 1973 – 1977 bærer preg av at de er hovedsakelig fokusert på energiproduksjon og ikke om direkte oljepolitikk. Det er kun de siste fire punktene av totalt ti som omhandler oljen i noen slags form. De er som følger:

⁴⁵ KrF, Kristelig Folkeparti. Partiprogram 1973 – 1977. Kapittel om olje og energi.

- Natur- og miljøvern, distrikts- og ressurs hensyn må være avgjørende ved utformingen av norsk oljepolitikk
- Alle ressurser av olje og gass på den norske kontinentalsokkel bør som hovedregel ilandføres i Norge og videreforedles her.
- Det statlige oljeselskapet bør prioritere undersøkelser etter og evt. Utvinning av olje og gass nord for 62. breddegrad, slik at landets totale muligheter på oljeområdet kan bli klarlagt.
- Det iverksettes en bred perspektivanalyse av alle de virkninger som olje- og gassfunnene i Nordsjøen kan ha for utviklingen av det norske samfunnet. Utredningsarbeidet bør ledes av et regjeringsoppnevnt utvalg.

Punktene er fra partiprogrammet.⁴⁶

Partiprogrammet til Kristelig Folkeparti for stortingsperioden 1973 – 1977 innenfor oljepolitisk sammenheng bærer preg av en viss form for uvisshet. Partiet jobbet med partiprogrammet før 1973 og da var kunnskapen om norsk olje og gass et stort ukjent spørsmål. Det må sies at ingen kan se inn i fremtiden og som historiker så må en være på vakt for å tilegne fortidens subjekter for nåtidens kunnskap. En visste rett og slett ikke hvordan oljeeventyret kom til å utspille seg på i løpet av 1970-tallet. Når da senere partiet har funnet frem til et standpunkt og vedtar dette i 1972 så bærer det fortsatt preg av denne uvissheten, men fordi partiet var usikker på om og hvordan en oljeindustri skal opprettes, så har partiet likevel noen punkter som er verd å se nøyer på.

3.3.3 Forvaltertanken i møte med en ny næring

Bruken av forvaltertanke og forvalteransvar kommer inn i partiprogrammet for partiprogrammet for 1973 – 1977. Da er det to spesifikke steder, én i starten hvor Kristelig Folkeparti presenterte sitt grunnleggende kristne ideologi og én i slutten av partiprogrammet hvor partiet diskuterer videre utforminger av oljepolitikken i Norge. Her tolker jeg inntoget av termene som en naturlig videreføring av den politiske realiteten i Norge. En kan tolke hensikten til at Kristelig Folkeparti valgte å bruke termene i sitt partiprogram at det har pågått en prosess internt i partiet fra forrige gang partiet jobbet med et partiprogram, den prosessen resulterte i at Kristelig Folkeparti tydeligere markerte seg som et parti som ikke bare ønsket

⁴⁶ Ibid.

økonomisk vekst og heller ville være mer omtenkstom for uregulert økonomisk vekst. Dette poenget bygger på den generelle økonomiske utfordringen som fant sted i Norge på 70-tallet.

Kristelig Folkeparti bruk av forvalter-termen i 1973 – 1977 på to grunnleggende viktige områder viser at partiet har endret mening om den industrielle økonomiske veksten som oljenæringen skulle gi, partiet var ikke lengre like innstilt på *fortsatt sterk vekst* som det var i 1969 – 1973. Der termene er også av en så viktig verdi for resten av poengene som partiet kommer med i partiprogrammet. Bruken av forvaltertanken som term i partiprogrammet gjør at partiet binder seg til sin ideologiske holdning, som er kristendemokratiet.

Kunnskapsgrunnlaget som Kristelig Folkeparti og alle de andre partiene hadde om i 1971 og 1972 når partiprogrammene for perioden 1973 – 1977 ble laget kan sies å være lite eller minimalt. Det hersket en optimisme og en drøm og dette er noe Kristelig Folkepartis seksjon om oljepolitikk også bærer merke av. Når det er sagt så betyr det ikke at det som står i partiprogrammet er av liten eller ingen verdi, heller motsatt. En kan se på partiprogrammet for 1973 – 1977, med den lille kunnskapen om sokkelens rikdommer som fant sted, som en metarefleksjon over hvordan Kristelig Folkeparti ønsket seg at den fremtidige oljenæringen skulle se ut. I en slik refleksjon vil da bruken av forvaltertanken som term være viktig fordi denne termen med mye meningsinnhold og nyanser som må tas med i betraktningene og analysene. Derfor vil det være vanskelig å definere nettopp Kristelig Folkepartis holdning til oljenæringen for perioden 1973 – 1977 i det politiske programmet sitt. Partiet gikk vekk fra den mer økonomisk vennligstilte holdningen i 1969 – 1973 programmet til et mer nøktern men metaprogram for oljenæringen i 1973 – 1977 programmet. I senere programmer er Kristelig Folkeparti mer bestemt i bruken av nettopp forvaltertanken og eksemplifiserer mer direkte hva partiet mener om spesifikke saker og problemstillinger. For 1973 – 1977 er bruken av forvaltertanken *det* ledende begrepet som kan gi en pekepinn på hvor Kristelig Folkeparti kom til å utvikle seg i oljedebatten på 1970- og 1980-tallet.

3.3.4 Viktige elementer fra 1973 – 1977 – programmet

Kristelig Folkeparti kommer ikke med noen konkrete forslag som partiet vil komme med i senere partiprogram, men partiet kom med visjoner om hvordan KrF ønsket at den ukjente oljenæringen skulle bli til. Den viktigste visjonen som partiet viste til var tanken om forvalteransvaret som oljenæringen hadde. Partiet gjør det klart og tydelig at det var ut i fra denne tankegangen at en utforming av den fremtidige oljenæringen skulle skje. Samtidig som

forvaltertanken sto sentralt, så brukte KrF mye plass på å diskutere hvordan oljenæringen kom til å påvirke distriktpolitikken.

Partiet ønsker at denne nye næringen ikke skulle bli en ødeleggende faktor i norsk distriktpolitikk men heller en positivt supplementerende faktor. Det eneste faktiske konkrete oljepolitiske forslaget som Kristelig Folkeparti kommer med i sitt kapittel *olje og energi* var at statens oljeselskap (senere Statoil) skulle undersøke om det finnes olje og gass nord for 62. breddegrad. Dette tolker jeg som at partiet ønsker å tilegne seg mer kunnskap om hvor det er olje og gass på den norske sokkel og ikke som et forslag om å undersøke for så å gå inn for oljeproduksjon. Dette kommer av at partiet gir et klart signal om at dette forslaget kommer som følge av en uvisshet knyttet kunnskapen om oljeområder utenfor Nordsjøen.

Den korte oppsummeringen av partiprogrammet for 1973 – 1977 er at partiet ikke hadde noen konkrete oljepolitikk utenom sitt syn at oljespørsmålet skal løses gjennom forvaltertanken og at det måtte tilegnes mer kunnskap før partiet kunne ta et mer definert standpunkt om oljespørsmålet. Plassen i partiprogrammet er også langt bak noe som indikerer at denne saken ikke hadde den høyeste prioritet i partiet på dette tidspunktet.

3.4 Stortingsperiode 1977 – 1981, nytt program samme konflikter

Kristelig Folkeparti sitt partiprogram for 1977 – 1981 har tittelen *Program for Stortingsperioden 1977 – 1981*.⁴⁷ Synet som partiet har om oljenæringen i denne perioden kommer frem i delkapittelet som heter *Oljen og samfunnet*. For å kunne nærmere gå inn på KrFs oljesyn så er det ryddig og også vise til hva partiet mener om fiskerinæringen i samme program, fiskerinæringen er under kapitlet *fiskerinæringen*.

3.4.1 Oljen og samfunnet, 77 – 81

KrF skrev i innledningen til *Oljen og samfunnet* i partiprogrammet at den oljen og gassen som ble funnet i Nordsjøen ville styrke Norge og skape flere arbeidsplasser, men at utvinningen skulle skje i et moderat tempo. Partiet presiserte at det må legges stor vekt på hensyn til naturvern, sikringstiltak og hvordan dette kunne påvirke fiskeressursene. Partiet ønsket også

⁴⁷ KrF, Kristelig Folkeparti. Partiprogram 1977 – 1981.

Partiprogrammet vil heretter bli titulert som KrF. Årstall for partiprogram. Kapittel som omtales.

å planlegge oljeaktiviteten slik at den ikke løp løpsk og rev opp lokale bosetningsmønstre.⁴⁸ De påfølgende kulepunktene er av interesse. Dette er punkt 1, 2, 3, 6, 8 og 9. Det lyder som følger:

- Punkt 1: at det utarbeides en langtidsplan for oljevirkosomheten på hele den norske kontinentsokkelen fram til år 2000. i denne planen må bl.a. hensyn til fiskerier sikres.
- Punkt 2: at det ved utformingen av norsk oljepolitikk legges sterk vekt på natur- og miljøvern og på distrikts- og ressurs-hensyn.
- Punkt 3: Kr.F. går inn for: at prøveboring etter olje nord for 62. breddegrad ikke settes i gang før sikkerhetsforholdene bl.a. for fiskeriene er forsvarlige, og før en har fått kartlagt konsekvensene for bosettings- og næringsstrukturen i disse områdene. I mellomtiden må nord-norsk næringsliv styrkes en annen måte.
- Punkt 6: at det må stilles strenge krav til trygt arbeidsmiljø, og at kontrollen på installeringene i Nordsjøen i norsk farvann må styrkes.
- Punkt 8: at de oljeinntektene som skal brukes innenlands, primært skal gå til distriktsutbygging, opprustning av annen industri av primærnæringene, til støtte til svaktstilte grupper og til hjemkjøp av norske industriaksjer på utenlandske hender.
- Punkt 9: utvikling og produksjon av utstyr til oljevern framskyndes.⁴⁹

Kristelig Folkepartis kapittel om oljen og samfunnet er et kapittel som er preget av de diskusjonene som foregår i perioden før og under stortingsperioden 1977 – 1981. Punkt tre er av særlig interesse fordi utvidelsen nord for 62. breddegrad blir endelig vedtatt i 1980 og da stemmer Kristelig Folkeparti mot utvidelsen. I partiprogrammet er begrunnelsen for hvorfor partiet mener at utvidelse nordover ikke er gunstig. Det andre en kan si om Kristelig Folkepartis syn på oljenæringen er fokuset på sikkerhet. Punkt 6 og 9 er direkte sikkerhetsorienterte for driften og sikkerheten på selve sokkelen, mens punkt 1, 2, 3, og 8 er sikkerhetsorientert i hvordan oljenæringen vil påvirke det lokale områdene som de er etablert eller etablerer seg i. Særlig dette fokuset på oljenæringen i møte med nye regioner er noe

⁴⁸ KrF. Partiprogram 1977 – 1981. Oljen og samfunnet.

⁴⁹ KrF. Partiprogram 1977 – 1981. Oljen og samfunnet.

flere representanter stiller spørsmål til i Stortinget i perioden 1977 – 1981, noe som skal bli sett på senere i oppgaven.

3.4.2 Fiskerinæringen, 1977 – 1981

I partiprogrammet som omhandler 1977 – 1981 skrev Kristelig Folkeparti om hvorfor de mente at fiskerinæringen var en viktig næring. De påfølgende kulepunktene, utenom to, er mer spesifikke og rettet mot selve driften og enkeltforslag som ikke har noe med konflikten mellom oljenæringen og fiskerinæringen. Introduksjonen til kapittelet *Fiskerinæringen* og de påfølgende punktene er å finne i partiprogrammet 1977 – 1981, de er som følger:

Ressursene i havet må forvaltes slik at de ulike fiskeslag og dyrearter holder utnyttbar størrelse også i fremtiden. Det er avgjørende for bosetningen langs kysten at fiskerne sikres stabil og lønnsom sysselsetting, og at videreføring og råstofflagringen for gele næringen desentraliseres til fiskeridistriktene. Fiskeriforskningen må effektiviseres. En må legge særlig vekt på å finne fram til redskapstyper – og foredlingsmetoder som berger mest mulig av fiskeråstoffet til menneskeføde.⁵⁰

Kr.F. går inn for:

- Punkt 1: aktivt vern om de norske fiskefeltene. Bl.a. ved sonevis fredning for visse brukstyper og fredning av oppvekstområder. Fiskerfartøyer fra lan som ikke aksepterer kvoteavtaler, og som fisker i regulert farvann, må vises bort.
- Punkt 10: at fiskerinæringen får et tilstrekkelig vern mot skader fra oljevirkosomheten, kombiner med strenge ansvars- og erstatningsregler.⁵¹

3.4.3 Forvaltertanken med mer kjøtt på beinet?

Forvaltertanken som har eksistert i de foregående partiprogram er for perioden 1977 – 1981 lik. Det første kapittelet som Kristelig Folkeparti har i periodens program omhandler nettopp forvaltertanken og hvordan partiet ønsker å utvikle samfunnet. Dette kapittelet omhandler følgende tema; Folkestyre og samfunnsform, Utenrikspolitikk og fredsarbeid, Naturvern og

⁵⁰ KrF. Partiprogram 1977 – 1981. Fiskerinæringen.

⁵¹ Ibid.

ressursforvaltning, stabilisering av energiforbruk, forurensing og naturvern, økonomisk politikk⁵², næringspolitikk⁵³ og bosetning og distriktspolitikk.⁵⁴ Det er ikke noen konkret nye punkter om Kristelig Folkepartis forvaltertanke i henhold til oljeindustrien. Partiet endret seg ikke fra perioden 1974 – 1977 til 1977 – 1981 på selve hovedtanken om oljeindustrien, selv om kunnskapen og utbygging på norsk sokke skøyt fart i den sist nevnte perioden. Der en som historiker kan kommentere på en endring i programmet for 1977 – 1981, dette er at primær- og sekundærindustri er flyttet betydeligere lengre opp i partiprogrammet. Landbruk, fiskeri, industri, olje og gass og handel er i programmet inn under første kapittel *forvaltning under ansvar*, dog ikke først men ikke lengre helt bakerst slik det var i de tidligere partiprogram. Å flytte på postene uten å endre signifikant på postenes innhold, betyr at partiet ønsket å rokere om på hva som var partiets nye fokusområde. De post-endringene som har skjedd reflekterer den bredere diskusjon som foregikk i det norske samfunn i denne perioden, hvor da norsk industri med olje- og gassnæringen i spissen var med på å sette dagsorden for hva det politiske Norge diskuterte.

3.4.4 Analyse av 1977 – 1981 programmet

Helhetsinntrykket av partiprogrammet for 1977 – 1981 er at partiet ikke er *i mot* prøveboring. Partiet sa at de ikke kunne gå inn for at det skulle prøve-bores nord for 62. breddegrad før to punkter klare. Det ene var at sikkerhetsforholdene for fiskerne var forsvarlig og det andre var at det skulle kartlegges for konsekvenser av å få oljeindustrien til Nord-Norge. For fiskerne sin del betyr sikkerhet at den nye næringene som kommer med oljevirkosomheten ikke skal gå på bekostning av fiskebestanden, i form av utslipp, og konkurransen på lønnsnivået i fiskerinæringen i forhold til oljenæringen. Inn under sikkerhet så poengterte KrF under punktet *Fiskerinæringen* at næringen skal få et tilstrekkelig vern mot miljøskader fra oljevirkosomhet og at oljenæringen skal ha en strenge ansvarsregler og erstatningsordninger ved ulykker. Med andre ord så la partiet seg på lag med fiskerne.⁵⁵ Kartleggingen av bosettings- og næringsstruktur innebar at de lokale forholdene ikke skulle radikalt endres, på

⁵² I økonomisk politikk mener partiet den generelle hovedoppgaven til styresmaktene og hvordan skatter og avgifter skal forvaltes.

⁵³ I næringspolitikk mener partiet primær og sekundærnæring som landbruk, fiskeri, industri, olje- og gass og handel.

⁵⁴ Kristelig Folkeparti. Partiprogram 1977 – 1981.

⁵⁵ KrF. Partiprogram 1977 – 1981. Oljen og samfunnet. + Fiskerinæringen.

grunnlag av inntoget av den nye oljenæringen. Partiet gikk da inn for at oljenæringen ikke alene ville være den faktor som fikk styrket regionen Nord-Norge.

Vi kan lese punktet som KrF henviser til i sitt partiprogram som et konkret nei til oljenæringen i nord. Dette begrunnet partiet gjennom korte og konsise svar på hvorfor de mente at det ble feil å akseptere prøveboring nord for 62. breddegrad. KrF viser til to faktorer som var hovedutfordringen for spørsmålet om prøveboring, da fiskerne og næringsstruktur. Begge disse to punktene har med hvordan oljenæringen vil påvirke regionens daværende omstendigheter.

De to første punktene som Kristelig Folkeparti har ført inn i sin post *Oljen og samfunnet*, går ut på følgende. Punkt 1, at det skal lages et langtidsprogram frem til år 2000 hvor da hensyn til fiskerinæringen skal ivaretas.⁵⁶ Punkt to sier at Kristelig Folkeparti ved utformingen av norsk oljepolitikk skal legge sterk vekt på natur- og miljøvern og på distrikts- og ressurs-hensyn.⁵⁷ Disse to punktene gir et klart og tydelig signal for hva partiet mener om oljepolitikken og hvordan den skal forholde seg til konflikten mellom den gamle fiskerinæringen og den relativt nye oljenæringen. Kristelig Folkeparti mener i 1977 at fiskerinæringen skal komme foran den nye oljenæringen. Dette kan en trekke en slutning om fordi ved hver anledning partiet har til å skrive om oljepolitikk så bruker partiet tid på å poengtere fiskerinæringen og distriktpolitiske hensyn, isteden for å være blankt positiv til den nye oljenæringen. På en måte så kan en tolke den stadige trangen for å forsikre at partiet skal kjempe fiskerinæringens sak at Kristelig Folkeparti frykter at fiskerinæringen skal bli overkjørt av oljenæringen.

Særlig punkt 2 er av interesse fordi dette punktet omhandler hvordan en skal jobbe med de norsk oljepolitikk, da mer bestemt hvordan oljepolitikken påvirker natur og miljø, samt distrikts og ressurs-hensyn. Dette går ut på at det skal tas en risikovurdering for hvordan sokkelen, og distriktene blir påvirket av det nye inntoget av aktivitet som vil utarbeide seg. Med andre ord var Kristelig Folkeparti på den siden av at hverken fiskerinæringen eller distriktene skal tape, økonomisk eller på andre måter av at det kommer en ny og viktig næring til regionen. I sin helhet kan en si at Kristelig Folkeparti var et parti som har et syn ut i fra partiprogrammet sitt som gir et inntrykk av at de ønsket å bevare det som allerede er etablert

⁵⁶ KrF. Partiprogram 1977 – 1981. *Oljen og samfunnet*.

⁵⁷ *Ibid*.

i distriktene og ved inntøget av nye næringer som for eksempel oljenæringen at dette ikke skulle komme med nye utfordringer til regionen, snarere tvert om.

På en måte sa ikke Kristelig Folkeparti i sitt partiprogram for 1977 – 1981 direkte nei til prøveboring nord for 62. breddegrad. Partiet mente at det ikke kan sette i gang prøveboring før udefinerte sikkerhetsforhold var blitt avklart. Om partiet faktisk mente at det skulle eller ikke skulle være prøveboring nord for 62. breddegrad var usikkert, men partiprogrammet kan ikke annet enn tolkes som en mer kronglete vei for å komme til nei-siden i utvidelsesdiskusjonen. Partiet setter krav som i datidens perspektiver var enten for vanskelige å gjennomføre eller som en så på som direkte umulig. Hvordan skulle en sikre forsvarlige forhold, hva var sett på som et forsvarlig forhold til fiskerinæringen? Var hensikten å stille for høye krav for prøveboring at, slik at det kan tolkes dit hen at partiet ikke var direkte i mot prøveboring eller skulle det tolkes som at partiet var for prøveboring men ikke før visse aspekter er rettet på? Svaret på spørsmålet vil på datidens- og i nåtidens tid bli tolket etter de meninger og perspektiver som den enkelte selv sitter med.

I analysen som kommer senere om uttalelsene som representantene til Kristelig Folkeparti kommer med i Stortingssalen i forskjellige debatter knyttet forskjellige aspekter ved oljenæringen, så vil en se tydelige trekk fra partiprogrammet og da spesielt fokuset på fiskeriindustrien. Partiprogrammet gir ikke direkte tilgang til de forskjellige meningene som de enkelte representantene kan ha hatt om oljespørsmålet, men det en kan trekke en slutning på er hvordan representantene uttaler seg og hvordan de faktisk stemmer. Om de uttalelsene og stemmene kommer av å være enig med partiprogrammet eller om de kommer fra partipisken er usikkert, resultatet er ikke til å ta feil av. Kristelig Folkeparti stiller seg mot prøveboring nord for 62. breddegrad og begrunner dette i hovedsak ut i hensynet til fiskerne.

3.5 Stortingsperiode 1981 – 1985, perioden for samarbeid

I 1980 vedtar Stortinget at området hvor det skal være lov å bedrive med olje- og gassproduksjon ville bli utvidet. Stortinget åpnet for prøveboring nord for 62. breddegrad og åpnet da opp to nye områder, Midt-Norge (Norskehavet eller Haltenbanken) som strekker seg fra 62.breddegrad nord og opp til Bodø. Dette er et område som strekker seg fra nordre del av gamle Sogn og Fjordane gjennom fylkene Møre og Romsdal, Nord- og Sør-Trøndelag og Nordland. Det andre området som åpnes var Nord-Norge, dette strekker seg fra grensen i øst

mot Sovjetunionen, opp til Bjørneøya i Nord og rett vest for Tromsø. Området som ikke lyses ut er Lofoten, Vesterålen og Senja.

Etter diskusjoner i Stortinget så ender det med utvidelse, mot Kristelig Folkepartis vilje og i det påfølgende programmet som KrF lager for perioden 1981 – 1985 så måtte partiet endre på et par punkter på grunn av politiske endringer som fant sted. Et annet aspekt å ta inn over seg med partiprogrammet fra denne perioden var at dette partiprogrammet vil bli det gjeldende grunnlaget som KrF tar med seg inn i forhandlingene med Høyre og Senterpartiet etter at de borgerlige partiene fikk flertall etter Sttingsvalget i 1981. Derfor ble formuleringene som KrF lager for partiprogrammet for 1981 – 1985 særs viktig for den senere diskusjonen om regjeringsdeltagelse.

Fokusområdet blir å se på hva partiet nå mener om oljenæringen og også hvordan partiet formulerer seg i henhold til fiskerinæringens behov.

3.5.1 Fiskerinæringen

Følgende punkter fra Kristelig Folkepartis partiprogram 1981 – 1985 blir nevnt her:

- Punkt 1: Aktivt vern om de norske fiskerifeltene, bl.a. ved sonevis fredning for visse brukstyper og fredning av oppvekstområder.
- Punkt 11: At de beste fiskefeltene blir sikret for drift for fiskerinæringen og at den får tilstrekkelig vern mot oljevirkosomheten, kombinert med strenge ansvars- og erstatningsregler.
- Punkt 12: Sikkerhet for at det blir foretatt nødvendig opprydding etter at oljevirkosomheten er avsluttet i et området.
- Punkt 13: At fiskerinæringen må få formell rett til å uttale seg ved utlysning og tildeling av blokker i alle områder.
- Punkt 14: at fiskernes rettslige stilling ved bruk av havet må klarlegges.⁵⁸

I punkt 1 vil partiet aktivt gå inn for verving av fiskefelt, dette kom som punkt én og er derfor å anse som det som Kristelig Folkeparti mente er det aller mest viktige å få på plass for næringen. Det samme punktet fant sted i partiets program for 1977 – 1981. At et parti ønsket aktivt vern av fiskefelt kan ikke annet enn tolkes annet enn at partiet ikke ville at andre

⁵⁸ KrF. Partiprogram 1981 – 1985. Fiskerinæringen.

næringer skulle konkurrere med fiskerinæringen. Ved å åpne opp for andre aktiviteter på fiskefelt som prøveboring og hvis en ulykke skulle skje så ville det gå mer ut over fiskerinæringen enn oljenæringen i KrFs syn.

Punkt 11 er en endring i hvordan partiet formulerte seg i 1977 – 1981. Endringene var at det er lagt inn *at fiskerinæringen skal få de beste fiskefeltene sikret for drift for næringen...* samtidig som partiet gikk inn for streng verning av fiskeområder mot oljevirkosomheten samtidig som at det var strenge erstatnings- og kompensasjonsordninger. At punkt 11 ble utvidet betydde at Kristelig Folkeparti hadde gått enda mer inn for å kjempe fiskernes sak enn tvert om. Å verne om de beste fiskeriområdene mot oljevirkosomheten er i direkte konkurranse for hvor de potensielt beste olje- og gassfeltene ligger.

Punkt 12 og 13 er nye for 1981 – 1985. Disse punktene omhandler de rent administrative og juridiske rettighetene som fiskerne skulle få i følge KrF. Punkt 12 gikk ut på at fiskerinæringen skulle ha anledning til å uttale seg om en blokktildeling og dermed få si sin mening om det er bra eller dårlig for næringen at det prøvebores og etterhvert pumpes opp olje og gass. Punkt 13 var å gi fiskerne et definert juridisk standpunkt slik at det ikke var uklarheter om hvilke rettigheter som fiskerinæringen hadde. Punkt 12 og 13 er for Kristelig Folkeparti en mer offensiv rolle som partiet tar, ved å aktivt gå inn for å gi yrkesgruppens representasjonsrett i sokkeltildeling og gi fiskerne klart definerte rettigheter.

3.5.2 Oljen og samfunnet, 1981 – 1985.

De følgende punktene vil bli diskutert fra Kristelig Folkepartis partiprogram for 1981 – 1985, de lyder som følger:

- Punkt 1: at det utarbeides en langtidsplan for oljevirkosomheten på hele den norske kontinentalsokkelen fram til år 2000. planen må bygge på et moderat utvinningstempo og ivareta hensynet til bl.a. eksisterende næringer og bosettingsmønster i distriktene.
- Punkt 2: at det ved utforming av norsk oljepolitikk legges sterk vekt på natur- og miljøvern og på distrikts- og ressurs hensyn.
- Punkt 10: at utvinning av olje og gass nord for den 62. breddegrad forutsetter meget stor grad av sikkerhet, nært samarbeid med fiskerinæringen interesser, og bedre klarlegging av konsekvensene for bosetting og næringsstrukturen i disse områdene.

- Punkt 12: at før utvinningstillatelse blir gitt, må det legges avgjørende vekt på at installasjoner og utstyr kan fjernes når utvinningen er slutt.
- Punkt 13: videreutvikling og produksjon av utsyr til oljevern
- Punkt 14: Bedre utdanning av personell til oljevirkosomheten, også med sikre på økt sikkerhet i oljeutvinningen.
- Punkt 15: at staten i større utstrekning tar ansvaret for oljevernberedskapen langs kysten.⁵⁹

Punkt 1 er en kombinasjon av flere av Kristelig Folkepartis partiprogram fra 1977 - 1981. Punkt 1 omhandler et langtidsprogram frem til år 2000. At et moderat tempo skal være førende og at dette tempoet skal ta hensyn til allerede eksisterende næringer, da fiskeri og lokalt næringsliv og bosettingsmønster i distriktene. Dette er det første punktet som Kristelig Folkeparti har i sitt partiprogram for 1981 – 1985 og for partiet er dette det aller viktigste budskapet som skal fremmes. Det moderate tempoet bygget på et ønske om å ikke gi oljeselskapene fri tilgang og utvinningsrett slik at kostnader og profitter økte på for kort tid. Hensynet til eksisterende næringer var knyttet til det lokale næringslivet i de nye områdene, da Midt-Norge og Nord-Norge, men da særlig forholdet mellom fiskerinæringen og den nye oljenæringen. Bosettingsmønsteret bygger på det samme prinsippet som andre næringer, da et ønske om at den nye oljenæringen i Midt- og Nord-Norge ikke skal komme inn i lokalsamfunnene og utkonkurrere andre næringer og drive opp priser lønninger og skape ulykker ute på sokkelen.

De resterende punktene 2, 10, 12, 13, 14 og 15 er punkter som bygger på sikkerhet på sokkel og hvordan distriktene skal komme i møte med den nye oljenæringen i Midt- og Nord-Norge. Disse punktene er klare og tydelige og Kristelig Folkepartis fokus på å unngå at fiskerinæringen får en nedgang som følge av inntoget av oljenæringen var tydelig.

3.5.3 Analyse av 1981 – 1985.

Punkt 1 er et punkt som er pakket med informasjon, men det er også såpass enkelt formulert at en vet hvor Kristelig Folkeparti var plassert i det politiske landskapet. Ved å formulere seg på en slik måte så viste også partiet at det ikke var mot oljenæringen ei heller

⁵⁹ KrF. Partiprogram. 1981 – 1985. Oljen og samfunnet.

utvidelsen, men at dersom utvidelsen skulle skje så måtte det skje på en måte som ikke ødela de grunnleggende strukturene som allerede fantes i distriktene. Dette punktet er mer oljepositivt enn det var lagt frem i partiprogrammet for perioden 1977 – 1981, da pakket Kristelig Folkeparti inn et olje- nei i argumenter som for svak sikkerhet på utstyr og på grunn av fiskerinæringen. For 1981 – 1985-programmet så virket partiet mer definert i hva som skal til for at det skulle kunne bli oljeboring, men da med tydelige krav om sikkerhet og utvinningstempo. Dette kan komme av at partiet var på den tapende siden i spørsmålet om selve utvidelsen, og etter nederlaget måtte gå inn for å være mer konstruktiv og stiller krav isteden for å pakke nei-svaret inn i umuligheter.

Partiprogrammet for perioden 1981 – 1985 er forskjellig utformet fra de andre partiprogrammene. Selve partiprogrammet er fra kapittel 2 til 13, mens kapittel 1 er partiets prinsippprogram hvor partiet har generelle uttalelser om hva partiet syns og mener. Selve partiprogrammet er hvilke tiltak som partiet ønsker å gjennomføre. I selve partiprogrammet ligger olje- og gassnæringen under kapittel 6 *næringsliv*.⁶⁰ Selve partiprogrammet bærer ikke preg av noen konkrete store endringer i hverken forvaltertanke eller i praktisk politikk for perioden. Kanskje den største endringen i partiprogrammet til Kristelig Folkeparti for perioden 1981 – 1985 er at partiet nå gikk inn for en reform av Statoil. Partiet ønsket å skille mellom firmaets forretningsmessige og forvaltningsmessige ansvar.⁶¹

Kristelig Folkepartis prinsippprogram for 1981 – 1985 er det dokumentet som gir inntrykk for potensielle endringer i partiets syn på oljenæringen. Der har ikke partiet noen stor endring vekk fra forvaltertanken og er tilnærmet lik i essens som tidligere partiprogram. Et poeng å nevne er at i prinsippprogrammet så nevnes ikke reformen av Statoil, slik det gjør i partiprogrammet. Det kommer av den gradvise utviklingen av synet på Statoil blant andre borgerlige partier enn Høyre.

⁶⁰ Kristelig Folkeparti. Partiprogram 1981 – 1985. *Næringsliv*.

⁶¹ *Ibid*.

4 Kristelig Folkepartis uttalelser og innhold

I dette kapittelet analyseres det de forskjellige politikerne fra KrF uttalte seg i Stortingssesjonen 1979/1980 og frem til Stortingssesjonen i 1982/1983. Dette tidspunktet er viktig fordi det markerer slutten på debatten for utvidelse nord for 62. breddegrad og det borgerlige samarbeidet etter valget i 1981. Som avsluttes med at KrF går inn i Willoch-regjeringen sommeren 1983. Arbeidet som er lagt frem for analysen har tatt utgangspunkt i uttalelser som representantene til KrF har kommet med i saker fra Industrikomiteen i fra perioden 1977 – 1981, da med fokus på petroleumsspørsmål i fra 1980 og utover. Og senere med Energi- og industrikomiteen fra 1981 – 1985.

Fraksjonen til KrF i Industrikomiteen besto av to representanter Odd Vigestad som representerte Møre og Romsdal og Toralf Westermoen som satt fra 1977 – 1979 og representerte Vest-Agder, som ble skiftet ut med Asbjørn Haugstvedt som var fraksjonsmedlem i fra 1979 – 1981 og representerte Hordaland. Fraksjonen som satt i Energi- og industrikomiteen besto av to faste møtende medlemmer. Dette var Asbjørn Haugstvedt som i 1983 ble utnevnt til statsråd for Handels- og Skipsfartsdepartementet og da tok Svein Alsaker fra Hordaland over som fast møtende representant fra 1983 til 1985. Odd Vigestad gikk ut av Stortinget i 1981 og KrF mistet et fraksjonsmedlem i det nye Energi- og Industrikomiteen.⁶²

Selv om representantene til KrF diskuterer partiets politikk i debattene i Stortinget så er også andre medlemmer i fra KrF inne i forskjellige diskusjoner for å poengtere sine syn om en enkelt sak, men da skjer debatten i selve Stortingssalen. Denne notisen er viktig å ha med i videre lesning, mange av diskusjonene som finner sted har ofte andre representanter fra KrF med i diskusjonen. Dette gjør at et analysen ikke bare består av uttalelsene til representantene i komiteen men også en analyse av uttalelser av KrFs representanter hvor det er snakk om en petroleumssak. Ved å se på hvordan representantene uttaler seg i Stortinget kan en få et inntrykk av hva partiet mener og hvilken retning partiet ønsket seg at norsk olje- og gasssektor skulle gå.

⁶² Leksikalier er tatt fra Stortingets nettside om historiske komiteer.

Jeg har valgt å arbeide kronologisk gjennom uttalelsene i fra Stortinget fra den siste definitive diskusjonen om utvidelsen nord for 62. breddegrad ble vedtatt i 1980 og frem til KrF gikk inn i regjeringen i 1983.

4.1 Innst. S. Nr. 179.

Den 28. februar 1980 møttes Stortingets Industrikomite og diskuterte St. Meld. Nr. 46 som omhandlet petroleumsundersøkelser nord for 62. breddegrad. Dette dokumentet har navnet Innst. S. Nr. 179 (1979 – 80) og er komiteens arbeid rundt den endelige utvidelsen av norsk sokkel nordover. For KrFs del har de to representanter som var med på møtet. Dette var Asbjørn Haugstvedt og Odd Vigestad, begge representantene støtter se samme forslagene som regjeringen foreslår og kom med en felles uttalelse i innstillingen. I denne uttalelsen presiserer KrFs representanter at sikkerhet og distriktshensyn måtte tas med i betraktning når sokkelen skulle utvides.⁶³ Stortingsmeldingen som ble presentert for Industrikomiteen ga et tydelig signal at det skulle åpnes for prøveboring i Midt-Norge og i Nord-Norge. Komiteen kom med sine innspill og merknader og Kristelig Folkeparti var delvis positiv til at det skulle åpnes, men kun når partiets bekymringer var tatt hånd om. Da sikkerhet, distriktspolitiske hensyn, fiskernes beste osv.

Sammen med Arbeiderpartiets og Høyres fraksjoner stilte KrF seg bak forslaget fra Regjeringen om å starte med prøveboring. Ordlyden på side 4 er dog fremstilt som at prøveboringen skulle være beskjeden.⁶⁴ De tre partiene mente også at prøveboring ville være positivt for distriktene og at prøveboringen skulle finne sted så snart som mulig. En får et inntrykk av at ønsket om å sette i gang var høyt. Under seksjonen oljevernberedskap fant de tre partiene sammen om at sikkerheten ved prøveboring måtte være i fokus for de som skulle bedrive med søk. På noen punkter finner også Arbeiderpartiet og Høyre sammen hvor KrF ikke hadde de samme standpunktene, men i kjernen av det hele stilte KrF seg ofte sammen med Arbeiderpartiet og Høyre, da side 5.⁶⁵ I avslutningen av innstillingen så kom KrF sine representanter med en tilslutning til hva som Arbeiderpartiet og Høyre hadde kommet med. I denne tilslutningen, side 11 og 12, så spesifiserte KrF sine to representanter Asbjørn

⁶³ Innst. St. Nr. 179 (1979 – 1980). s. 11 – 12.

⁶⁴ Innst. St. Nr. 179 (1979 – 1980). s. 4.

⁶⁵ Innst. St. Nr. 179 (1979 – 1980). s. 5.

Haugstvedt og Odd Vigestad at prøveboring ville ha en positiv distriktspolitisk effekt i de områdene hvor prøveboring kom til å skje. Representantene spesifiserte videre fokuset på sikkerhet og et moderat tempo for prøveboring og at lokale fiskere skulle tas spesielt hensyn til. Fraksjonen til KrF var med andre ord ikke uenig i at prøveboring skulle finne sted og brukte sin tid på å presisere faktorer innenfor prøveboringen hvor sikkerhet var av høy viktighet. Forskjellige hensyn ved å la prøveboring finne sted, som fokus på norske arbeidere på sokkel, norske fiskeres interesser og distriktenes betydning i henhold til arbeidsplasser var veldig viktig for fraksjonen til KrF å presisere.⁶⁶

KrF sin fraksjon stilte seg sammen i mye av det Arbeiderpartiet og Høyre fremmet som forslag i denne innstillingen. KrF delte ikke noen merknader sammen med Senterpartiet eller Venstre i denne saken. I denne innstillingen valgte KrF å markere seg gjennom å sette fokus på lokale forhold og sikkerhet. Sikkerhet på sokkelen og for fiskerne. Denne innstillingen ble senere debattert i Stortinget den 13. mars 1980. Da ble utvidelse nord for 62. breddegrad vedtatt.

4.1.1.1 Gruppemøtene om 62. breddegrad

Før selve debatten i industrikomiteen den 28. februar 1980 orienterte Odd Vigestad stortingsgruppa den 27. februar 1980 om hva partiets slagplan videre skulle være i St. Meld. nr. 46 (1979 – 1980). Vigestad presenterte i dette møtet at partiet ikke kom til å endre noen av sine grunnleggende synspunkter om oljeboring nord for 62. breddegrad men at partiet også ikke skulle gå inn for noen ny avstemninger om hvorvidt en skulle utsette prøveboring.⁶⁷ Hvorfor partiet ikke ønsket å gå inn for en ny avstemning kan tolkes at Vigestad og partiet så på slaget som allerede tapt.

Den 20 februar 1980. orienterte også Odd Vigestad stortingsgruppa om den samme stortingsmeldingen som han kom til å gjøre den 28. februar, men denne orienteringen gir en mer deskriptiv forklaring om hva partiet mente. Her kommer begrunnelsen for hvorfor partiet ønsket en gradvis økning nordover på norsk sokkel, da av hensyn til to grunner. Den gradvise introduksjonen av oljenæringen og at oljeselskapene skulle bli mer «kjent» med forholdene

⁶⁶ Innst. St. Nr. 179 (1979 – 1980). s. 4, 5 og 11 + 12.

⁶⁷ Kristelig Folkepartis gruppemøtet. 27. februar 1980. Hos Riksarkivet boks PA-1044/A/Ab/L0001.

dess mer nord de kom. Og Vigestad understrekte i dette møtet var at fiskernes interesser som skulle veie tyngst i diskusjonen om oljeleting i nord-områdene, ikke oljeselskapene.⁶⁸

Det siste notatet som er viktig å ta med fra denne delen av arkivet er fra 16. februar 1980. Dette er et langt brev fra høytstående politiker fra Vestlandet til Odd Vigestad. Her presenterer avsenderen sitt syn om hvor bra norsk sikkerhet på sokkelen var og hvorfor politikeren mente at Vigestad ikke kunne begrunne en utsettelse ut i fra et sikkerhetsperspektiv.⁶⁹ Dette dokumentet ligger i mappen for gruppemøtene og er markert som et internt notat. Det er høyst sannsynlig at dette ble opplest på gruppemøtet i Kristelig Folkepartis stortingsgruppe og debattert. Kombinasjonen av et slikt brev fra en av de lokale politikere på Vestlandet samtidig som at det faktiske slaget om å stoppe utvidelsen var tapt kan ha noe med at partiet ikke gikk inn for en midlertidig utsettelse i til 1981.

I gruppemøtene som ledet opp til merknadene i industrikomiteen kan en se hvordan flere hold i partiet manøvrerer seg rundt tanken om forvalteransvaret. Noen mente at nord-områdene ikke kom til å tjene på prøveboring på grunn av konkurransen dette ville medføre, mens andre som kilden fra Vestlandet mente det motsatte. At sikkerheten var god nok til å kunne utvide uten at det ville være en trussel for allerede etablerte virksomheter i Midt-Norge og i Nord-Norge.

4.2 Forhandlinger i Stortinget nr. 151.

Den 13. mars 1980 møttes Stortinget for å debattere Industrikomiteens innstilling. Her talte partiets medlemmer, den tidligere partileder Lars Korvald, partiets to representanter i komiteen Asbjørn Haugstvedt og Odd Vigestad, sammen med Per Aas og Odd With. Det var disse fem representantene som uttalte seg i forhandlingene i Stortinget om utvidelsen av norsk sokkel nordover og stemte sammen også.

Tidligere partileder Lars Korvald var den første som uttalte seg på vegne av KrF. Korvald presenterte synet til partiet om hvorvidt det skulle åpnes for prøveboring nord for 62. breddegrad, i sin presentasjon brukte Korvald mye av sin taletid på å videreføre et spørsmål om juridisk legalitet som Venstres representant Hans Hammond Rossbach fremmet. Rossbach forklarte til Stortinget at Justisdepartementet var usikker på om det var lovhjemmel for å

⁶⁸ Kristelig Folkepartis gruppemøtet. 20. februar 1980. Hos Riksarkivet boks PA-1044/A/Ab/L0001.

⁶⁹ Kristelig Folkepartis. Internt notat. 16. februar 1980. Hos Riksarkivet boks PA-1044/A/Ab/L0001.

kunne bedrive prøveboring nord for 62. breddegrad fordi denne prøveboringen og potensielt senere utvinning ville være i konflikt med de lokale fiskernes fangstområder. Korvald deler Venstres representant Rossbachs syn om at en slik usikkerhet knyttet fiskernes næringsrett og næringsutøvelse var for stor til at KrF kunne gå med på å stemme for et forslag om å utvide norsk sokkel nordover.⁷⁰

Med dette innlegget til Lars Korvald så prioriterte KrF fiskerne over prøveboring og Korvald argumenterte for at fiskerne skulle prioriteres frem til justisdepartementet hadde foretatt seg en fullstendig utredning. Korvald og KrF gikk dermed med på forslaget fra Venstre, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstreparti om å utsette åpningen av norsk sokkel frem til Justisdepartementet hadde fått utredet ferdig. Forslaget ble da senere i møtet behandlet og får ikke flertall. Forslaget fikk støtte fra de nevnte partiene men falt altså da med resultatet 97 mot og 29 for.⁷¹

Den neste til å presentere og utfylle KrFs syn og tanker på petroleumsutvidelsen var komiteemedlem Odd Vigestad, Vigestad presiserte i sitt innlegg at han skulle fokusere på hva KrF mente i spørsmålet om utvidelse nordover. Hans innlegg gikk i detalj hvorpå Vigestad utypet hvorfor det var en utfordring å utvide nordover, da spesielt for Troms I-feltet. Vigestad kritiserte regjeringens forslag om å legge prøveboringsblokker hvor det lokale fiskerlaget hadde sine hoved fiskeområder. Representanten fra KrF poengterte også at partiet ikke ønsket å sette et maks tak for årlig produksjon fordi hensikten med prøveboring i følge Vigestads side var informasjon om havbunnen og ressurser skulle kartlegges. Ved å ikke gå rolig og systematisk til verks så ville sikkerheten stå på spill. Vigestad brukte mye tid på sitt innlegg med å poengtere viktigheten av sikkerheten når det skulle prøveborres, da med spesielt fokus på utblåsninger som kunne skade de lokale fiskeområdene og dermed sette fiskerinæringen i spill. Ved å sette fokus på sikkerhet så kom Vigestad også til et annet poeng, det var nemlig at KrF ønsket en gradvis utvidelse nordover og denne kartleggingsprosessen først og fremst skulle ha fokus på å få informasjon om hvor det er olje og gass på sokkelen.⁷²

Vigestad holdt seg ved Korvalds tidligere etablerte linje og fokuserte på utfordringene med utvidelse nordover og knyttet dette opp til konflikten mellom den lokale fiskerinæringen og de utfordringer som ville kunne skje ved en blow-out. Vigestad satt sitt fokus på fiskerene i

⁷⁰ S. Tid. (1979 – 1980) s. 2257 – 2258.

⁷¹ S. Tid. (1979 – 1980). s. 2359.

⁷² S. Tid. (1979 – 1980). s. 2363 – 2365.

distriktene og ikke de potensielle arbeidsplassene som ville oppstå ved prøveboring og senere produksjon av olje og gass.

Neste representant til å uttale seg i debatten er KrFs andre representant i Industrikomiteen. Asbjørn Haugstvedt. Haugstvedts argument var ganske lik som hans komitekollega Vigestad, Haugstvedt poengter at fiskernes interesser skulle veie tyngst og at sikkerheten knyttet til prøveboring måtte og skulle være hovedfokuset. Haugstvedt poengterte også at oljeleting i nord ville ha stor innvirkning på hvordan industrinæringen i regionen formet seg. Med dette mente representanten at fokuset på oljeleting og senere potensiell produksjon ville være så betydelig at det kunne ta for mange av arbeidstagerne og tvinge den lokale industrien til å føye seg til petroleumsnæringen og i ytterste konsekvens gå på bekostning av det lokale næringslivet. Med disse punktene avsluttet representanten Haugstvedt at KrF var i mot en utvidelse for Nord-Norge. Da basert på faktorene fiske, miljø og ivaretagelse av lokalt næringsliv.⁷³

Karl Klevstad representerte KrF i fra Nordland og brukte sitt innlegg på å presisere konflikten som ville oppstå mellom fiskerinæringen og oljenæringen. Klevstad var i sitt innlegg mer markant i ordbruken og sa blant annet at fiskerinæringen ville være den tapende part når oljenæringen og fiskerinæringen kom i konflikter ute på sokkelen. Samtidig som Klevstad problematiserte utfordringen for fiskerinæringen så uttrykket representanten skepsis til om det var forsvarlig, rent sikkerhetsmessig, å utvide nordover og viste til Mexico-ulykken. Et viktig punkt som skilte Klevstad sitt innlegg fra de andre representantene fra KrF var at Klevstad sammenlignet utfordringen som ville skje i Nord-Norge når oljen kommer til distriktene og den pengesterke industrien kom til å utkonkurrere og drive prisene i distriktet oppover på bekostning av lokalt næringsliv. Avslutningsvis så poengterte Klevstad KrFs standpunkt om å opprette et fond hvor fiskerne skulle få utbetalinger på grunnlag av tapte inntekter og potensielle miljøskader. Klevstad og KrF var enig i opprettelsen av dette fondet og Klevstad stilte spørsmål ved dens intensjon som et dårlig plaster på såret dersom fiskerne mistet de best fiskeområdene til oljenæringen.⁷⁴

Innlegget til Klevstad var ikke strukturelt forskjellig fra de andre KrF-representantens innlegg, der Klevstad skilte seg ut med problematiseringen knyttet til oljenæringens

⁷³ S. Tid. (1979 – 1980). s. 2373 – 2374.

⁷⁴ S. Tid. (1979 – 1980). s. 2389.

økonomiske fortrinn i møte med den lokale primærnæringen. Klevstad mente at Nord-Norge ikke ville ha den samme økonomiske veksten som Vestlandet hadde hatt og at de arbeidsplassene som kom til å oppstå i nord ville være plassert i sentrale strøk, hvor de tapte arbeidsplassene fra fiske kom til å være fra distriktenes utkant. Tonen til Klevstad var lik i at fiskerne er fokusområdet for innlegget hans, men Klevstad var den av KrFs representanter som koblet oljeutvidelsen opp mot de distriktpolitiske utfordringer som kan kunne oppstå i Nord-Norge.

Videre i debatten så ble det åpnet av stortingspresidenten for replikkordskifte, etter dette var gjennomført tok tidligere partileder Lars Korvald ordet i debatten. Han brukte sitt innlegg på å poengtere viktigheten til hvorfor 62. breddegrad nord var en grense for petroleumssektoren. Korvald poengterte at grensen var kunstig og at hensikten etter hans syn var at kysten og naturforholdene var ulik for Midt-Norge og spesielt Nord-Norge sammenlignet med Sørvest-Norge, dette gjorde at Korvald presiserte KrFs syn på en gradvis utvikling av petroleumsnæringen nordover. Korvald brukte resten av sitt innlegg på å diskutere problematikken rundt å åpne opp for petroleumsvirksomhet utenfor Troms fordi dette kom i konflikt med de lokale fiskeområdene. Korvald foreslo også å øremerke inntektene fra salg av petroleum, for å kunne styrke næringsgrunnlaget i de nordligste fylkene. Dette argumenterte representanten for basert på hans syn at oljen var en nasjonal resurs som skulle komme alle til gode.⁷⁵

Representanten Korvald brukte innlegget sitt på å kritisere det forslaget som regjeringen og flertallet i Industrikomiteen hadde kommet til om å utvide norsk sokkel for å kunne tillate prøveboring med senere hensikt å starte opp petroleumsnæring hvis det oppsto funn etter prøveboringen. Korvald ytret skepsis til om Norge burde åpne opp for oljeutvinning i Nord-Norge basert på to faktorer. Den ene var de lokale fiskernes næringsrett, da at konsesjonsblokkene som var foreslått befant seg der hvor fiskerne bedriv mest fangst. Og frykten for miljøskader ved en blow-out som ville lede til skader for det lokale økosystemet og de lokale fiskernes fangstmuligheter. Den andre faktoren som representanten Korvald mente var viktig å tenke over var de forskjellige forholdene som befant seg mellom Sørvest-Norge, da Nordsjøen, og Nord-Norge. Forskjellene på sokkelen i sør var for stor i forhold til det foreslåtte i nord og dette ga grunnlaget for å trekke sikkerheten i spekulasjon i følge Korvald.

⁷⁵ S. Tid. (1979 – 1980). s. 2394.

Den neste representanten til KrF var Per Aas, han representerte Troms og var i perioden 1977 – 1981 i Samferdselskomiteen. Aas sitt innlegg var todelt, han brukte den første halvdel av sitt innlegg på å kritisere og stille spørsmål til hvordan norsk sikkerhetsutstyr brukt i Mexico, viste at sikkerhetsutstyret ikke var sikkert nok. Representanten stilte spørsmål til hvordan slikt sikkerhetsutstyr kunne være med på å gjøre videre oljevirkosomhet usikkert på nye felt, når det samme sikkerhetsutstyret ikke holdt mål i Mexico. Videre i sitt innlegg så knyttet representanten Aas problematikken i norsk sikkerhetsutstyr inn i at utvidelsen nord for 62. breddegrad også måtte utsettes, da fordi Aas mente at det ikke var forsvarlig nok å legge til rette for prøveboring fordi trusselen for nye ulykker fortsatt var der med det samme utstyret. Aas stilte spørsmål til om Stortinget kunne holde fast ved vedtaket om utvidelse nord for 62. breddegrad med den nye kunnskapen om problematikken knyttet sikringen mot en potensiell blow-out. Til slutt avsluttet Aas med å poengtere utfordringen som finner sted med fiskernes næringsrett og petroleumsvirksomheten.⁷⁶

Representanten Per Aas satt fokus på sikkerhet ovenfor den siste ulykken i petroleumsverden, da blow-out ulykken som fant sted i ved Ixtoc 1 i Mexico i perioden 1979 – 1980 hvor 3.3 millioner fat olje lakk ut i Mexicogulfen i løpet av en periode på 10 måneder. Ulykken i Mexico satte igjen spørsmål ved sikkerheten knyttet til offshore produksjon av olje og gass. Representanten Aas knyttet sitt innlegg tett opp til at ulykken i Mexico kunne skje i Norge hvis ikke bedre sikkerhetsutstyr og rutiner kom til verks. Målet til Aas var å utsette utvidelsen nord for 62. breddegrad fordi dette vil øke risikoen for at en blow-out som lignet Mexico i omfang kunne skje på norsk sokkel, og videre ved å knytte risikoen opp mot fiskernes næringsrett så stilte Aas spørsmål ved om Stortinget kunne gå inn for utvidelse vell vitende om risikovurderingen som fant sted.

Den neste taleren til KrF i debatten om Petroleumsundersøkelser nord for 62. breddegrad nord skjer ved møtet som avholdes samme dag klokken 18, representanten heter Odd With og han representerte Nordland. Innfallsvinkelen til With var forskjellig i fra de forrige representantene som hadde uttalt seg. With startet med å presisere at KrF ikke var i mot oljeboring fordi det hadde positive virkninger i distriktene og skapte arbeidsplasser. Representanten presiserte hvorfor KrF var i mot å sette i gang oljeboring i 1980 på grunnlag

⁷⁶ S. Tid. (1979 – 1980). s. 2397 – 2398.

av sikkerhet. With som representerte Nordland kom med kritikk av regjeringen om at start av olje-søk i nord kunne fremstå som et plaster for dårlig distriktpolitikk i Nord-Norge. Videre presiserte With sikkerhetsutfordringene som oppsto ved prøveboring og oljevirkosomhet og refererte til ulykken i Mexico som et eksempel som ikke måtte skje i Norge. Til slutt avsluttet representanten With med en spekulasjon om Arbeiderpartiets og Høyres uvillighet til å bytte mening kom av den grunn at de satset på at det ikke kom til å skje en ulykke og at rettsgrunnlaget for å utvide sokkelen nordover var på juridisk bar bakke.⁷⁷

Odd Withs innlegg var relativt likt i format og innhold som de andre innleggene til representantene til KrF. Når With stilte spørsmål til om sikkerheten knyttet utstyret og også trakk sitt syn på hvordan Arbeiderpartiet og Høyre i Withs øyne satset på at det ikke skulle skje en ulykke, så jobbet With med å distansere seg fra synet som Arbeiderpartiet og Høyre hadde dersom det *skulle* oppstå en ulykke. Sikkerhet og distriktpolitikk var hovedfaktorene i innlegget til With, dog fremlagt på en annen måte enn de tidligere representantene. With kritiserte forslaget om utvidelse i nord og stilte spørsmål ved om dette kunne komme av dårlig distriktpolitikk.

Videre var Per Aas tilbake i debatten og brukte sin taletid på besvare påstander som andre representanter hadde kommet med i debatten. I korte trekk holdt representanten Aas seg til sikkerhetslinjen som de andre representantene fra KrF hadde ytret seg om.⁷⁸ De to siste som uttalte seg i debatten for KrF var igjen Per Aas og Odd Vigestad. Per Aas sitt innlegg var et humoristisk utsagn om å ikke stole på alt som skjer 1. april og Aas knyttet dette inn til sikkerhetsutstyret. Vigestad avsluttet med å forklare KrFs årsak til hvorfor de støttet forslaget fra Senterpartiets Reidar Due og Venstre om å utsette prøveboringen. Representanten Vigestad poengterte at KrF ikke var enig i Senterpartiet og Venstre på alle dere punkter men var enig nok til at KrF mente det er uforsvarlig å åpne opp for prøveboring nord for 62. breddegrad, men da kun for 1980 og ikke for fremtiden i sin helhet.⁷⁹ Akkurat dette punkt gjorde KrF forskjellig fra de andre mellompartiene. Hvor Venstre og Senterpartiet var mer kritisk var KrF kritisk til selve utvidelsen men ikke tanken om utvidelse i 1980.

Av de tre siste innleggene var det primært Vigestad sitt siste innlegg i denne saken som burde diskuteres, dette var kommentaren om at KrF ikke ønsket seg utvidelse men da

⁷⁷ S. Tid. (1979 – 1980). s. 2409.

⁷⁸ S. Tid (1979 – 1980). s. 2412 – 2413.

⁷⁹ S. Tid (1979 – 1980). s. 2416.

kun for 1980. Gjennom hele debatten som har funnet sted i Stortinget den 13. mars så var det nettopp sikkerhet som de alle representantene fremmet på hvert sitt vis. Da spesielt med sikkerheten knyttet innen utstyret som bruktes under prøveboring og oljevirkosomhet som KrF sine representanter stilte spørsmål til. Årsaken som representantene begrunner kom av ulykken som skjedde på Ixtoc 1 plattformen i Mexico i fra perioden 1979 til 1980 og at det samme type utstyret som ble brukt der var i bruk på norske plattformer i 1980. KrF støttet forslaget til Due og stemmer mot å starte prøveboring nord for 62. breddegrad. Dette forslaget falt med 76 stemmer mot og 26 stemmer for.⁸⁰

I løpet av den 13. mars så fremmet KrF to primære holdninger når det kommer til å så tvil om utvidelsen nord for 62. breddegrad. Først så støttet KrF forslaget om å utsette oljeleting nordover fordi Justisdepartementet ikke har fått gjennomgått en utredning av fiskernes interesser i Nord-Norge og når da dette forslaget ikke fikk flertall så skiftet partiet hovedtalepunkt til at fiskernes næringsinteresser skulle veie tyngst og ikke gå på bekostning av prøveboring. Partiet i Klevstad sitt innlegg fremmet problematikken som distriktene kunne få ved oljeproduksjon i Nord-Norge og hvordan oljenæringen kunne gå på bekostning av det lokale fiskenæringen og lokalindustien. Etter at forslaget om utsettelse var det fiskernes interesser og sikkerheten som ble talepunktene til representantene og da når det kom til sikkerheten, så knyttet representantene tvil om hvor sikkert sikkerhetsutstyret egentlig var. Etter at møtet ble hevet 15:05 og så kom Stortinget tilbake for å fullføre debatten fra 18:00. Da var hovedtalepunktene fra representantene til KrF å stille spørsmål til sikkerhet, da alle representanten hadde en variasjon av kritikk av sikkerhetsutstyr i sine innlegg. KrF valgte å legge seg på samme linje med Senterpartiet og Venstre i de to voteringene som skjedde i Stortinget selv om representantene fra KrF i komiteinnstillingen gikk inn for en gradvis åpning av norsk sokkel nordover. Denne overgangen kan en begrunne i å se på hvordan representantene til partiet og også de som ikke sitter i Industrikomiteen valgte å uttale seg og hvordan de talte om utvidelse nordover. Representantene i Stortingssalen valgte å fokusere mer på sikkerhetsspørsmålet og et nei til utvidelse, når KrFs ønske om en gradvis utvidelse nordover ikke blir møtt. KrF uttrykket at sikkerhetsutstyret måtte være bedre for at partiet skulle være med å støtte forslaget, som regjeringen og fraksjonens flertall som består av Arbeiderpartiet og Høyre, for å kunne gå inn for prøveboring nord for 62. breddegrad.

⁸⁰ S. Tid (1979 – 1980), s. 2417.

4.3 Opprydding av havbunnen i Nordsjøen

Den 24. mars 1980 møtes Stortinget for å diskutere den utvidede Industrikomiteens arbeid. Denne saken omhandlet opprydding av forurensede områder hvor det hadde pågått prøveboring og tiltak som skulle settes i gang for å kunne fjerne forurensingen slik at fiskere i Nordsjøen kunne bedrive fiske i disse områdene. I denne debatten kommenterte KrF tre ganger ved da Asbjørn Haugstvedt, Odd Vigestad og Karl Klevstad. Stortingsmeldingen som komiteen hadde jobbet med omhandlet et prøveprosjekt og innstillingen som komiteen kom med bar ikke preg av noen dissenser fra regjeringens stortingsmelding og var enstemmig i å bevilge penger til formålet. Diskusjonen som utartet seg i Stortinget var en videre diskusjon om forsøpling og hvordan en skulle forebygge forurensning i Nordsjøen. Ingen av representantene som uttalte seg i saken sa seg uenig i konklusjonen til komiteen.

Asbjørn Haugstvedt var den første av KrFs tre debattanter som uttalte seg i denne saken. Representanten Haugstvedts tone gjennom innlegget hans i Stortinget brukte han på å presisere viktigheten for å motvirke og hindre forurensing, samtidig som han kom med kritikk av at det nå var blitt statens ansvar å ta vare på fiskerne fordi oljeselskapene ikke ryddet opp etter seg ved prøveboringstedene. Haugstvedt ytret også at han synes det er forbausende når fiskerne ikke ble trodd og at det tok tid før dette problemet ble tatt på alvor. Videre stilte representanten Haugstvedt spørsmål ved om en hadde lært noe av dette problemet når oljeselskapene skulle få lov til å prøveborre i Midt- og Nord-Norge. Representanten viste til at konfliktområdet i nord mellom viktige fiskeområder og oljenæringen kom til å bli en utfordring, det er ikke til å så tvil om at representanten Haugstvedt mente at fiskernes næringsrett hadde blitt redusert og at han ikke ønsket at dette skal skje med fiskerne i Nord-Norge.⁸¹

Ved å se på dette innlegget til representant Haugstvedt så kom miljø-linjen klart frem for partiet. Fiskernes næringsrett i Nordsjøen skulle ikke bli nedprioritert og derfor brukte denne debatten til å presisere utfordringene som kunne oppstå i Nord-Norge for fiskerne der, hvis oljenæringen gjorde de samme forurensingsfeilene som de har gjort i Nordsjøen. Haugstvedt sa seg forøvrig ikke uenig i komiteens forslag.⁸²

⁸¹ S. Tid. (1979 – 1980). s. 2557 – 2558.

⁸² S. Tid. (1979 – 1980). s. 2558.

Odd Vigestad brukte sitt innlegg på å presisere kostnadene som en sto over opprydningen av et prøveboringsområde og eller en oljerigg. Representanten brukte sin taletid på å understreke at Staten måtte være oppmerksom på hvem som skulle ende opp med å ta regninga og at det ikke burde være staten selv. Selv i innlegget til representanten Vigestad så kom det et utsagn om å ta vare på fiskerne. Her viste representanten til konsesjonslovens paragraf 5 som sier at *retten til skipsfart og fiske berøres ikke av denne lov*. Med dette så uttrykte Vigestad at oljeselskapene sin rett til produksjon og virke kom på bekostning av de lokale fiskerne i Nordsjøen, da fordi staten er nødt til å bevilge penger til å rydde opp etter oljeselskapene.⁸³

Karl Klevstad brukte sitt innlegg til å poengtere viktigheten mellom kompensasjonen som fiskerne burde få i form av redusert fangst som følge av oljenæringens forsøpling. Klevstad posisjonerte sitt innlegg ved å gjøre fiskerne til ofrene ute på norsk sokkel. Han viste til hvordan fondet som er ment som en kompensasjon ikke var godt nok, i forhold til de 25 – 50 % reduserte fangstnivåene som var målt. Klevstad uttrykte skepsis til hvordan interaksjonen mellom fiskerne og oljenæringen kom til å utarte seg når oljenæringen fikk tilgang til å bedrive søk og senere produksjon nord for 62. breddegrad.⁸⁴

Klevstad sitt argument var her at fiskerne var den tapende part i møte med oljenæringen og dette skulle skje i mer enn bare tap av fiskeområder men også i tap av totalfangst. Klevstad holdt på fiskernes rett til å drive næringsvirksomhet og plasserte fiskerne over petroleumsnæringen.

Vigestad brukte sin tid på å stille spørsmål ved hvem som hadde ansvaret når det kom til forurensinger på norsk sokkel. Ved at denne forurensingen gikk på bekostning av fiskernes råderett så brøt da oljeselskapene konsesjonsloven. Klevstad sitt innlegg la grunnlaget for hva Vigestad kunne argumentere for i henhold til konsesjonsbrudd, men Klevstad sa implisitt i sitt innlegg det samme som Vigestad. Vigestad, Haugstvedt og Klevstad kom med de samme argumentene men formulert på forskjellige måter og hvor tyngden i argumentet var plassert forskjellig. Vigestad hadde fokus på hvem som hadde ansvaret ved forurensing og at staten må inn med bevilgninger kan være i strid med loverket, mens Haugstvedt stilte spørsmål

⁸³ S. Tid. (1979 – 1980). s. 2561.

⁸⁴ S. Tid. (1979 – 1980). s. 2562.

med hvorfor fiskernes råderett ikke ble overholdt. Det er tydelig at alle tre representantene til KrF stilte tydelig i vern-leiren i den større vekst-vern-dimensjonen.

4.4 Alexander Kielland-ulykken

Den 27. mars 1980 kantret boligplattformen Alexander Kielland og 123 mennesker omkom. Ulykken var den største som hadde funnet sted i Norge innen oljenæringen. Den 30. april redegjorde Kommunal- og arbeidsminister samt olje- og energiminister Regjeringens foreløpige konklusjon av ulykken. I denne redegjørelsen blir fem representanter til KrF med i debatten som går i Stortinget.

KrF sin representant i Industrikomiteen Asbjørn Haugstvedt var den første fra KrF til å uttale seg i Stortingets debatt om Alexander Kielland-ulykken. Hans innlegg bærer preg av alvor av tragedien som hadde skjedd på norsk sokkel og brukte starten av sitt innlegg på å poengtere sikkerhetsrisikoen det var å bedrive petroleumsvirksomhet. Haugstvedt understreker sammen med andre representanter fra KrF at Alexander Kielland-ulykken var en ulykke som ingen kunne forutse og derfor ikke planlegge for. Representanten brukte deretter tid på å understreke sikkerheten i Nordsjøen, hvorav han peker på mangelen på kvalifisert norsk personell og nødvendigheten ytterligere utdanning av oljearbeiderne. Med utdanning mente representanten at enkelte plattformer hadde fått spesiell dispensasjon til sine arbeidere slik at de ikke trengte å følge de lover og regler som var påkrevd. Innlegget hadde som formål å understreke tragedien, stille spørsmål rundt sikkerheten på andre plattformer i Nordsjøen og spørsmål videre til sikring av sokkelen.⁸⁵

Videre poengterte representanten Haugstvedt partilinjen til KrF. Da ved å vise til at partiet ønsket en langsom utvidelse nordover i samsvar med den teknologiske fremdriften som skjedde. Det ble videre implisitt stilt tvil om det i det heletatt var forsvarlig å utvide norsk sokkel nordover når en ulykke som ingen kunne forestille seg kunne skje, da skjedde.⁸⁶

Tidligere partileder Lars Korvald var den neste som uttalte seg i Stortinget. Hans innlegg var mer kritikkrettet og Korvald la frem KrFs synspunkter fra starten av. Korvald argumenterte for at det ikke ville være forsvarlig å utvide sokkelen nordover og ved at Regjeringen valgte å avvente med rapporten fra granskningskommisjonen så ville det sette

⁸⁵ S. Tid. (1979 – 1980). s. 2977 – 2978.

⁸⁶ Ibid.

sikkerheten til de som jobbet i Nordsjøen, og de som kommer til å jobbe i de utvidede områdene, i spill. Representanten gikk videre til å konstatere at det var gjort betydelige investeringer i den teknologiske sikkerheten på norsk sokkel, men at dette i seg selv ikke var nok for å kunne si at sikkerheten var hevet høyt nok. I følge Korvald og KrF mente han at det alltid ville være menneskelige faktorer som begrenset hvor effektiv disse sikkerhetsmekanismene kunne bli. Derfor mente Korvald at det å utvide nordover ville skape en geografisk spenning og en spenning i utvinningstempo og søk etter nye felt. Dette mente Korvald heller vil senke helhetssikkerheten på sokkelen og ikke heve den. Videre stilte Korvald spørsmål om de manglende sikkerhetshensyn som oppsto ved at det var et økonomisk jag på norske plattformer, med dette begrunnet Korvald at det økonomiske presset var så stort at det gikk på bekostning av sikkerhetskurs knyttet til testing av livbåter. Videre poengterer Korvald viktigheten av at den norske stat er ansvarlig for sikkerheten og siden oljenæringen ofte består av arbeidere med flere nasjonaliteter, med dette videreførte Korvald tanken om at norsk sokkel skulle driftes av norske arbeidere og at staten hadde ansvar for å utdanne nok kyndige arbeidere. Avslutningsvis viste Korvald til at disse faktorene som ble nevnt, at det ikke var forsvarlig å utvide norsk sokkel nordover frem til Granskningskommisjonen hadde kommet med sin endelige melding.⁸⁷

Lars Korvald sitt fremlegg var en spiss kritikk av både sikkerhet, kompetanse og de forholdene på sokkelen som satt sikkerheten i spill. Korvald kritiserte næringen ved å poengtere det økonomiske jaget det er å sende arbeidere på sikkerhetskurs og at de sikkerhetskurs som ble gitt var i for dårlig faglig stand. Helhetsinntrykket av innlegget til Korvald kan sies å være kritisk av næringen og også av Regjeringen. Kritikken av næringen var knyttet de snarveiene som blir gjort på sikkerheten. Kritikken av Regjeringen var rettet mot at åpningen nordover skjer uten å vente på Granskningskommisjonen og at dette var uansvarlig spesielt når sikkerhet er et stort fokus for næringen.

Den andre representanten til KrF fra Industrikomiteen, Odd Vigestad var neste representant til å ytre seg i Stortinget. Vigestad sitt fokus i innlegget var å vise til øvingsplattformen som Maskinistskolen i Stavanger hadde kjøpt inn. Øvingsplattformen kunne brukes til trening og også til å gjennomgå sikkerhetsøvelser ved dropp fra 40 – 50 meter over havoverflaten. Representanten Vigestad argumenterte for at slike tiltak var

⁸⁷ S. Tid (1979 – 1980), s. 2989 – 2990.

nødvendig for å gjøre sikkerheten og kunnskapen til mannskapet på plattformene bedre. Avslutningsvis ytret Vigestad sin kritikk til at utvidelsen av sokkelen nordover skulle skje før rapporten fra Granskningskommisjonen hadde kommet. KrF gikk sammen med Senterpartiet og Venstre om å utsette prøveboring frem til rapporten er lagt fram. Ved at Vigestad viser til en spesifikk del av sikkerhetsindustrien som KrF mener holder sikkerheten oppe, så skinner kritikken om sikkerhet fra næringen og spesielt Regjeringen fram.⁸⁸ Vigestad sitt innlegg var primært dedikert til sikkerhet på norsk sokkel, i motsetning til innlegget til Lars Korvald som ytret mer generell kritikk av sikkerheten så kom Vigestad med et spesifikt eksempel, øvingsplattformen til Maskinistskolen i Stavanger, som han mener var viktig for å trene opp mannskapet på plattformen. Vigestads eksemplifisering av et sikkerhetstiltak bygger inn i avslutningspunktet hvor han poengterte KrFs forslag om å utsette åpningen av norsk sokkel nordover, sammen med Senterpartiet og Venstre.

Kjell Magne Bondevik var neste representant fra KrF til å ytre seg. Han brukte sin tale tid til å poengtere to temaer. Det første poenget var et åpent «hva skjedde?» og hvordan behandlingen av Alexander Kielland-ulykken kom til å påvirke fremtidig sikkerhet på norsk sokkel. Det andre punktet var Bondeviks kritikk av SVs mistillitsforslag som følge av ulykken. Bondevik mente at det å slå politisk mynt på en slik tragedie er usmakelig.⁸⁹ Bondeviks problematisering av hva som skulle skje på sokkelen etter ulykken og hvordan sikkerheten for arbeiderne skulle økes var etter Bondeviks mening det viktigste som kunne skje med debatten. Hans innlegg som var i en meta-diskusjon «hva skjedde?» siktet KrF inn i sikkerhetsdiskusjonen nok en gang. Bondevik gjorde ingen indikasjon på at det var uforsvarlig å utvide nordover, dette kan ha med at hans neste poeng omhandlet mistillitsforslaget til SV.

Den siste til å debattere i Stortinget for KrF var representant Karl Klevstad. Dette innlegget ga honnør til redningsarbeidet som ble gjort etter ulykken fant sted. Klevstad stilte spørsmål om det var riktig av statsråden å komme med forslag om endringer som Klevstad var uenig i, Klevstad mente det var bedre å følge innstillingen som Granskningskommisjonen kom med. Representanten Klevstad viste til at det ikke var mer enn to måneder siden Stortinget diskuterte den endelige utvidelsen nord for 62. breddegrad og da var spørsmålet knyttet utblåsningen i Mexico noe som forkjemperne for utvidelse spilte ned alvorlighetsgraden av

⁸⁸ S. Tid (1979 – 1980). s. 3007.

⁸⁹ S. Tid (1979 – 1980). s. 3011.

argumenterte Klevstad. Klevstad viste til uttalelsen til representant Rolf Hellem fra Arbeiderpartiet som argumenterte for at Regjeringens opplegg var «gjennomsyret av overdreven forsiktighet». Klev land stilte et åpent spørsmål om representanten Hellem nå mente det samme. Videre kritiserte Klevstad Høyres Odd Vattekar sitt argument om at forurensningsfaren knyttet oljesøl var overdrevent. Klevstad viste til at kunnskapen om skadevirkninger var for liten.⁹⁰

Klevstad sitt innlegg var en overordnet kritikk av de partier og representanter som etter Klevstads mening ikke tok sikkerheten på alvor. Dette skjedde gjennom at representanten Klevstad stilte spørsmål til hvordan Regjeringen kom med forslag om å bedre sikkerheten før en uavhengig kommisjon fikk komme med sin innstilling. Videre så stilte Klevstad spørsmål ved uttalelser som enkelte representanter hadde ytret i Stortingssalen. Disse uttalelsene gikk inn sammen med kritikken som KrF generelt kom med angående sikkerheten på norsk sokkel og ved å stille spørsmål ved enkelte representanters ytringer så stilte det også spørsmål til om representantene skjønnte alvorlighetsgraden av spørsmålet. Timingen var betimelig fordi det ble redegjort for Stortinget, den foreløpige konklusjonen til Regjeringen om ulykken og ved å stille spørsmål ved tidligere ytringer så stilte representanten Klevstad både partiene og representantene som *tok lett* på sikkerhetsspørsmålet til veggs.

I sin helhet så fremstår de fem representantene fra KrF som en samlet gruppe i sine innlegg under redegjørelsen fra Regjeringen om ulykken på Alexander Kielland. Partiet brukte representanten Haugstvedt til å kommentere alvorligheten av ulykken og det primære standpunktet til KrF, de senere representanter ytret så kritikk ovenfor enkeltpunkter, komme med forslag eller kritiserer Regjeringen og andre representanters utsagn. Haugstvedt ble representanten til KrF som ytret det mer generelle om hva KrF mente om utvidelsen nordover, og ønsket om et moderat tempo på sokkelen i samsvar med utviklingen som skjedde teknologisk. Korvald brukte sin tid på å poengtere sikkerheten og stille spørsmål til teknologien og i tillegg påpeke at det til slutt var mennesker som opererte plattformene og at det kunne skje feil og svikter. Korvald sitt innlegg var et innlegg dedikert til sikkerhetsspørsmålet og ut i fra dette så stilte Korvald spørsmål til om det var forsvarlig å utvide uten å avslutte prosessen med Alexander Kielland-granskningen. Representanten Vigestad kom med et konkret eksempel på et sikkerhetstiltak som Vigestad mente var viktig i

⁹⁰ Ibid.

utdanningen og sikringen av mannskapet på norsk sokkel. Der Korvald kom med en mer generell kritikk av sikkerheten på norsk sokkel kom Vigestad med en spesifikk sak hvor han viste KrFs syn på hva partiet mente var et godt tiltak som kunne bedre sikkerheten på sokkelen. Kjell Magne Bondevik stilte et åpent spørsmål til hvilke endringer og rutiner som ville bli endret for å sikre sokkelen for andre ulykker og brukte sin tid på å kritisere SV for å slå politisk mynt på ulykken, i følge Bondevik. Bondeviks spørsmål om hva slags tiltak bygde videre på den generelle kritikken som Korvald kom med og det konkrete tiltaket som Vigestad hadde foreslått. Bondeviks del av innlegget som var dedikert til sikkerheten viste til et bredere spørsmål som er : *hva skal til for å sikre sokkelen og hvilke tiltak har andre partier*. KrF sitt forslag om utdanning via Maskinistskolen i Stavanger og Bondeviks innlegg kan tolkes som en utfordring til andre partier. Til slutt ytret representanten Klevstad seg. Hans innlegg var angripende i tone ovenfor Regjeringen, Arbeiderpartiet og Høyre i forma av å sitere tidligere uttalelser fra enkelte representanter og ved å stille spørsmål ved den foreløpige konklusjonen til Regjeringen kom ved, og at Regjeringen kom med tiltak før Granskningskommisjonen hadde fullført sin rapport om Alexander Kielland-ulykken. Klevstad sitt innlegg var betydelig spissere enn noen av de andre innleggene til de andre representantene. Klevstad var den representanten som stilte Arbeiderpartiets Rolf Hellem og Høyres Odd Vattekar til veggs for deres tidligere uttalelser i Stortinget. Ved å stille spørsmål ved tidligere uttalelser så stilte Klevstad spørsmål til vurderingsevnen til de enkelte representantene og også til partiene generelt, gjør at KrF får en «gotcha» faktor. Dette ble gjort ved at den kritikken som ble gitt på tidspunktet redegjørelsen i Stortinget fant sted hadde større slagkraft, fordi ytringene til Hellem og Vattekar viste i følge Klevstad og KrF naiviteten til de enkelte representantene men også Arbeiderpartiet og Høyre om da sikkerhetsspørsmålet på norsk sokkel.

I redegjørelsen som fant sted i Stortinget den 30. april så var innleggene som representantene til KrF kom med strukturert ordentlig både fra representantene og i fra partiet sin side. Fem representantene som uttalte seg fra forskjellige punkter. Disse fem punktene kan kokes ned til synet på sikkerhet og hvordan KrF mente at dette burde påvirke valget om hvordan best driften norsk sokkel skulle gjennomføres. I sin helhet så var fremgangsmåten til KrF å redegjøre for partiets mening for så å komme med kritikk av Regjeringen. Videre så kom KrF med tiltak som partiet mente var nødvendig, videre å løfte debatten om hvordan sikre sokkelen for så tilslutt å stille spørsmål om andre partier hadde

tatt for lett på sikkerhetsperspektivet på norsk sokkel. Samtidig som sikkerheten på sokkelen var *det* bærende argumentet til partiet gjennom alle fem representanters innlegg.

5 Borgerlig samarbeid i oljepolitikken

Dette kapitlet handler om de tre største oljepolitiske sakene fra 1979 - 1985. De tre sakene er reform av Statoil, utvidelsen av Mongstad-raffineriet og om operatørskapet på Statfjord. Hensikten med å nevne disse tre sakene er å forsøke å sette ord på de uenighetene som rokket innad i det borgerlige samarbeidet og hvordan dette ble løst.

Hvorfor gikk KrF med på å reformere Statoil? Hvorfor ønsket Kristelig Folkeparti å bytte ut Mongstad og ikke et annet alternativ? Hva gjorde at operatøransvaret på Statfjord ble endret? For denne delen vil kilder i hovedsak bli brukt fra biografiene til Kåre Willoch og Kåre Kristiansen, samt uttalelser fra Stortinget. Boka *Statoil og Equinor 1972 – 2001* av Eivind Thomassen er også en kilde som blir brukt for å støtte oppunder analysen.

5.1 Kristelig Folkeparti og Mongstad, en god tanke men et dårlig resultat

I Nordhordland på 1980-tallet lå der et oljeraffineri med navn Mongstad. Mongstad-raffineriet ble bygget på starten av 1970-tallet og ettersom utvinningen i Nordsjøen økte ønsket om å øke produksjonskapasiteten på oljeraffineriet på Mongstad. Dette var en diskusjon som pågikk gjennom 1980-tallet og kulminerte i Riksrevisjonens granskning av Olje og Energidepartementet for kostnadsoverskridelser i 1987 – 1988 på 6 milliarder kroner. Valgene om utvidelsen av Mongstad ble diskutert i Willoch-regjeringen og Kristelig Folkeparti var sammen med Senterpartiet en aktiv part i å forme beslutningene som ble tatt i 1984. Internt i Willoch-regjeringen var det en uenighet mellom Høyre, som ønsket en annen og billigere løsning, og Kristelig Folkeparti sammen med Senterpartiet som ønsket å utvide Mongstad sammen med Statoil og store deler av Stortinget. Til slutt etter lange diskusjoner internt i regjeringen landet vedtaket på at Mongstad skulle bli utvidet, mye til ergrelse for Statsminister Willoch og Høyre.

For å kunne sette seg inn i hvorfor Kristelig Folkeparti valgte å støtte Mongstad-utbyggingen så har Kåre Willoch, daværende statsminister, skrevet i sine memoarer om hvordan Statoil arbeidet i perioden for å få lokale politikere og stortingspolitikere til å støtte Statoils visjoner og ønsker. Termer som distriktpolitiske hensyn og samfunnsmessige

hensyn.⁹¹ Bruken av disse to termene som salgspunkter for å få et prosjekt finansiert viste at selve prosjektet ikke var bra eller tilstrekkelig, mente Willoch. Enten måtte prosjektet være lønnsomt eller så skulle det ikke bygges. Willoch og mange av hans andre regjeringsmedlemmer fra Høyre ønsket en annen billigere løsning en Mongstad-utvalget. Samtidig som Willoch selv synes at selve utbyggingen viste hvor stor makt og innflytelse Statoil hadde i det norske politiske samfunn.⁹² Willoch og hans støttespillere mente at utvidelsen av Mongstad var for dyr og at det fantes billigere alternativer, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet mente det motsatte. De ønsket en utbygging av Mongstad og argumenterte sitt syn ikke ut ifra økonomisk perspektiv men fra et arbeids- og distriktpolitisk hensyn.⁹³

Tidligere formann i Kristelig Folkeparti Kåre Kristiansen ble utnevnt til Olje- og Energiminister når Kristelig Folkeparti og Senterpartiet gikk inn i Willoch-regjeringen. Det var Kristiansen og hans departement som fikk i oppgave å gjøre vurderingen og legge saken frem både for Regjeringen og Stortinget. Riktig nok hadde Høyres tidligere olje og energiminister startet arbeidet men avgjørelsen falt på Kristiansen. Kristiansen sammen med Kristelig Folkeparti så på Mongstad-utbyggingen annerledes enn hva Høyre gjorde. Kristiansen selv oppsummerer i sin biografi i 1990 at hensikten slik som han så det med Mongstad sin utvidelse var å skape arbeidsplasser for en region med mye fraflytting og for selve Mongstad-anlegget sto valget om å legge ned eller å utvide for datidens anlegg var etter Kristiansens mening for dårlig.⁹⁴

Ved å se på hva Kristelig Folkeparti uttalte om Mongstad-utvidelsen før valget i 81 og før partiet gikk inn i regjeringen til Willoch så kan en tegne seg et bilde av hvordan Kristelig Folkeparti posisjonerte seg internt i Willoch-regjeringen. Mongstad og Mongstad-utvidelse var en sak som partiet løftet opp med jevne mellomrom i Stortingssalen. Det er representanten Asbjørn Haugstvedt fra Hordaland som stilte en rekke spørsmål om Mongstad-utvidelsene.

Under spørretimen i Stortinget den 12. mai 1976 stiller representant Asbjørn Haugstvedt. Han spør industriministeren om hva statsråden kan gjøre for å få en fortgang i utvidelsen av Mongstad-utvidelsene. Etter svaret til statsråden konkluderer representant

⁹¹ Willoch, 1990, s. 298.

⁹² Willoch, 1990, s. 298 – 305.

⁹³ Thomassen, 2022, s. 194 – 199.

⁹⁴ Kristiansen, 1990, s. 239.

Haugstvedt at arbeidsplasser og fraflytting truer Nord-Hordaland. Samtidig som representanten stiller spørsmål til hvorfor Mongstad ikke blir prioritert til fordel for Bamle og andre investeringer i Nordsjøen.⁹⁵

Den 31. oktober 1978 stilte representant Haugstvedt et lengre spørsmål med mer historisk materie enn det som skjedde i 1976. Denne gangen har Haugstvedt en interpellasjon. En interpellasjon er en lengre presentasjon til Stortinget som ofte diskuteres i salen med statsråder. Haugstvedt interpellasjon handler om utvidelsen av Mongstad-raffineriet. Hans utredning gir et klart og tydelig signal for hvordan Kristelig Folkeparti ønsker å utforme Mongstad og legger vekt på arbeidsplasser, distriktpolitiske hensyn og fraflytting fra Nord-Hordaland.⁹⁶ Disse poengene blir diskutert i salen. Selve saken blir fremmet av en av Hordalands sine representanter, da Haugstvedt og også på vegne av Kristelig Folkeparti. Selve debatten i stortingssalen fører ikke til et vedtak om utvidelsen, den skjer i 1984 med Kåre Kristiansen i spissen. Selve innlegget viste at Kristelig Folkeparti satt Mongstad høyt på agendaen for Hordaland og med tanke på at dette var en av kjerneområdene til partiet så er det ikke underlig at partiet ønsker å fremme forslag om utvidelse. Haugstvedts begrunnelse for hvorfor Hordaland trenger Mongstad-raffineriet, kommer på den samme politiske basen som partiet begrunner for i utvidelsen nord for 62. breddegrad. I Mongstad-saken pekte faktorene for utvidelse av et olje-raffineri i en ekspansiv retning fordi dette ville komme regionen til gode. På grunnlag av lav arbeidsledighet og at utvidelsen av Mongstad-raffineriet ikke kom på bekostning av det lokale næringslivet. For 62. breddegradsdiskusjonen så var faktorene vendt motsatt vei, der skulle en ny næring komme inn hvor allerede eksisterende fiskeri- og jordbruksnæring eksisterte og konkurrere med næringene i distriktet.

Den 24. Februar 1982, før KrF gikk inn i regjering, stiller representant Asbjørn Haugstvedt spørsmål til industriminister Bratz om statsråden *vil sette fortgang i utvidelsen av Mongstad-raffineriet*.⁹⁷ Industriminister Bratz svarte representant Haugstvedt avslutter med å takke statsråden for så å ytre seg om hvorfor Kristelig Folkeparti støtter utbyggingen av Mongstad-raffineriet. Haugstvedt legger vekt på arbeidsplasser, arbeidsledighet og at tradisjonelle jobber i området har blitt faset ned slik at arbeidsledigheten var på 6 prosent.⁹⁸

⁹⁵ S. Tid. (1975 – 1976). s. 3368 – 3369.

⁹⁶ S. Tid. (1978 – 1979). s. 383 – 385 + 387 – 388 + 392 – 393.

⁹⁷ S. Tid. (1981 – 1982). s. 2350.

⁹⁸ Ibid.

Når da representanten Haugstvedt og Kristelig Folkeparti i sitt innlegg i Stortinget ga tydelig grunnlag for hvorfor partiet mente at Mongstad skulle utvides så kommer de begrunnelsene som følge av tre faktorer. Én, at Hordaland var et av distriktene hvor Kristelig Folkeparti hadde mange velgere fra. To, ved å vise at partiet kunne få utvide isteden for å legge ned et oljeraffineri i møte med høyere etterspørsel etter foredling av olje på fastlands-Norge ville vise at partiet kjempet for arbeidsplasser i distriktene i møte med en økonomisk- effektiviseringsorientert Willoch-regjering være en seier. Tre, at Mongstad ble et symbol på hvordan en kunne utforme distriktpolitikk som ikke skadet allerede eksisterende næringer fordi Mongstad-området og distriktet generelt hadde en høy arbeidsledighet og derfor ikke kom den nye utvidelsen ikke til å være negativ men heller positiv for distriktet.

5.2 Willoch, KrF og Mongstad

Diskusjonen om utvidelsen av Mongstad-raffineriet og hvordan Kristelig Folkeparti kommer til konklusjonen om utvidelse viser at partiet ikke var et direkte nei-parti til oljenæringen. Kristelig Folkeparti og Kåre Kristiansen, sammen med mange andre, slo fast at raffineriet måtte enten legges ned eller utvides. Hvor Kåre Willoch og hans støttespillere konkluderte med at nedleggelse var det beste alternativ, til for del for et nytt raffineri et annet sted, kom Kristelig Folkeparti frem til at utvidelse var det beste alternativet. Ved å se på retorikken som partiet bruker, da fra stortingsrepresentant Haugstvedt og olje- og energiminister Kåre Kristiansen, så får en et bilde av hvordan Kristelig Folkeparti kom fram til konklusjonen om Mongstad-raffineriet. Særlig interpellasjonen i Stortinget i 1978 ga en ganske tydelig begrunnelse for hvorfor partiet mente at Mongstad skulle utvides og ikke legges ned. Haugstvedt, og da partiet, begrunner sin posisjon i forhold til hvordan effekten av en utvidelse kommer distriktet til gode. Da, i følge Haugstvedt, fordi Nord-Hordaland opplevde en betydelig nedgang i jordbruk og fiske.⁹⁹ To yrkesgrupper som partiet aktivt prioriterte.¹⁰⁰

Utvidelsen av Mongstad-raffineriet kom altså ikke på bekostning av de gruppene som Kristelig Folkeparti kjempet mest for, samtidig som utvidelsen ville bety tilførsel av arbeidsplasser i et område hvor partiet hentet velgere fra og kunne få ned arbeidsledigheten. Uenighetene internt i Willoch-regjeringen gjorde nesten at Willoch truet med å stille

⁹⁹ S. Tid. (1978 – 1979). s. 383 – 385.

¹⁰⁰ Rokkan, 1964. s. 182 – 197.

kabinettspørsmål¹⁰¹ for å unngå å vedta utvidelsen av Mongstad, men Kristelig Folkeparti og Senterpartiet vant frem med sitt syn og Mongstad-raffineriet ble utvidet til stor ergrelse for Kåre Willoch.¹⁰²

5.3 Reformen av Statoil, Operatørskapet på Statfjord og Kristelig Folkeparti

Kristelig Folkeparti gikk til valg i 1977 på å skape en ny borgerlig regjering med utgangspunkt i Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet. En gradvis holdningsendring om borgerlig samarbeid hadde funnet sted internt i de tre borgerlige partiene etter avstemningen om EEC i 1973. Partiene gikk til valg på å danne en ny regjering, men partiene får ikke flertall i Stortinget. Stortinget blir fordelt på 78 i sosialistisk favør og 77 i borgerlig favør etter at en gjenglemt konvolutt med stemmer blir funnet i Nordland og vipper stortingsflertallet til Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti.¹⁰³

De borgerlige partiene samarbeider på Stortinget i saker hvor de er enig og samkjører sine uttalelser i fra komitéene, som i innstillingen fra finanskomitéen til langtidsprogrammet for 1978 – 1981.¹⁰⁴ Videre så var mye av politikken til partiene forenelig og det samarbeidet som ble skapt ga grunnlaget for to av sakene som skal bli diskutert i dette kapittelet. Det er reformen av Statoil i 1984 og operatørskapet på Statfjord-feltet som også ble bestemt i 1984. Disse to sakene er i all hovedsak drevet frem av partiet Høyre, men Kristelig Folkeparti og Senterpartiet bidro til, og stemte for forslagene som Høyre kom med. Ved å se på Statoil-reformen, operatørskapet på Statfjord, utvidelsen nord for 62. breddegrad og utvidelsen av oljeraffineriet på Mongstad får en et overblikk om hvordan Kristelig Folkeparti forholdt seg til oljepolitiske spørsmål og spesielt hvilke saker som partiet prioriterte å kjempe for eller mot. Jeg har valgt å gå gjennom to saker i samme kapittel fordi de deler noen av de samme trekkene, da Statoil-reformen og operatørskapet på Statfjord. Kildene er i hovedsak tatt fra

¹⁰¹ Et kabinettsspørsmål et når en Regjering ikke har flertall i Stortinget for sitt forslag og signaliserer at Regjeringen vil gå av dersom Stortinget ikke velger å følge forslaget fra Regjeringen. Willoch kom til å gå av på et kabinettsspørsmål i 1986.

¹⁰² Willoch 1990. S. 298 – 305.

¹⁰³ Engan, 2021.

¹⁰⁴ Innst. S. Nr. 440. (1976 – 1977). S. 13 – 44.

Stortinget i form av komitéinnstillinger og hva biografiene til Willoch og Kristiansen uttaler om sakene.

5.4 Reformen av Statoil i 1984, Høyre som pådriver

Opprettelsen av et statelig oljeselskap i Norge var sett på av mange som en av grunnsteinene i norsk oljepolitikk. Særlig i starten av oljefasen i Norge ble de ti oljebud vedtatt i industrikomiteén, punkt 8 var opprettelsen av et norsk oljeselskap som skulle ivareta statens forretningsmessige interesser og forvaltningsansvar.¹⁰⁵ Statens oljeselskap AS, Statoil ble opprettet i 1972. Når selskapet ble skapt av et enstemmig Storting så var det i følge Eivind Thomassen for å skape et norsk oljemiljø.¹⁰⁶ Dette norske oljemiljøet var viktig å få skapt fordi det ville sikre norske bedrifter oppdrag og norske arbeidere en jobb. I møte med de internasjonale oljeselskapene på 60- og 70-tallet ble et av målene med den norske oljen å involvere flest nordmenn i prosessene, alt fra søk, produksjon, frakt og foredling skulle ideelt bli gjort med norske arbeidere og ikke utenlandske. Å involvere flest nordmenn var noe som var en drøm før opprettelsen av Statoil i 1972. Da kunne staten selv være den aktøren som skulle stimulere til å skape et oljemiljø som kunne konkurrere med de utenlandske oljeselskapene. Samtidig som Statoil skulle være et firma som skulle drive frem et oljeindustrielt miljø skulle Statoil også tjene penger som kunne komme staten og Statoil til gode. Statoils administrerende direktør Arve Johnsen kommenterte i 1973 i Stavanger Aftenblad om utfordringen med å kombinere lønnsomhet og oljeindustrialisering: Det å kombinere interessante arbeidsplasser og en rimelig bedriftsøkonomisk lønnsomhet med gode ringvirkninger for samfunnet er til syvende og sist vår viktigste oppgave.¹⁰⁷

Statoil slapp å søke om konsesjoner for å kunne drive oljevirkosomhet på sokkelen, Statoil ble en automatisk medeier i alle blokker på grunnlag av de avtalene staten selv hadde gjort med de forskjellige internasjonale selskapene. Dette kalles for statsdeltagelse og denne statsdeltagelsen ble Statoils ansvar. Dette ansvaret gjorde at Statoil og Staten hadde bestemmelsesrett og fikk ansvaret for inntekter og utgifter ute på sokkelen.¹⁰⁸ Statoils automatiske eierandel i de forskjellige blokkene og et spesielt forhold ble etablert mellom

¹⁰⁵ Innst. S. Nr. 294 (1970 – 1971). s. 631 - 640 og 636.

¹⁰⁶ Thomassen (2022). s. 24.

¹⁰⁷ Stavanger Aftenblad (1973). s. 12.

¹⁰⁸ Thomassen (2022). s. 28 – 30.

Statoil og Staten. Hvor Statoil hadde tilgang og påvirkningskraft inn i embetsverket, i distrikts - Norge og regjeringskontorene.¹⁰⁹

Formelt så styrte Stortinget over Statoil, men kritikere, særlig på borgerlig side, mente at Statoil utviklet seg utover på 70-tallet til et firma kunne få for stor påvirkningskraft. Kåre Willoch skriver i sin bok *Minner og meninger 3* om den makten Statoil hadde anskaffet seg i møte med utvidelsen av Mongstad. Her mente Willoch at Statoils og da indirekte statens beste interesse var å bygge ut et anlegg i Øygarden og ikke Mongstad.¹¹⁰ Statoil hadde med seg Kristelig Folkeparti sammen med Senterpartiet på borgerlig side om å bygge ut Mongstad. Kåre Willoch kalte Mongstad-utvidelsen for sitt største politiske nederlag.¹¹¹ Det bør nevnes at det er nyanser i både Statoils gradvise makt økning og om Mongstad-utvidelsen men sakene viser at Statoil gikk fra å være en universelt godkjent statelig firma til å bli et partipolitisk og kontroversielt firma. Det var spesielt den borgerlige siden som var skeptisk til utviklingen av Statoil, Arbeiderpartiet ikke så. Kritikken mot statelige firma og av Statoil hadde alltid vært der, men uenighetene ble større og større mellom Arbeiderpartiet og Høyre utover 70-tallet.¹¹²

5.4.1 Borgerlig samarbeid

Det borgerlige samarbeidet knakk sammen etter Borten-regjeringens oppløsning i 1971 og Kristelig Folkeparti fikk statsministeren i den relativt korte perioden fra 72 til 73 med Korvald-regjeringen for å kunne få på plass en avtale med EF. De kamper som fant sted i denne perioden hos Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre preget samarbeidsklimaet helt frem til valget i 1977. I 1976 konkluderte Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet at dersom det ble valgseier i 1977 ville en borgerlig regjering bli formet.¹¹³ Selv om partiene ikke oppnådde flertall i valget samarbeidet partiene om en rekke saker i perioden 1977 – 1981, noe som gjorde samarbeid i perioden 1981 – 1985 mulig. Kristelig Folkepartis syn og holdninger ble i denne perioden preget av abortspørsmålet og ønsket om å fjerne retten til selvbestemt abort. På andre saker som for eksempel Høyres kritiske holdning til Statoil var Kristelig Folkeparti og Senterpartiet på likere linje.

¹⁰⁹ Willoch (1990). s. 284 – 285.

¹¹⁰ Willoch (1990). s. 288.

¹¹¹ Willoch. (1990). s. 305.

¹¹² Aven. (2014). s. 43.

¹¹³ Sejersted. (1984). S. 341.

Reformering av Statoil var en av Høyres og Kåre Willochs viktigste saker. Dette var en diskusjon som i all hovedsak foregikk først internt i Willoch-regjeringen for så i fortrolige samtaler med Arbeiderpartiet. Kildegrunnlaget for denne reformen kommer fra memoarene til Willoch og hva Willoch selv og andre skrev. Et viktig aspekt er at interne regjeringsnotater som kan vise uenigheter internt blant regjeringspartiene ikke vil bli publisert før i 2026. Vi vet med andre ord ikke helt konkret om det var noen andre uenigheter enn de som blir publisert av hovedaktørene som Willoch.

I ettertiden er det Willoch og Høyre som krediteres for reformen av Statoil som fant sted i 1984. Statoil-reformen av 1984 eller «vingeklippingen» var ikke bare Høyres verk, men på regjeringsplan et samarbeid mellom Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet. Senere bidro Arbeiderpartiet til å moderere Willoch-regjeringens forslag til reform. Kildene viser til at Høyre og Willoch var de primære pådriverne for reform, men Kristelig Folkeparti og Senterpartiet var likevel med på å reformere Statoil og kan derfor sies å ha vist sine egne holdninger i saken.

5.5 Statoil-reformen

I 1981 kom boken til tidligere Unge Høyre leder Terje Osmundsen ut med tittelen *Gjøkungen : Skal Statoil Styre Norge?*.¹¹⁴ Boken løftet frem et kritisk syn på Statoil slik flere andre på borgerlig side også hadde, nemlig at Statoil var blitt for stort og noe måtte gjøres. Ønsket om å reformere kom først og fremst fra Høyre og det ble satt i gang arbeid om reformering når partiet vant valget i 1981. Reformen av Statoil som kom i 1984 var et resultat av en økende misnøye i de borgerlige partiene og da spesielt i partiet Høyre. Kritikken var som Kåre Kristiansen poengterte i sin biografi, at de regler som Statoil skulle følge og de inntekter som Statoil skulle få var laget i 1972 ikke passet inn i den realiteten som befant seg i 1984.¹¹⁵ Statoil skulle både representere statens oljeinteresser og operere som et eget profittbasert firma, denne rollekonflikten sto sterkt i de borgerlige partienes kritikk av Statoil.¹¹⁶ Det hjalp ikke Statoil noe særlig i kritikernes øyne at firmaet drev med aktiv lobbyvirksomhet på Stortinget og ute i distriktene for å få frem firmaets standpunkter, samtidig som Statoil var å

¹¹⁴ Osmundsen. (1981).

¹¹⁵ Kristiansen. (1990). s. 227.

¹¹⁶ Kristiansen. (1990). s. 224 – 226. og Willoch (1990). s. 282 – 286.

regne med som Arbeiderpartiets «baby».¹¹⁷ Internt i de borgerlige partiene eksisterte det også medlemmer som var sympatiske i sitt syn til Statoil. Statoil kunne love arbeidsplasser til rurale områder eller steder med høy arbeidsledighet og fraflytting, som var musikk i mange politikeres ører. Utfordringen for de borgerlige partiene var at samtidig som Statoil kunne bidra positivt til utbyggingen av arbeidsplasser i Distrikts-Norge så økte innflytelsen som Statoil fikk med denne uformelle makten og de enorme summene som firmaet håvet inn. Spesielt Kåre Willoch var kritisk til denne makten som Statoil fikk og skrev i sin biografi at ved at Statoil fikk så mye makt og så mye kapital ville Statoil ikke drives på den beste økonomiske måten.¹¹⁸

For Kristelig Folkeparti var konflikten om Statoil-reformen et dilemma for partiet. Partiet hadde sin velgerbase i kystområdene på Vestlandet. Dilemmaet sto om partiet skulle være med de andre borgerlige partiene å reformere Statoil, eller la firmaet potensielt komme regionen til gode på bekostning av en potensiell lavere samlet skatteinntekter til Staten nasjonalt. Kåre Kristiansen skrev i sin biografi om dilemmaet som partiet sto i, Kristiansen gir uttrykk for at han selv sto på den siden som ønsket å reformere Statoil.¹¹⁹ Kristelig Folkeparti og Senterpartiet ble enig med Høyre, men etter diskusjoner om hvor og hvordan reformeringen av Statoil skulle skje. En sentral diskusjon som Kristiansen løfter frem er om hvorvidt Statoil skulle miste inntektene fra det store Statfjordfeltet. Både Kristiansen og Willoch gir et innblikk i hvordan delingen av denne diskusjonen var. Høyre ville fjerne all inntekt som Statoil fikk fra alle felt som var i drift samtidig som de ønsket å fjerne inntektene som selskapet kunne få fra Statfjordfeltet. Dette ville i realiteten svekke Statoil fordi selskapet hadde planlagt sin drift rundt de inntektene som Statoil fikk fra feltet. Arbeiderpartiet sammen med Kristelig Folkeparti og Senterpartiet mente at Statoil skulle få beholde inntektene fra Statfjordfeltet.¹²⁰ Kristelig Folkeparti i regjering og stortingsgruppa hadde etter hva arkivmaterialet tilsier, samme holdningen til at Statoil skulle få beholde Statfjord-feltet. Svein Alsaker kom med dette i gruppemøtet som fant sted den 21. mars 1984, hvor Alsaker

¹¹⁷ Kristiansen. (1990). s. 225.

¹¹⁸ Willoch. (1990). s. 284 – 285.

¹¹⁹ Kristiansen. (1990). s. 224 – 225. og Willoch (1990). s. 287.

¹²⁰ Kristiansen. (1990). s. 226. + Willoch. (1990). s. 292 – 293. og Kristelig Folkepartis gruppemøtet. Notat. 21. mars 1984. Hos Riksarkivet boks PA-1044/A/Ab/L0002.

bekreftet at Olje- og Energiminister Kristiansen gikk inn for at Statoil skulle få beholde inntekten fra Statfjord-feltet.¹²¹

Kristelig Folkepartis syn på reformen av Statoil var ikke like omfattende som den som ble foreslått av Høyre. Kristelig Folkeparti var på samme linje som Senterpartiet i synet om reformen av Statoil. Arbeiderpartiet kom først på banen i reform-diskusjonene når Willoch-regjeringen hadde bestemt at Statoil skulle reformeres, dette kan tolkes som et forsøk på å redde mest mulig av det opprinnelige Statoil som ble skapt i 1972. Kristelig Folkeparti slo seg sammen med Senterpartiet i reformen av Statoil og distanserte seg fra Høyre. Ved å se på de distriktpolitiske konsekvensene av Høyres originale forslag om Statoilreformen så kom Statoil til å få betydelig mindre midler og arbeidsoppgaver på Vestlandet. For Kristelig Folkeparti var dette et steg for langt å gå, fordi resultatet av Høyres originale forslag ville gå ut over det rurale Hordaland hvor Kristelig Folkeparti hentet mange velgere fra. Kristelig Folkeparti var ikke like krigersk innstilt slik Kåre Willoch og Høyre var på å ytre seg kritisk ovenfor Statoil. Kristelig Folkeparti skrev samlede innstillinger i Stortinget om Statoil¹²², i partiprogrammet sitt for perioden 1981 – 1985¹²³ og var også kritisk til Statoil før 1981¹²⁴, men ikke like mye som Kåre Willoch og Høyre var.

5.6 Operatørskapet på Statfjord

I 1969 ble to blokker tildelt til det amerikanske oljefirmaet Conoco. Disse to blokkene lå helt opp til de norske blokkene og i 1971 ble det funnet olje de to britiske blokkene. Oljen inne i blokken lå nære de norske blokkene og i Norge var det en mistanke om at det nye feltet gikk over på norsk side. Det britiske oljefeltet fikk senere navn Brent-feltet. I Norge ønsket man å undersøke om Brent-feltet strakk seg inn i norsk territorium og for å hindre at britene pumpet opp «norsk» olje fra den norske siden. Det ble i 1974 funnet olje på den norske siden av Brent-feltet og dette feltet fikk senere navnet Statfjord. Statfjord som oljefelt ble tildelt til Mobil, et amerikansk oljeselskap. Mobil skulle ha operatørskapet, altså de skulle så for den praktiske og daglige driften av Statfjord. Statoil var eier av 50 % av feltet og fikk etter den

¹²¹ Notat. 21. mars 1984. Hos Riksarkivet boks PA-1044/A/Ab/L0002.

¹²² Larsen (2009). s. 35 – 37.

¹²³ Kristelig Folkeparti. (1980). Kap. 6.2 Oljen og Samfunnet.

¹²⁴ Kristelig Folkeparti. (1976). Kap. Oljen og Samfunnet. + Innst. S. Nr. 142. (1977 – 1978). s. 9 + 10. og Innst. S. Nr. 440. (1976 – 1977). S. 13 – 44.

opprinnelige lisenstillatelsen som ble laget i 1973 en mulighet til å overta operatøransvaret på Statfjord etter det 10. året etter at feltet hadde blitt erklært drivverdig, da i 1984. Etter mye konflikter i og utenfor regjering, ble Statoil operatør av Statfjordfeltet den 1. april 1987.

Rent politisk var operatørskapet på Statfjord en stor kile i det borgerlige samarbeidet. Regjeringen med Willoch og Kristiansen var uenig i om Statoil i det heletatt skulle få operatøransvaret på Statfjord, mens Stortingsrepresentantene til Kristelig Folkeparti og Senterpartiet støttet en flertallsinnstilling i industrikomiteén om et operatørskifte. I praksis betydde dette at Stortinget med representantene til Kristelig Folkeparti og Senterpartiet overkjørte Regjeringen og faren for at Regjeringen-Willoch kunne bryte sammen var stor. Hva mente Kristelig Folkeparti i denne perioden?

5.6.1 To synspunkter ett parti

Det er kjent at Kåre Kristiansen sto på samme side som Willoch og andre mer Statoil-skeptiske høyre-representanter, men Kristelig Folkeparti hadde også partimedlemmer som var valgt inn på Stortinget som sammen med Arbeiderpartiet var uenig i Kristiansens og Willochs syn på Statfjords operatørskap. Konflikten som var internt Kristelig Folkeparti var på sin side stor. Kåre Kristiansen som satt som olje- og energiminister representerte et synspunkt, da det samme synspunktet som Willoch og hans menn hadde. Kristiansen gir uttrykk for at Senterpartiet hadde et markeringsbehov ovenfor spørsmålet om operatøransvaret på Statfjord-feltet. Kristiansen gir også et uttrykk i sin biografi at Mobil var en bedre kandidat for Statfjord enn det Statoil var.¹²⁵ Et viktig poeng å nevne er at Kristiansen legger fokuset om konflikten om operatørskapet Statfjord over på Senterpartiet og ikke på Svein Alsaker eller andre fra Kristelig Folkeparti. Det andre synet innad i Kristelig Folkeparti besto av Svein Alsaker, som var Kristelig Folkepartis representant i Stortinget og partiformann Kjell Magne Bondevik. Disse to og spesielt Alsaker ga klare signaler om at Statoil skulle overta operatørskapet på Statfjord. Synet om å gi Statoil operatøransvaret var et syn som både Arbeiderpartiet og senere Senterpartiet fremmet. Bondevik satt ikke i Willoch-regjeringen.

Avisartikler på dette tidspunktet bekrefter at Alsaker som representant for Hordaland aktivt går inn for å prioritere Statoil ovenfor Mobil.¹²⁶ Alsaker kan sies å ha representert den

¹²⁵ Kristiansen. (1990). s. 228 – 229.

¹²⁶ Malmø. (1984). + Lindøe. (1984). + Namdal Arbeiderblad (1984). og Holm (1984).

fløyen av Kristelig Folkeparti som innad i sentrum-periferi-aksen er orientert lengre mot periferien i måten han velger å markere seg om Statoil, da i lys av at firmaet kan bidra til arbeidsplasser til hans egen region. I et annet lys så kan Alsakers syn på operatøransvaret på Statfjord på samme måte som hvordan «Vestlands-Høyre»¹²⁷ var i opposisjon til hva Kåre Kristiansen og Willoch-regjeringen mente. Kristelig Folkepartis Svein Alsaker sammen med Senterpartiets Reidar Due ga klare indikasjoner på at de kom til å støtte Arbeiderpartiets syn om å overføre operatøransvaret på Statfjord vekk fra Mobil og over til Statoil. Kåre Willoch legger i sine memoarer i likhet med Kåre Kristiansen, skylden for den borgerlige splittelsen om operatøransvaret på Statfjord over på Senterpartiet. Willoch nevner også Svein Alsaker og at Alsaker godtar kompromisset som Regjeringen kommer frem til.¹²⁸ Når Kåre Willoch nevner Alsaker, så kan vi tolke dette som at Willoch anså Alsaker som en viktig brikke i å få Kristelig Folkeparti med på den borgerlige politikken. Det hintes til av Willoch at konflikten i Statfjord-saken om at hvis det borgerlige samarbeidet skulle overleve, så måtte noen vike og i denne saken endte det med at Willoch og hans regjering stemte for en overtagelse av operatøransvaret på Statfjord selv om Willoch og Høyre i prinsippet var uenig i saken.

De kilder som er tilgjengelig slik som innstillingen i Stortinget viser til at partiene var «enige», men en vet av å lese Willochs memoarer og andres at det var en stor diskusjon på bakrommet som ikke er like godt dokumentert. Innstillingen som bekreftet operatørskiftet var fra den 12. desember 1984¹²⁹, mens det finnes dokumenter fra Svein Alsaker fra gruppemøtene fra 13. november og 31. oktober 1984.¹³⁰ Begge de to dokumentene fra Alsaker gir et inntrykk av hva Alsaker mente. I begge dokumentene begrunner Alsaker hvorfor Statoil skal få operatøransvaret for Statfjord-feltet og siden det ikke er noen andre ekstra dokumenter annet enn de som var tilgjengelig fra to gruppemøter så kan en konkludere med at stortingsgruppa ikke var direkte i opposisjon til hva Alsaker mente. Dersom stortingsgruppa var uenig med Alsaker så hadde det ikke vært to gruppemøter hvor Alsaker fikk presentere en politisk mening som var i strid med hva regjeringen som de var en del av mente. Denne tvisten resulterte i det som etterhvert skulle bli den endrede Innst. S. nr. 89 (1984 – 1985) hvor regjeringens medlemmer snudde når Stortingets flertall ikke støttet regjeringens forslag.

¹²⁷ Krogh. (1987). s. 148.

¹²⁸ Willoch. (1990). s. 294 – 297.

¹²⁹ Innst. S. Nr. 89 (1984 – 1985). S. 8.

¹³⁰ Kristelig Folkeparti. Notat fra den 31. oktober og 13. november. Hos Riksarkivet boks PA-1044/A/Ab/L0002.

5.6.2 Kristelig Folkeparti og konflikter

I perioden etter krigen var det ofte at Arbeiderpartiet hadde regjeringsmakten. Når Arbeiderpartiet satt med makten, med eller uten flertall i Stortinget, så var partiets standpunkt ofte klart sammenlignet med hvordan det borgerlige samarbeidet var i perioden etter krigen. De politiske uenighetene internt på den borgerlige siden var til tider store, men ofte var de uenighetene ikke store nok til at det var en løsning å samarbeide med det store Arbeiderpartiet. Det er de i hovedsak relativt «små» sakene som oftest har sprenget borgerlige regjeringer og ikke konkrete tap av valg. I en slik situasjon så kan de såkalte «små» sakene være striden om Mongstad-raffineriet, abortspørsmålet eller synet på EEC/EF, enn store ideologiske standpunkter som mer eller mindre statelig styring osv. Poenget med å poengtere disse eksplosive sakene er at i borgerlig setting er ofte de borgerlige partiene ofte uenig med hverandre og derfor blir samarbeid med relativt «likesinnede» ofte vanskelig på grunnlag av uenigheter men ikke så vanskelig at det blir mer å hente av å hoppe over til «den andre siden». I de tre sakene som har blitt sett på i dette kapitlet og i saken om utvidelse av norsk sokkel nord for 62. breddegrad så viser de sakene en uenighet internt i de borgerlige partiene. I reformen av Statoil var Kristelig Folkeparti enig i selve kjernen av Willochs problematisering av Statoils fremtidige innflytelse og makt, men uenig om til hvilken grad Statoil skulle reformeres. Finn Krogh skriver i en artikkel om reformen av Statoil, at valget sto mellom «vingeklipping» eller amputasjon.¹³¹ Dette dilemmaet kan også ha preget hvordan Kristelig Folkeparti sammen med Senterpartiet var kritisk av hvilken grad Willoch og Høyre ønsket av å reformere Statoil. Høyre var fanebæreren i reformen av Statoil og Kristelig Folkeparti og Senterpartiet var enig i grunnsynet men uenig i utførelsen. En kan spekulere i hvorfor Kristelig Folkeparti er uenig med Høyre i hvilken grad en ønsket å reformere Statoil. Et syn kan være at Kristelig Folkeparti som var og er et parti som hentet mange velgere fra områder hvor Statoil kunne utvikle industri og skape arbeidsplasser, var skeptisk til å kraftig redusere fremtidsplanene til Statoil. Samtidig som at partiet så problematikken som Willoch løftet frem om Statoils makt og innflytelse i lokal- og rikspolitikken. Reformen av Statoil kan sies å være Høyres verk og at Kristelig Folkeparti var med på laget uten å ha den samme iveren som Høyre hadde.

¹³¹ Krogh. (1997). S. 46.

Utvidelsen av Mongstad-raffineriet og konflikten om operatørskapet på Statfjordfeltet er to saker hvor Kristelig Folkeparti slo seg sammen med Senterpartiet og sammen så sto de to sentrumpartiene i mot Willoch og Høyre. Utvidelsen av Mongstad var en sak hvor Kristelig Folkeparti hadde en formening om hva partiet ønsket skulle skje med Mongstad-raffineriet. Partiet hadde gjennom stortingsrepresentant Asbjørn Haugstvedt markert sin posisjon om hva Haugstvedt og Kristelig Folkeparti ønsket skulle skje med Mongstad-raffineriet.¹³² Når Kristelig Folkeparti kom inn i regjering og diskusjonen rundt utvidelsen av Mongstad kom opp så var Kristelig Folkeparti og Senterpartiet de to partiene som pushet for å få raffineriet utvidet isteden for nedlagt. Willoch og Høyre ønsket en nedleggelse og dette var noe Kristelig Folkeparti ikke kunne gå med på. Kåre Willoch gikk med på å utvide Mongstad, et prosjekt som kom til å overskride med flerfoldige milliarder. Kristelig Folkepartis ønske om en utvidelse kan sees i lys med hvordan partiets holdninger var når saker som omhandlet kjerneområdene til Kristelig Folkeparti var på spill. Partiet var altså ikke preget av den samme skepsisen og økonomisk konservatisme som Høyre ønsket at regjeringen skulle følge. I utvidelsen av Mongstad-raffineriet prioriterte Kristelig Folkeparti lokale arbeidsplasser fremfor hva som var økonomisk minst kostbart. I Høyres øyne var Kristelig Folkeparti i Mongstad-utvidelsen et parti som var på lag med Statoil. Kåre Willoch gir i sine memoarer bemerkninger til både hvordan han selv opplevde Mongstad-utvidelsen og hvordan Statoils lobbyvirksomhet hos lokale og nasjonale politikere resulterte i at Statoil fikk det som de ville.¹³³ I saken om utvidelsen av Mongstad-raffineriet så sto Kristelig Folkeparti sammen og også sammen med Senterpartiet. Dette resulterte i at statsminister Kåre Willoch sto i en skvis, på den ene siden kunne han la Kristelig Folkeparti og Statoil få det som han ville og gå på et solid nederlag, eller så kunne Willoch presse gjennom Høyres syn og potensielt utsløse en regjeringsskifte. Willoch valgte å gå med på Kristelig Folkepartis ønske om å utvide Mongstad, noe som Kåre Willoch skrev i sin memoar: «*Monstad-saken var en personlig påkjenning for meg*».¹³⁴

Den siste saken er om konflikten om operatøransvaret for Statfjord. Her kan en dele Kristelig Folkeparti i to deler, den ene er Kåre Kristiansen som har Olje- og Energidepartementet bak seg og den andre er Svein Alsaker og hans støttespillere i og

¹³² S. Tid. (1975 – 1976). s. 3368 – 3369.

¹³³ Willoch. (1990). s. 300 – 301.

¹³⁴ Willoch. (1990). s. 305.

utenfor regjering. Alsaker sammen med Senterpartiets Reidar Due gikk i mot deres egen Regjering og skapte nesten en regjeringsskandale. Konflikten om operatøransvaret for Statfjord bygger på den generelle borgerlige skepsisen til Statoil, men alle de borgerlige samarbeidspartiene hadde egne i sine respektive partier som ikke delte Kåre Willoch og hans regjerings syn på Statoil og den problematikken som var knyttet dette. Tvert om var det de representantene fra de regionene hvor Statoil var mest aktive hvor støtten til Statoil sto størst. Dette kan sees på i dag som noe åpenbart. Hvilken folkevalgt politiker ønsket å kutte potensiell utvikling i egen valgkrets? Willoch og hans regjerings syn på operatørskapet på Statfjord-feltet kan kokes ned til to argumenter. Det ene var at regjeringen mente at Mobil gjorde en god jobb og at et mulig operatørskifte kunne gå på bekostning av den totale inntekten som staten ville få, derfor var de skeptisk til et operatørbytte. Det andre var at regjeringen ikke ønsket å gi Statoil operatørskapet fordi dette ville gi Statoil en for stor inntekt som da måtte gå via Statoil for å bli beskattet, i stedet for å få disse inntektene direkte i form av skatt slik en fikk av Mobil. Det sistnevnte argumentet var primærstøttestedet til Høyre og Kristelig Folkeparti, da Kåre Kristiansen, var kritisk til om Statoil kunne være en like god operatør som Mobil.

Det endte etter mye om og men med at Regjeringen Willoch gikk med på et operatørbytte selv om de var uenig om det som ble vedtatt.

5.7 Løsningene på sakene, hvem vant?

Kristelig Folkeparti mener spesielt i sakene om utvidelsen av Mongstad-raffineriet og om operatørskifte på Statfjord hadde en mer positiv holdning til Statoil enn det som Høyre hadde. Partiet sammen med Senterpartiet vant frem for sine syn to ganger i to vanskelige saker, selv om det største partiet i regjeringen var uenig. Ved utvidelsen av Mongstad var partiet samlet i sitt syn på utvidelse noe som hjalp dem når Senterpartiet også slo følge. Mongstad-raffineriet var også en sak hvor Kristelig Folkeparti hadde et konkret standpunkt også før partiet gikk inn i regjering. Derimot i diskusjonen om operatørskiftet på Statfjord-feltet er det en splittelse i partiet. På den ene siden sto statsråden i Olje- og Energidepartementet Kåre Kristiansen og på den andre siden sto Svein Alsaker og hans støttespillere. Hvem skulle vike for hvem? Skulle Kristelig Folkeparti gå mot sin egen statsråd, eller skulle statsråden gå mot sitt eget parti og

stemme sammen med Arbeiderpartiet og potensielt skape regjeringskrise? Kristelig Folkeparti endte opp med å følge partiets representant i Energi- og Industrikomiteén Svein Alsaker. Dette kan like så godt ha vært en beslutning som partiet hadde tatt selv, eller at partiet ikke ønsket å stå på lag med Høyre alene. Senterpartiet med Reidar Due i spissen hadde signalisert at hans parti ønsket et operatørskifte. Kåre Kristiansen og Kåre Willoch gir et inntrykk av dette, på grunnlag av Senterpartiets markeringsbehov.¹³⁵

Inntrykket en får av Kristelig Folkeparti gjennom å lese memoarene til Kåre Kristiansen og Kåre Willoch, sammen med kilder fra Stortinget og andre kilder gir et bilde av et Kristelig Folkeparti som i bunn er enig i de store hovedspørsmålene av oljepolitisk interesse, men partiet ønsket ikke å gjøre valg som kom til å skade deres egne kjerneområder på Vestlandet. Spesielt Mongstad-utvidelsen var en sak hvor det virker som partiet valgte å vedde på «feil hest» sett med moderne øyne. Kristelig Folkeparti valgte å fokusere på de lokale arbeidsplassene fremfor Willochs makroøkonomiske perspektiv. Med Mongstad-skandalen som kom i 1987 – 1988 etter at Willochs regjering hadde gått av i 1986 ga de økonomiske overskridelsene et perspektiv i Statoils styring og ledelse, eller manglende styring og ledelse. Et annet og ikke minst like viktig poeng er å belyse Kristelig Folkepartis syn, eller manglende syn, på reformen av Statoil. Denne relativt store saken omtales gjerne i ettertid som en av Kåre Willochs store seiere. Reformen av Statoil var Kåre Willoch og Høyres fanesak, noe som kildemateriale også viser. Derfor vil det være av stor interesse når de interne regjeringsnotatene fra disse forhandlingene blir offentliggjort rundt 2027. Det kildegrunnlaget som er til grunn er de som enten politikerne selv har skrevet i ettertid eller andre historikere har skrevet om reformen av Statoil. Dette betyr ikke at noe av det som er publisert er feil, men det kan hende at en i 2027 vil få en innsikt i hva som *faktisk* skjedde når regjeringen forhandlet om hvordan en enighet rundt reformen av Statoil skulle realiseres, og også hvordan et ferdig kompromiss ble møtt i møtene som ble holdt mellom regjeringspartiene og Arbeiderpartiet våren 1984.

¹³⁵ Kristiansen. (1990). s. 228 – 229. + Willoch (1990). s. 294 – 296.

6 Konklusjon

I innledningen så stilte jeg spørsmål til hvordan Kristelig Folkeparti argumenterte innen for de fire oljepolitiske sakene som preget perioden på tidlig 1980-tallet. Disse fire sakene var utvidelsen av norsk sokkel nord for 62. breddegrad, reformeringen av Statoil, utvidelsen av oljeraffineriet på Mongstad og operatørskiftet på Statfjord-feltet. I disse fire sakene markerte Kristelig Folkeparti sin mening, og ved å se på hva partiet har både ytret i Stortinget og gjennom hva partiet har skrevet i sine partiprogrammer så kan en konkludere med at bruken av forvaltertanken sto sentralt i hvordan KrF tok beslutninger som omhandlet oljepolitiske saker. Den ene saken som ikke gir et slikt bilde var operatørskiftet på Statfjord-feltet, her var det intern uenighet i Kristelig Folkeparti. Denne uenigheten endte med at Regjeringen, som Kristelig Folkeparti var med i, endret sitt originale standpunkt for å unngå en politisk ydmykelse i Stortinget.

Kristelig Folkeparti var en viktig aktør i norsk oljepolitikk i 1970- og 1980-årene. Andre større partier som Arbeiderpartiet og Høyre var viktigere, toneangivende til forskjellige tidspunkt. Men KrF hadde i perioder en viktig vippeposisjon i sentrum av norsk politikk. På borgerlig side samarbeidet Kristelig Folkeparti sammen med Høyre og Senterpartiet. Fra valget i 1981 var KrF en viktig støttespiller i å sikre det parlamentariske grunnlaget for Willoch-regjeringen og gikk senere inn i Willoch-regjeringen i 1983. Årsaken til at Kristelig Folkeparti ikke tredde inn i regjeringen Willoch i 1981 var på grunnlag av uenigheter om abortspørsmålet og ikke oljepolitikk. Innenfor et oljepolitisk ståsted var partiene på borgerlig side relativt enige i prinsipp men enkelte saker gjorde at partiene ofte var uenig. Selve grunnsynet til Kristelig Folkeparti kommer frem i uttalelsene i Stortinget i de forskjellige sakene som kommer på slutten av 1970-tallet.

Debatten om utvidelsen nord for 62. breddegrad var en lang seig dragkamp. Ønsket om å utvide sokkelen nord for Nordsjøen kom ganske kjapt etter det ble klart at det var olje i Nordsjøen, men også motstanden mot utvidelse startet også tidlig. Kristelig Folkeparti var et av de partiene som tidlig markerte en skepsis og etterhvert motstand mot utvidelse av norsk sokkel. Partiet grep hver mulighet i Stortinget til å komme med retorikk som hadde som hensikt å forsinke eller forhindre utvidelse. Det var argumenter som bygget på manglende sikkerhet på norske oljerigger i Nordsjøen, frykt for marinforurensing som følge av prøveboring, frykt for fiskebestanden i de nye områdene og en kritikk av det kapitalistiske

vekstorienterte modellen. Som vi har sett var Kristelig Folkeparti klar og tydelig i ordbruk og retorikk i møte med ønsket om å utvide norsk sokkel nord for 62. breddegrad. De ønsket ikke at norsk sokkel skulle utvides for mer oljeutvinning.

Kristelig Folkeparti var kritisk til utvidelse av norsk sokkel. Deres kritiske holdning kan begrunnes på to måter, den ene er praktisk politisk og den andre er mer ideologisk. Partiet Kristelig Folkeparti var et parti som på Vestlandet appellerte til de som bodde langs kysten, da fiskere og bønder. Disse menneskene var opptatt av den velstanden som havet ga dem. Denne velstanden var en ressurs som på begynnelsen av 1960-årene ga årlig mindre avkastning i form av fisk enn det hadde gjort i etterkrigsårene samt fraflytting fra bygde-Norge. Denne praktiske endringen betydde at befolkningen så en stagnasjon og bygdene på Vestlandet ble gradvis fraflyttet. Dette var trender som også pågikk i Nord-Norge. Skepsisen til Kristelig Folkeparti var at fraflyttingstrenden skulle øke, ikke minske dersom Nord-Norge kom til å kunne utvinne olje og gass. Som i Stortingsforhandling nr. 151 hvor partiet med Odd Vigestad i spissen gir et tydelig kritikk av selve utvidelsen og hva konsekvenser det kan ha for fiskerne, lokalmiljø og distriktets næringsliv.¹³⁶ Denne kritikken er i hovedsak basert på antagelser om hvordan utviklingen kan skje i Nord-Norge.

Den andre begrunnelsen for hvorfor Kristelig Folkeparti var kritisk til utvidelsen av norsk sokkel var på grunnlaget av partiets politiske ideologi. Da forvaltningstanken innenfor kristendemokratiske tankegangen. Forvaltningstanken ble brukt av Kristelig Folkeparti til å sette spørsmål med intensjonen bak oljeutvinningen. Om intensjonen var å skape nye arbeidsplasser for Nord-Norge eller om intensjonen var for å sikre Norge mer inntekt fra oljenæringen. Et poeng som partiet kommer med i samtlige partiprogram var at dersom det skulle være oljeutvinning så skulle det komme storsamfunnet og regionen til gode ikke bare storsamfunnet.¹³⁷ Frykten for at oljenæringen skulle ødelegge eller skade bosetnings- og næringsmønsteret i Nord-Norge i negativ retning var stor. Dette kommer til uttrykk i debatten knyttet Innst. S. nr. 179 den 28. februar 1980 og Forhandling nr. 151 den 13. mars 1980. Her ga Kristelig Folkeparti uttrykk for en generell skepsis men partiets fraksjon i industrikomiteén stemte allikevel for å åpne for prøveboring, men ikke like aggressivt som Arbeiderpartiet og Høyre.

¹³⁶ S. Tid. (1979 – 1980). s. 2373 – 2374.

¹³⁷ KrF. Partiprogram. 1981 – 1985. Kap. 6.2. Oljen og samfunnet. + KrF. Partiprogram. 1977 – 1981. Kap. Oljen og samfunnet. + KrF. Partiprogram. 1973 – 1977. Olje og energi.

Av de to hovedtesene til motstanden mot utvidelsen av norsk sokkel så er skepsisen som baserer seg på forvaltertanken den som står sterkest. Forvaltertanken ble også brukt indirekte i diskusjonene internt i Willoch-regjeringen om Mongstad-raffineriet hvor Kristelig Folkeparti ønsket å bygge ut industri i motsetning til i Nord-Norge. Selve kritikken i forvaltertanken koker ned til om det økonomiske initiativet som blir fremmet kommer til å skje på bekostning av allerede etablert og eksisterende drift. Med andre ord var Kristelig Folkeparti kritisk til oljenæringen i Nord-Norge fordi den kunne bli konkurrent til de allerede eksisterende markedsaktørene i regionen. Partiet var kritisk til at den nye næringen kom til å føre til mer fraflytting ikke mindre.

Kristelig Folkeparti var ikke ideologisk negativ til oljenæringen i nord, men de var kritisk til næringens raske inntog i regionen. Det var derfor partiet mente at prøveboring og produksjon av olje skulle skje gradvis. Dette synet på at oljenæringen skulle gradvis få tilgang på sokkelen var partiet alene om å mene. Denne holdningen var ikke forenelig med andre partis syn og Kristelig Folkeparti lente seg mer mot nei-siden i utvidelsesdebatten enn ja-siden. Partiet var i teorien positiv til oljenæringen men i praksis var partiet et nei-parti.

De tre største oljepolitiske sakene hvor Kristelig Folkeparti spilte en viktig rolle på starten av 1980-tallet var reformen av Statoil, utvidelsen av Mongstad-raffineriet og skifte av operatørskapet på Statfjord. De borgerlige partienes økende kritikk ovenfor det statseide oljeselskapet Statoil var en av hovedårsakene til at disse tre sakene ble tatt opp. De tre borgerlige partiene var enig i sin visjon men partiene var uenig i hvordan best gjennomføre de tre sakene. Kristelig Folkeparti var en viktig part og partiets var ofte mer enig med Senterpartiet enn med Høyre. Det var i tillegg uenigheter intern i Kristelig Folkeparti om hvilke standpunkter som skulle fremmes.

På starten av 1980-tallet var reformering av Statoil en av Høyres kampsaker. Frykten for et stort Statoil bar også over i de andre borgerlige samarbeidspartiene Kristelig Folkeparti og Senterpartiet. Kristelig Folkeparti var kritisk til en reform av Statoil men ikke en like aggressiv reform slik Høyre ønsket. Stridsspørsmålet sto om hvorvidt Kristelig Folkeparti og Senterpartiet ønsket en reform av Statoil hvor inntektene fra Statfjordfeltet ble fjernet fra Statoil og overført til staten. Kristelig Folkeparti var på ingen måte like kritisk til reformen slik Arbeiderpartiet og Senterpartiet var.

Hvis reformen av Statoil kan sies å være Høyres ønskebarn var utvidelsen av oljeraffineriet på Mongstad Kristelig Folkepartis. For Kristelig Folkeparti var Mongstad en

kritisk sak for partiet, hvor partiet holdt på å skape regjeringssamarbeidet dersom Høyre ikke gikk med på å utvide Mongstad. Kristelig Folkeparti hadde en visjon om Mongstad også før diskusjonen kom opp i Willoch-regjeringen. Høyre begrunnet sin skepsis i utvidelsen av Mongstad på grunnlag av rent økonomiske prinsipper, men Kristelig Folkeparti ønsket en utvidelse basert på distriktspolitiske hensyn. Uenigheten løst med at Høyre gikk med på Kristelig Folkepartis forslag om å utvide Mongstad, av hensyn til det videre regjeringssamarbeidet. Kristelig Folkepartis ønske om å utvide Mongstad var tuftet på partiets ideologiske overbevisning, forvaltertanken. I saken om utvidelsen av Mongstad valgte Kristelig Folkeparti å bygge ut raffineriet fordi partiet mente at et slikt inngrep ville være positivt for regionen, som da slet med fraflytting og høy arbeidsledighet. Forskjellen var i motsetning til utvidelse nord for 62. breddegrad var at en industriell utvidelse *ikke* ville gå på bekostning av det lokale bo- og næringsmønster slik partiet mente ville skje i Nord-Norge.

Diskusjonen om operatørskiftet på Statfjord-feltet var den saken hvor en konkret kan vise til politisk uenighet mellom to parter i Kristelig Folkeparti. På den ene siden sto Kristelig Folkepartis regjeringsmedlemmer, med Kåre Kristiansen i spissen og på den andre siden sto Kristelig Folkepartis medlem i Energi- og Industrikomitéen Svein Alsaker. Saken om Statfjord kom på grunnlag av uenighet om hvorvidt Statoil skulle få overta operatørskapet på feltet. Hvor Alsaker og Senterpartiets Reidar Due mente bytte skulle skje og Kristiansen og Willoch mente at operatørbytte ikke skulle skje. Saken ble løst ved at Willoch-regjeringen snudde og gikk inn for operatørbytte, da fordi regjeringen i praksis hadde mistet flertallet sitt i Stortinget. Saken om Statfjord var den saken hvor en tydelig så interne uenigheter innad i Kristelig Folkeparti om utfallet i en oljepolitisk sak.

I sakene om utvidelse nord for 62. breddegrad, reformen av Statoil, utvidelsen av Mongstad og operatørskapet på Statfjord var det kun i én sak hvor Kristelig Folkeparti kan sies å ha fått en ren seier. Det var utvidelsen av Mongstad, hvor partiet vant frem for sitt syn. I sakene som omhandlet reformering av Statoil og operatørskapet på Statfjord var Kristelig Folkeparti en slags seirende part sammen med Senterpartiet. De to partiene fikk gjennomslag for sitt forslag om å utelukke inntekten som Statoil skulle få fra Statfjord-feltet, i reformen av Statoil. For Statfjord-saken var partiet også en slags vinner men der var partiet splittet om hvilket valg som var det beste. Det var kun saken om utvidelse hvor Kristelig Folkeparti ikke fikk gjennomslag for sitt syn, men her var Høyre og Arbeiderpartiet enig om å utvide.

Kristelig Folkeparti var et relativt lite parti sammenlignet med Arbeiderpartiet og Høyre, men sammen med Senterpartiet fikk Krf ofte gjennomslag for oljepolitiske forslag i Willoch-regjeringen. Med tanke på partiets størrelse, så fikk Kristelig Folkeparti mye innflytelse gjennom å ha Olje- og Energiministeren i en så viktig fase av utviklingen av norsk oljepolitikk. Mye av grunnlaget for hvordan norsk oljepolitikk ble formet på 1970-tallet, men de store og bærende endringene som vi fortsatt lever med i dag kom på starten av 1980-tallet.

7 Referanser

- Aanesen, K., H. (16.02.2022). *Natursyn i kristendommen, islam og jødedommen*. Nasjonal Digital Læringsarena. Hentet 10.05.22 fra [NDLA](#).
- Aven, H., B. (2014). *Høgres syn på statleg eigarskap i norsk oljeverksemd 1970-1984*. Universitetet i Oslo.
- Berglund, F. (2006). Regionale forskjeller i oppslutning om Kristelig Folkeparti. *Regionale trender*. 2006(1). 56 – 60.
- Egan, Ø. (2021, 10. sept.) *Stortingsvalget 1977: Thriller-valg gir «feil» vinner igjen*. Verdens Gang. [Nyhetsartikkel](#).
- Furre, B. (1992). *Norsk historie 1905 – 1990*. Det Norske Samlaget.
- Garvik, O. (Red.). (1983). *Kristelig Folkeparti Mellom tro og makt*. Cappelen Damm.
- Grindheim, J.E., Heidar K. & Strøm, K.W. (2017). *Norsk Politikk*. Universitetsforlaget.
- Hegerberg, H. (2004). *Et stille diplomati – Oljebyen Kristiansund 1970 – 2005*. Kristiansund Kommune.
- Holm, A., O. (1984, 19. september). *Mobil fikk nei av Due i Dallas*. Dagbladet. S. 6.
- Innst. S. Nr. 294. (1970 – 1971). *Innstilling fra den forsterkede industrikomité om undersøkelse etter utvinning av undersjøiske naturforekomster på den norske kontinentsokker [sic] m.m. St. Meld. Nr. 95 for 1969 – 1970 og St. Meld. Nr. 76 for 1970 – 71*. Stortinget.
- Innst. S. Nr. 440. (1976 – 1977). *Foreløpig innstilling fra finanskomitéen om langtidsprogrammet 1978 – 1981*. (St. Meld. Nr. 75.). Stortinget.
- Innst. S. Nr. 142. (1977 – 1978). *Innstilling fra industrikomitéen om Den norske stats oljeselskap a.s., Selskapets planer for virksomheten i 1978. årsberetning og regnskap 1976. melding om virksomheten. 1. halvår 1977*. (St. Meld. Nr. 33). Stortinget.
- Innst. St. Nr. 179 (1979 – 80). *Innstilling fra industrikomitéen om petroleumsundersøkelser nord for 62 °N*. (St. Meld. Nr. 46).
- Innst. S. nr. 89 (1984 – 1985). *Innstilling fra Energi- og industrikomiteen om operatøransvaret for Statfjord-feltet mv*. (St. Meld. Nr. 39). Stortinget.
- Kristelig Folkeparti Ungdom. (2023). *Forvalteransvar*. Hentet 13.05.23 fra [KrFU](#).
- Kristelig Folkeparti. (1933). *Kristelig Folkeparti 1933*. Partiprogram fra 1933.
- Kristelig Folkeparti. (1933). *Prinsippprogram 1933*. Kristelig Folkeparti.
- Kristelig Folkeparti. (1936). *Kristelig Folkepartis Prinsipp- program 1936*. Kristelig Folkeparti.

- Kristelig Folkeparti. (1936). Kristelig Folkepartis prinsipp-program 1936.
- Kristelig Folkeparti. (1969). *Valgprogram Kristelig Folkeparti 1969 – 1973*.
- Kristelig Folkeparti. (1972). *Vår distriktpolitikk 1972*. Kristelig Folkeparti.
- Kristelig Folkeparti. (1973). *Program for stortingsperioden 1973 – 1977*.
- Kristelig Folkeparti. (1977). *Partiprogram for stortingsperioden 1977 – 1981*.
- Kristelig Folkeparti. (1980). *Handlingsprogram for Kristelig Folkeparti, Stortingsperioden 1981 – 1985*. Kristelig Folkeparti.
- Kristelig Folkeparti. (1981). *Handlingsprogram for stortingsperioden 1981 – 1985*.
- Kristelig Folkeparti. (1993). *Forvalterøkonomi: mellom ideal og virkelighet : innstilling på grunnlag av utredning fra KrFs økonomi- og næringsutvalg, med endringer foretatt av sentralstyret : KrFs sentralstyre slutter seg i hovedtrekkene til innstillingen*. 1993
- Kristiansen, K. (1990). *Stå på, Kåre K.!*. Schibsted.
- Krogh, F., E. (1987). Reorganiseringen av Statoil. Intensjon, prosess og utfall - en analyse av beslutningsprosessen. Universitetet i Bergen.
- Krogh, F., E. (1997). *Årbok 1997 med årsmeldinger for 1996 og 1997*. Norsk Oljemuseum.
- Larsen, R., H. (2009). *Borgerlig samarbeid 1977 - 1983 : ultimatum og pragmatisme i et politisk samarbeid*. R.H. Larsen.
- Lindøe, J., O. (1984, 9. november). *Regjeringen inn for «mykt» operatørskifte*. Stavanger Aftenblad. S. 7.
- Malmø, M. (1984, 10. november). *Statfjord-kompromiss lanseres*. Aftenposten. Reportasje. S. 13.
- Namdal Arbeiderblad (1984, 9. november). Foss og Due i Statfjordstrid.
- Omdahl. (1987). *Oljeboring nord for 62 breddegrad : analyse av en beslutningsprosess*. Universitetet i Bergen.
- Osmundsen, T. (1981). *Gjøkungen : Skal Statoil styre Norge?*. Dreyer Forlag.
- Riksarkivet. *Kristelig Folkepartis Stortingsgruppe, Styrende organer, Gruppemøter. 1979 – 1983*. Arkivenhet: RA/PA-1044/A/Ab/Lb0001
- Riksarkivet. *Kristelig Folkepartis Stortingsgruppe, Styrende organer, Gruppemøter. 1984 – 1986*. Arkivenhet: RA/PA-1044/A/Ab/Lb0002
- Rokkan, S. & Valen, H. (1964). *Regional Contrasts in Norwegian Politics*. The Chr. Michelsen Institute.

- Rommetvedt, H. (1984). *Borgerlig Samarbeid : Sprikende staur eller laftet tømmer?*. Universitetsforlaget.
- Saers, C. (07.03. 2017.). Politiske skillelinjer. I Norsk Digitale Læringsarena. Hentet 03.02.23. fra [NDLA](#).
- Stavanger Aftenblad. (1973. 21. november.). *Statoil skal vokse sterkt*. S. 12.
- Stortingstidene (1975 – 1976). *120. ordentlige Stortingsforhandlinger 1975 – 1976*. Stortinget.
- Stortingstidene (1978 – 1979). *123. ordentlige Stortingsforhandlinger 1978 – 1979*. Stortinget.
- Stortingstidene (1979 – 1980). *124. ordentlige Stortingsforhandlinger 1979 – 1980*. Stortinget.
- Stortingstidene (1981 – 1982). *126. ordentlige Stortingsforhandlinger 1981 – 1982*. Stortinget.
- Theil, R. (2023. 9. Januar.) Ferdinand de Saussure. I Store Norske Leksikon. [Artikkellink](#).
- Thomassen, E. (2020). *The Crude Means to Mastery Norwegian national oil company Statoil (Equinor) and the Norwegian State 1972–2001*. Universitetet i Oslo.
- Thomassen, E. (2022). *Statoil og Equinor 1972 – 2001*. Universitetsforlaget.
- Willoch, K. (1990). *Minner og meninger*. (2. utg.). Schibsted.